

Tiesību uz speciālo pensiju noteikšanas prakse Eiropā

2019. gada janvāris

Pētījuma gala ziņojums

LATVIJAS REPUBLIKAS
SAEIMA

Par ziņojuma saturu ir atbildīgi tā autori – Ilona Beizītere, Visvaldis Valtenbergs, Iveta Zakare, Inese Upīte, Inese Grumolte-Lerhe.

Vizualizāciju izstrāde – autori, Anete Fridrihsone.

Pārpublicēšanas, citēšanas vai citādas izmantošanas gadījumā atsauce uz ziņojumu, tā autoriem un Latvijas Republikas Saeimu ir obligāta. Nekomerčiālos nolūkos ziņojumu drīkst pārpublicēt vai citādi izmantot bez īpašas saskaņošanas ar Latvijas Republikas Saeimu un ziņojuma autoriem.

Latvijas Republikas Saeima un ziņojuma autori nav atbildīgi par ziņojumā iekļautās informācijas tālāku izmantošanu un tās radītajām sekām.

Ziņojums neatspoguļo Latvijas Republikas Saeimas kā likumdevēja viedokli.

Visas mantiskās tiesības uz ziņojumu pieder Latvijas Republikas Saeimai.

Rīga, 2019

PĒTĪJUMA MĒRĶIS

Pētījuma mērķis ir apzināt un raksturot Eiropas valstu praksi tiesību uz speciālo pensiju noteikšanā

UZDEVUMI:

1. Raksturot speciālo pensiju vietu sociālās apdrošināšanas sistēmā
2. Identificēt kritērijus un nosacījumus tiesību uz speciālo pensiju noteikšanā Eiropā
3. Raksturot izdienes pensiju saņēmēju loku Latvijā

Satura rādītājs

Ievads	4
Metodoloģija	5
1. Kāda ir speciālo pensiju vieta sociālās apdrošināšanas sistēmā?	7
1.1. Speciālo pensiju pirmsākumi	7
1.2. Speciālo pensiju tipoloģija	8
1.3. Speciālās pensijas aktuālo pensiju sistēmu reformu kontekstā	10
2. Kādas speciālās pensijas pastāv Eiropas valstīs?	15
2.1. Speciālo pensiju shēmas pensiju sistēmu kontekstā	15
2.2. Dažādās nozarēs un profesijās nodarbinātajiem piemērotās speciālo pensiju shēmas	22
2.3. Pensionēšanās priekšrocību mērķgrupa – smagos, bīstamos un kaitīgos apstākļos nodarbinātās personas	29
2.4. Nesenās izmaiņas pensionēšanās priekšrocību noteikšanā Eiropas valstīs	30
2.5. Visaptverošā pieeja darba mūža paildzināšanai	34
3. Izdienes pensijas Latvijā	37
3.1. Tiesības saņemt izdienes pensiju	37
3.2. Izdienes pensiju saņēmēju raksturojums	42
3.3. Izdienes pensijas saņēmēju nodarbinātība	47
3.4. Reformu iniciatīvas	50
Literatūra un avoti	53
PIELIKUMS	69

GALVENIE SECINĀJUMI

1. Speciālo pensiju tiesību nodrošināšana noteiktās nozarēs, profesijās, amatos un nodarbošanās veidos strādājošajiem dažādās valstīs tiek veikta visai atšķirīgi. Speciālās pensijas vai tiesības uz tām var būt līdzeklis darbinieku piesaistīšanai un noturēšanai valsts sektorā. Speciālās pensijas var būt saistītas arī ar darbinieku statusu. Atsevišķu speciālo pensiju shēmu ieviešanas pamatā bijuši arī politiski apsvērumi, kuru dēļ noteiktam darbinieku lokam nodrošinātas zināmas privilēģijas. Dažkārt speciālās pensijas izmantotas arī kā īstermiņa risinājums, lai veicinātu nodarbinātību konkrētā nozarē un pēc tam, kad situācija problēmjomā ir normalizējusies, privilēģijas tiek likvidētas vai arī tiek saglabātas.
2. Lielākajā daļā Eiropas Savienības (turpmāk arī – ES) valstu ir izveidotas noteikta veida speciālo pensiju shēmas, kas saņēmējam nodrošina lielāku pensijas apmēru vai arī izdevīgākus pensionēšanās nosacījumus. Starp izplatītākajām privilēģijām, ko bauda speciālo pensiju saņēmēji, minams zemāks pensionēšanās vecums nekā valstī noteiktais, saīsināts minimālais vai pilnais iemaksu periods, pievilcīgāki pensijas uzkrāšanas nosacījumi, kā arī dažādas darba devēju iemaksu shēmas.
3. Kopumā Latvijā noteiktie izdienas pensiju piešķiršanas mērķi, kā arī pamatojums, kas tiek lietots, lai uzsvērtu šo pensiju nepieciešamību, ir tāds, kura dēļ arī citviet Eiropā tika ieviestas speciālās pensijas. Tostarp šādi mērķi ir, piemēram, veicināt noteiktu nozaru, darbības veidu un profesiju pievilcīgumu, kā arī tajās nodarbināto personu neatkarību darba pienākumu veikšanā vai arī pienācīgi novērtēt īpašu ieguldījumu valsts labā, ko personas sniegušas, pildot noteiktas dienesta saistības un apliecinot savu lojalitāti valstij.
4. Izplatītākās speciālo pensiju mērķgrupas Eiropas valstīs ir valsts drošības dienestos vai struktūrās nodarbinātie, militārpersonas, policisti, kā arī darbinieku kategorija, kuru darbs tiek raksturots kā smags, bīstams un veselībai kaitīgs. Starp speciālo pensiju saņēmējiem bieži figurē arī ugunsdzēsības un glābšanas dienestu darbinieki, ieslodzījuma vietu darbinieki, robežsargi, profesionālie dejojāji, vokālisti, mākslinieki un citu radošo profesiju pārstāvji. Šajā kontekstā Latvijā izdienas pensiju saņēmēju loku var vērtēt kā plašu. Daudziem nodarbošanās veidiem Latvijā vecuma sliekšnis izdienas pensijas saņemšanai ir noteikts salīdzinoši zems.
5. Relatīvi mazāk dāsnas priekšrocības pensionēšanās ziņā iedzīvotājiem sniedz Rietumeiropas valstis, kur kopumā ir ieviesti pilnvērtīgāki apstākļi (gan atalgojuma, gan veselības aprūpes, gan darba vides drošības un elastības ziņā) tam, lai iedzīvotāji ilgāk atrastos darba tirgū, ir nodrošināti produktīvās novecošanās un dzīvesgaitas perspektīvas priekšnoteikumi u.c.
6. Profesionālā vide 21. gadsimtā strauji mainās. Līdz ar to cilvēkiem nepieciešams gan pastāvīgi pilnveidot savu profesionālo kvalifikāciju, lai nezaudētu darba iemaņas, gan, piemēram, attīstīt dinamiskā darba vidē nepieciešamu visai augstu stresa noturību. Tādējādi pensionēšanās priekšrocību noteikšanu pamatojot ar augstāk minēto, var rasties tāda situācija, kurā ierobežotam personu lokam atkarībā no to nodarbošanās veida tiek kompensēti mūsdienās teju vai universāli izplatīti profesionālās dzīves blakusefekti. Šādā situācijā īpaši aktuāli ir konkretizēt kritērijus uz pensionēšanās priekšrocībām tiesīgo personu loka noteikšanai.

7. Eiropas praksē daļēji kritēriju konkretizēšanas problēmu risina veidojot uz speciālajām pensijām tiesīgo darbinieku kategorijas. Proti, ne vien pastāv tādu nozaru, amatu, nodarbošanās veidu un profesiju saraksti, kurās strādājošie būtu tiesīgi pretendēt uz šādām priekšrocībām, bet arī ir identificēti darba vides riska faktori, kas var atstāt negatīvu iespaidu uz darbinieku. Šie faktori arī bieži nosaka robežas vienai no tipiskākajām pensionēšanās priekšrocību mērķgrupām, proti, smagos, bīstamos un veselībai kaitīgos apstākļos strādājošie. Šās mērķgrupas konkretizēšanas nolūkā mēdz izmantot arī speciālo komisiju atzinumus, kas nosaka ar nodarbošanās veidu vispārīgi saistītos vai pat konkrētai personai specifiski iestājušos ar profesionālo darbību saistītos riskus (veselības pasliktināšanās vai darbības samazināšanās). Latvijā šāda pieeja izdienas pensiju gadījumā netiek praktizēta un līdz ar to, aizvien jaunām grupām piesakot pretenzijas uz izdienas pensiju, katras no tām sniegtā argumentācija vērtējama no jauna. Kā Latvijā, tā arī citviet Eiropā pensionēšanās priekšrocību pretendentu loka noteikšanā tiek ņemts vērā arī pašu nozares darbinieku sniegtais darba vides un specifikas raksturojums.
8. Eiropā pensiju sistēmu reformas ietver pakāpenisku atteikšanos no speciālajām pensijām vai citu pensionēšanās priekšrocību atcelšanu. Vairākās valstīs, lai izvairītos no tā, ka pensiju reformu gaitā atceļot speciālās pensijas noteiktam darbinieku lokam, personu ienākumi sarūk, ir ieviesti dažādi risinājumi ienākumu aizvietošanas garantēšanai – visbiežāk pabalstu vai kompensāciju formā.
9. Vairāku valstu pensiju politikā būtiska ir darba dzīves paildzināšanas komponente. Cilvēkiem darbības samazināšanās gadījumos piedāvā nevis iespēju doties pensijā, bet gan cita veida darbu, saīsinātu darba dienas ilgumu, pārkvalifikāciju vai citas iespējas. Agrāka pensionēšanās vai konkrētu veidu speciālo pensiju izmantošana (ja persona atbilst nosacījumiem, kas to padara tiesīgu tādās izmantot) mēdz būt brīvprātīga izvēle.
10. Eiropā gan teorētiskajās debatēs, gan praksē tiek meklēti risinājumi, kas palīdzētu mazināt darbinieku psihosociālo spriedzi darbavietās, padarīt konkrētus nodarbošanās veidus pievilcīgākus, nodrošināt darbinieku ataudzi, paaugstināt darbinieku motivāciju, stiprināt darbinieku neatkarību, aizstāvēt viņu sociālās intereses un uzlabot darba kvalitāti. Šie apsvērumi citstarp figurējuši kā argumenti, pretendējot uz izdienas pensiju Latvijā.
11. Plaša uzmanība Eiropā tiek veltīta no pensionēšanās priekšrocībām atšķirīgiem pasākumiem, kas arī var palīdzēt sasniegt augstāk minētos mērķus. Arī Latvijā izpildvaras līmenī ir ticis norādīts uz šādu pasākumu nozīmīgumu. Starp jau apsvērtajiem un rekomendētajiem pasākumiem un mehānismiem tiek minētas, piemēram, pārkvalifikācijas iespējas, subsidētās darbavietas, darba vides uzlabošana un pielāgošana kā fiziskajā, tā psihoemocionālajā ziņā, elastīgs darba laiks, pievilcīgāki nodarbinātības noteikumi, citstarp atalgojuma ziņā. Savukārt ienākumu drošības garantēšanai tiek ieteikti tādi mehānismi kā darba devēju iemaksas par darbiniekiem privātajos pensiju fondos. Taču, lai spriestu par to, cik lielā mērā jēgpilni iepriekš minētie risinājumi Latvijā varētu aizstāt pensionēšanās priekšrocības un izdienas pensijas, ir rūpīgi jāvērtē, ciktāl tie ir ieviesti praksē un ir efektīvi mērķu sasniegšanā, kādā apmērā ir izpildīti to ieviešanas priekšnoteikumi, cik plaši tie ieviesti, kādi šķēršļi joprojām kavē to ieviešanu, cik liela ir darba devēju ieinteresētība un iespējas nodrošināt to ieviešanai nepieciešamos apstākļus.

Ievads

Visā pasaulē pensiju sistēmas ir pakļautas nepārtrauktam pārmaiņu procesam, kuru ietekmē gan sabiedrības novecošanās, gan individuālās izvēlēs nozīmes pieaugums karjeras veidošanā, darbaspēka mobilitāte, nodarbinātības formu maiņa u.c. faktori. Šie faktori, kā arī finansiālais un ekonomiskais fons rada spiedienu uz publisko pensiju sistēmu ilgtspēju. Eiropas Savienības (turpmāk arī – ES) valstu iedzīvotāju struktūrā sarūk darbaspējas vecuma iedzīvotāju īpatsvars. Atbilstoši prognozēm 2020. gadā šādu iedzīvotāju (15–64 gadi) īpatsvars ES būs 64,2 %, bet 2050. gadā tikai 56,7 %. Īpaši strauji pieaugs to iedzīvotāju īpatsvars, kuriem ir 80 un vairāk gadu (no 5,5 % līdz 12,7 %) ([Eurostat, 2017](#)). Latvijā 2020. gadā vecuma atkarības rādītājs¹ būs 32,7, bet 2030. gadā – 43,2 un 2050. gadā – jau 59,3 ([Eurostat, 2018a](#)). Sabiedrībai novecojot neizbēgami radīsies tāda situācija, ka nelielam nodarbināto kopumam nāksies nodrošināt pensiju izmaksas ļoti lielam pensionāru kopumam. Jau pašlaik izdevumi pensijām ir ļoti apjomīga jebkuras valsts budžeta pozīcija, un tiek prognozēts, ka šie izdevumi ES valstīs pieaugs no 1,4 % iekšzemes kopprodukta (turpmāk arī – IKP) 2010. gadā līdz pat 12,7 % 2060. gadā. Vienlaikus vidējā pensijas apmēra attiecība pret vidējo personas ienākumu apmēru pirms pensionēšanās varētu samazināties par vidēji 19 % ([EP Library, 2013](#)). Tas nozīmē, ka sociālās apdrošināšanas riski aizvien vairāk gulsies uz nodokļu maksātājiem, savukārt valsts atbildība mazināsies ([Rajevska, 2018](#)). Šādu tendenci jau šobrīd apstiprina virzība uz individuālajām un fondētajām pensiju shēmām.

Ceņšoties nodrošināt iedzīvotājiem adekvātus ienākumus pēc pensionēšanās, Eiropas valstīs tiek domāts par to, kā dažādās nozarēs un profesijās strādājošajiem radīt dažādas papildienākumu gūšanas iespējas. Latvijā pakāpeniski paplašinājies to amatu un profesiju loks, kurās strādājošie var pretendēt uz izdienas pensijām. Pašlaik saņemt izdienas pensiju Latvijā ir tiesīgas 15 mērķgrupas un ir iniciēta šā loka tālāka paplašināšana. Diskusijas par izdienas pensiju sistēmas pilnveidi periodiski tiek intensificētas cerībā rast optimālus risinājumus. Arī citviet Eiropā dažādas mērķgrupas joprojām ir tiesīgas saņemt speciālās pensijas, tomēr pensionēšanās priekšrocību loks acīmredzami sašaurinās.

Diskusijās par tiesībām uz speciālajām pensijām ir izkristalizējušies vairāki pamatjautājumi, piemēram – vai būtu stimulējama iespējami agrīna pensionēšanās vai arī iespējami ilgāka līdzdalība darba tirgū? Labklājības valsts pieeja pamatā ir vērsta uz iedzīvotāju ienākumu aizsardzību, savukārt sociālo investīciju koncepcijā uzsvars likts uz iedzīvotāju aktīvāku un ilgāku līdzdalību darba tirgū. Jāapsver arī tas, kādi risinājumi prioretizējami, domājot par noteiktu sabiedrības grupu atbalstīšanu un spēcīnāšanu. Šajā ziņā labklājības valsts pieeja nozīmē konkrētu iedzīvotāju grupu problēmu risināšanu uz kopējo resursu pārdales rēķina, bet alternatīvas perspektīvas aicina sniegt personai savlaicīgu palīdzību un atbalstu tai nepieciešamo prasmju attīstīšanā, bet finansiālo atbalstu atstāj otrajā plānā.

Neraugoties uz strauju ekonomisko attīstību, Baltijas valstis joprojām ietilpst to valstu grupā, kuras darba apstākļu, atalgojuma, veselības aprūpes, darba vides drošības un elastības ziņā atpaliek no Rietumeiropas valstīm ([Eurostat, 2018b](#)). Lai gan noteiktās pozīcijās situācija uzlabojas (piemēram, kopš 2007.–2010. gada samazinājies kopējais nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļauto skaits), nabadzības un materiālās deprivācijas risks cilvēkiem vecumdienās ir ievērojami lielāks ([Rajevska, 2018](#)). 2017. gadā Latvijā bija augsts tādu iedzīvotāju īpatsvars (59,9 %), kuri atzina, ka nevar atļauties neplānotus izdevumus (ES vidēji tādu ir 33,9 %) ([Eurostat, 2018c](#)). Latvijas sociālekonomiskais fons jāņem vērā, vērtējot dažādās ierosmes un izvēloties risinājumus. Turklāt jāņem vērā gan tāds fiskālās politikas mērķis kā sociālā taisnīguma nodrošināšana, gan cilvēkdrošības aspekti.

---

¹ Par 65 gadiem vecāku iedzīvotāju skaita attiecība pret darbaspējas vecuma (no 15 līdz 64 gadiem) iedzīvotāju skaitu, rēķinot uz 100 personām.

Metodoloģija

Ievērojot pētījuma mērķi, proti, apzināt un raksturot Eiropas valstu praksi speciālo pensiju tiesību jomā, darba gaitā tika atlasīta informācija par Eiropā sastopamajām pieejām tādu pensionēšanās priekšrocību piemērošanā, kas pēc rakstura ir līdzīgas Latvijā izdienes pensiju formā nodrošinātajām. Pētījumā apzināta 32 Eiropas valstu prakse speciālo pensiju un citstarp priekšlaicīgās pensionēšanās nosacījumu piemērošanā, kā arī identificētas citas pensionēšanās priekšrocības noteiktām nodarbošanās veidu un profesiju grupām. Bez ES dalībvalstīm aplūkoto valstu vidū iekļauta arī Islande, Maķedonijas republika, Melnkalne, Norvēģija un Šveice.

Speciālo pensiju daudzveidības, kā arī citu mehānismu, kas paredz personas priekšlaicīgu darba tirgus atstāšanu, sniedzot tai noteiktu finanšu drošību (līdzās speciālajām pensijām citstarp arī pabalstus, piemaksas, kompensācijas; vienreizējus un regulārus maksājumus u.c.), raksturošanai šā pētījuma mērķiem tiek lietots vispārināts apzīmējums “pensionēšanās priekšrocības”, kura tvērums, tāpat, ir plašāks nekā jēdziens “speciālās pensijas”.

Eiropā tiek praktizēti risinājumi, kas ietver citstarp dažādas pensionēšanās priekšrocību iezīmes un daudzējādā ziņā katrā valstī mēdz būt unikāli. Līdz ar to izdienes pensijām pilnībā analogs mehānisms praktiski nav identificējams, kā arī mēģinājumi fokusēties uz tāda identificēšanu nesniegtu vajadzīgo informācijas bāzi un konteksta skaidrojumu. Līdzīgu unificējošu pieeju izmantojuši arī Eiropas Komisijas (turpmāk arī – EK) uzdevumā sagatavotā pārskata par sabiedrības novecošanos autori ([EC, 2018](#)). Taču kopumā pētījumā aplūkotā Eiropas valstu prakse speciālo pensiju shēmu piemērošanā ir pielīdzināma izdienes pensiju sniegtajām priekšrocībām Latvijas kontekstā.

Ņemot vērā ievērojamas atšķirības nacionālajās pensiju sistēmās un speciālajos pensionēšanās nosacījumos, sākotnēji tika veikta sekundāro avotu analīze. Tās ietvaros citstarp sistematizēta informācija par dažādiem speciālo pensiju veidiem un piešķiršanas nosacījumiem Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (turpmāk arī – *OECD*) valstīs. Lai gūtu ieskatu par speciālo pensiju piešķiršanas praksi dažādām darbinieku kategorijām, profesijām un nodarbošanās veidu pārstāvjiem, Eiropas valstu parlamentiem tika izsūtīti attiecīgi informācijas pieprasījumi, papildus apkopojot informāciju no atbildēm uz līdzīga rakstura informācijas pieprasījumiem, kas starpparlamentu sadarbības platformas “Eiropas Parlamentāro pētījumu un dokumentācijas centrs” (turpmāk arī – *ECPRD*) ietvaros sniegtas laika periodā no 2007. līdz 2018. gadam (turpmāk – *ECPRD* informācijas pieprasījumi). Šo avotu analīzes procesā tika nošķirti gadījumi, kuros informācija par speciālajām pensijām nav pieejama vai arī tā nav aktuāla. Pētījuma sagatavošanā izmantotas iepriekš tapušas akadēmiskās publikācijas, normatīvie akti, nacionāla un starptautiska mēroga statistikas dati. Atsevišķu pētījuma segmentu validācijas nolūkā iegūtie analīzes rezultāti salīdzināti ar rezultātiem, kas iegūti citos Eiropas mērogā veiktos pētījumos.

Speciālo pensiju mērķgrupas dažādās valstīs var būt gan noteiktu profesiju pārstāvji, gan personas, kas ieņem konkrētus amatus. Tāpat tiesības uz speciālajām pensijām var paredzēt specifisku funkciju veicējiem (piemēram, autovadītāji, kuri pārvadā noteiktas tonnāžas kravas). Šajā kontekstā var izdalīt arī priekšrocības noteiktām darbinieku kategorijām (piemēram, tie, kuru darbs atzīts par smagu, bīstamu un / vai veselībai kaitīgu) vai dažādās jomās noteiktus sasniegumus uzrādījušām vai nopelnus guvušām personām. Lai vienotā formā apzīmētu augšminēto pētījuma priekšmetu, pētījuma mērķim tiek lietots tos vienojošs apzīmējums “nodarbošanās veidi”. Lai arī vēsturiski speciālo pensiju mērķgrupas sākotnēji bijuši valsts un publiskajā sektorā strādājošie, šajā pētījumā, ņemot vērā publiskā un privātā sektora nošķiruma specifiku dažādās Eiropas valstīs, ir iekļautas arī atsevišķas privātā sektora speciālo pensiju saņēmēju mērķgrupas.

Lai sniegtu iespēju novērtēt Latvijas pieredzi un praksi uz citu valstu fona, veikta izdienes pensiju regulējošo normatīvo aktu, kā arī nozares politikas dokumentu analīze; apkopota likumu

anotācijās ietvertā informācija par izdienas pensiju piešķiršanas mērķiem un pamatojumu. Ņemot vērā pētījuma tvērumu un lielo aplūkojamo gadījumu skaitu, Latvijas gadījums informatīvos nolūkos aplūkots augstākā detalizācijas pakāpē. Eiropas piemēru gadījumā aplūkotās normatīvajā regulējumā un politikā iestrādātās robežas, kā arī vispārējās tendences un prakses piemēri tiesību uz speciālo pensiju noteikšanā.

Aktuālā informācija par izdienas pensiju apmēru un saņēmējiem balstīta uz Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras (turpmāk arī – VSAA) un Aizsardzības ministrijas (turpmāk arī – AM) 2018. gada novembrī sniegto informāciju. Jāpiebilst, ka situācija izdienas pensiju jomā visaptveroši analizēta 2017. gada Valsts kontroles (turpmāk arī – VK) revīzijas ziņojumā ([VK, 2017](#)).

Interpretējot izstrādātā pētījuma rezultātus, jāņem vērā izmantoto jēdzienu, pieejamās informācijas un tās kvalitātes iespējamās atšķirības dažādās valstīs. Pētījumā izmantoti apzīmējumi “speciālās pensijas” un “speciālo pensiju shēmas”, kas šajā ziņojumā tiek attiecināti uz dažādiem pensiju veidiem, kuri var pastāvēt līdzās vecuma pensijai. Šā ziņojuma kontekstā speciālās pensijas ietver priekšlaicīgās vecuma pensijas, arodpensijas, papildu pensijas vai papildpensijas un tilta pensijas.

Pētījuma gala ziņojumā biežāk izmantoto jēdzienu skaidrojums sniegts 1. tabulā.

1. tabula.

Pētījuma gala ziņojumā biežāk izmantoto jēdzienu skaidrojums.

Avoti: [Davies, 2013](#); [EC, SPC, 2018](#); [Kings, et al., 2007](#); [OECD, 2005](#); [OECD, 2016](#).

Jēdziens / akronīms	Jēdziena skaidrojums
Arodpensija	Pensija, kuru nodrošina noteikts sektors, profesionāla grupa, uzņēmumu grupa vai individuāls darba devējs. Dalība arodpensiju shēmā var būt brīvprātīga vai obligāta, un iemaksas tajā veic darba devējs, darba ņēmējs vai arī abi.
DB (defined benefit)	Noteikta apmēra shēma, kurā pensijas apmēru nosaka saskaņā ar formulu, kurā ietverts shēmas dalībnieka atalgojums, nodarbinātības ilgums vai citi faktori.
DC (defined contribution)	Noteiktu iemaksu shēma, kurā pensijas apmērs ir atkarīgs no kopējā veikto iemaksu apmēra individuālajā kontā.
Papildu pensija	Papildu pensija vispārējai valsts vecuma pensijai.
Papildpensija	Pensijas, kas izmaksātas, pamatojoties uz individuālu pensiju uzkrājuma līgumu (<i>personal pension</i>).
Priekšlaicīgā pensija	Pensijas, kuras pienākas pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas un attiecas uz noteiktiem nodarbošanās veidiem.
PAYGO (pay as you go)	Pensiju shēma, kurā pašlaik maksātās pensijas tiek finansētas no pašlaik strādājošo veiktajām iemaksām. Apmiņā personas, kuri veic iemaksas šodien, uzkrāj pensiju nākotnē
Speciālās pensijas vecums	Vecums, kurā ir/iestājas tiesības uz kādu no speciālo pensiju veidiem
Tilta pensija (bridging pension)	Speciālā pensija tiek izmaksāta līdz (un izbeidzas pēc) to kritēriju izpildes, kas personai sniedz tiesības saņemt vecuma (vai cita veida) pensiju.
Vecuma pensija	Pensija, kas piešķirta vispārējās valsts pensiju shēmas ietvaros, sasniedzot valstī noteikto pensionēšanās vecumu
Vispārējais pensionēšanās vecums	Vecums, kurā tiek piešķirta valsts vecuma pensija

1. Kāda ir speciālo pensiju vieta sociālās apdrošināšanas sistēmā?

1.1. Speciālo pensiju pirmsākumi

Lai nodrošinātu cilvēkiem ienākumus vecumdienās, valstis veido visdažādākās pensiju shēmu kombinācijas – shēmas var būt obligātas vai brīvprātīgas, fondētas vai nefondētas, valsts vai privāti pārvaldītas, balstītas uz individuāliem uzkrājumiem vai saistītas ar nodarbošanās veidu ([OECD, 2016](#)). Pensiju nodrošinājums var būt atšķirīgs arī privātajā un valsts sektorā strādājošajiem.

Valsts sektorā nodarbinātajiem paredzētu speciālo pensiju pirmsākumi saistāmi ar militārpersonām piedāvātajām garantijām. Senajā Romā tās tika piešķirtas kā kompensācija par dienestā nokalpoto laiku vai dienesta laikā iegūtu traumu. Līdz ar to šīs pensijas drīzāk bija uzskatāmas par invaliditātes pensijām. Pēc tam militāro pensiju piešķiršanas praksi pārņēma arī citviet. Vēlāk līdzīgi pensiju plāni (invaliditātes un vecuma pabalsta veidā) tika piemēroti arī policijas un ugunsdzēsības dienestos strādājošajiem ([Lee and Vonasek, 2011](#)). Apvienotās Karalistes parlaments bija viens no pirmajiem, kas veica konkrētus pasākumus ierēdniecības pensiju shēmas ieviešanai, 1834. gadā pieņemot aktu par ierēdniecības pensijām ([Fich, 2009](#)). Šīs pensijas nebija balstītas uz iemaksām, tas nozīmēja, ka pensijas apmēru veidoja daļa no iepriekš saņemtā atalgojuma, piemēram, pensija tika piešķirta 50 procentu apmērā no personas pēdējās algas ([Blake, 2003](#)).

Pakāpeniski valstis paplašināja uz valsts sektora pensijām tiesīgo personu loku, iekļaujot tajā ierēdņus un vēlāk arī citus valsts sektora darbiniekus. Valsts sektorā strādājošo pensiju sistēmu izveide tika pamatota ar vairākiem iemesliem, proti, nepieciešamību:

- nodrošināt ierēdņu neatkarību (ierobežot korupciju un kukuļošanu);
- padarīt darbu valsts pārvaldē pievilcīgāku;
- atlikt ierēdniecības kompensāciju izmaksas nākotnē, ierēdņiem nepaaugstinot atalgojumu, bet apsolot speciālo pensiju nodrošinājumu pēc karjeras beigām;
- nodrošināt ierēdņu pensionēšanos politiski un sociāli pieņemamā veidā, tostarp dodot pensionēšanās iespējas arī tiem ierēdņiem, kuru atrašanās amatā politiķiem šķita nevēlama ([Palacios and Whitehouse, 2006](#)).

Dažās valstīs valsts sektora darbinieku pensiju nosacījumi ir cieši saistīti ar nojēgumu par tiesiski nodalītu profesionāļu loku – ierēdniecību. Tiek uzskatīts, ka valsts pienākums ir nodrošināt šīm personām noteiktu dzīves līmeni pēc pensionēšanās vecuma sasniegšanas apmaiņā pret dienesta laikā pildītajām saistībām un apliecināto lojalitāti ([OECD, 2007](#)).

Arī vēlāk ierēdniecības pensiju shēmu mērķi būtiski nemainījās, to pastāvēšanu lielā mērā noteica vēsturiski un tradicionāli apsvērumi. Tāpat speciālās pensijas vai tiesības uz tām var tikt lietotas, lai piesaistītu un noturētu darbiniekus valsts sektorā. Speciālās pensijas var būt saistītas arī ar darbinieku statusu (piemēram, tiesneši, diplomāti) ([Leal, 2006](#)).

Atsevišķu speciālo pensiju shēmu ieviešanas pamatā bijuši arī politiski apsvērumi, kuru dēļ noteiktiem valsts sektoriem nodrošinātas zināmas privilēģijas. Dažkārt speciālās pensijas noteiktas arī kā īstermiņa risinājums, piemēram, lai veicinātu nodarbinātību konkrētā nozarē, un pēc situācijas normalizēšanās problēmjomā privilēģijas var tikt saglabātas. Kopumā pieejas speciālo pensiju tiesību nodrošināšanai atsevišķām nozarēm ir bijušas visai atšķirīgas ([Kings, et al., 2007](#)).

1.2. Speciālo pensiju tipoloģija

Dažādu valstu praksē un salīdzinošajos pētījumos tiek lietoti vairāki jēdzieni, ar kuriem tiek apzīmētas speciālās pensiju shēmas. Skatot problemātiku Latvijas izdienas pensiju kontekstā, būtu jāaplūko tādi apzīmējumi kā “pensiju shēma ierēdņiem” (*pension scheme for civil servants*) vai “ierēdniecības pensijas” (*civil service pension*) ([Palacios and Whitehouse, 2006](#); [Rothenbacher, 2004](#); [Esping-Andersen, 1990](#)). Jēdziena “ierēdniecība” tvērums dažās valstīs ir plašāks nekā Latvijā un var aptvert militārpersonas, policijas darbiniekus, skolotājus, sabiedrisko pakalpojumu un veselības aprūpes jomu darbiniekus, kā arī centrālās pārvaldes un pašvaldību darbiniekus ([OECD, 2016](#)). Piemēram, Vācijā civildienesta ierēdņi veido gandrīz pusi no visiem valsts sektorā strādājošajiem, turpretī Apvienotajā Karalistē ierēdniecība ir samērā neliela.

Vēl viens jēdziens, kas bieži sastopams speciālo pensiju problemātikas kontekstā, ir “valsts sektorā strādājošo pensiju shēma” (*pension scheme for the public sector*). Šis jēdziens jau aptver plašāku personu loku nekā “ierēdniecības pensiju shēma”, taču abu minēto jēdzienu vēsturiskā saistība ir ļoti cieša, proti, tie izrietējuši no nolūka nodalīt ierēdniecību kā atsevišķu darbinieku grupu, citstarp nodrošinot tai arī papildu finanšu garantijas ([Rothenbacher, 2004](#)). Valstīs, kur pastāv atsevišķas valsts sektora pensiju shēmas, tās mēdz būt ievērojami dāsnākas nekā privātā sektora pensiju shēmas. Piemēram, daudz biežāk tās ir pēdējā algā balstītas (respektīvi, tiek ņemti vērā personas ienākumi pēdējos gados pirms pensionēšanās), tām mēdz būt izdevīgāki priekšlaicīgās pensionēšanās nosacījumi, turklāt tajās tiek personai izdevīgākā veidā uzskaitīti periodi, kuros pensijas saņēmējs nav veicis sociālās iemaksas, piemēram, bērnu aprūpes un izglītības iegūšanas periodi ([OECD, 2007](#)).

Vairākos pētījumos un pārskatos, īpaši *OECD* sagatavotajos, sastopams arī jēdziens “speciālās pensiju shēmas” (*special pension schemes*). Šis jēdziens tiek attiecināts gan uz valsts sektorā strādājošo pensiju shēmām, gan arī uz ierēdniecības pensiju shēmām ([OECD, 2007](#); [Zaidi and Whitehouse, 2009](#)).

Pēc noteikumiem un parametriem līdzīgas valsts sektorā strādājošo pensiju shēmām ir arī “arodpensiju shēmas” (*occupational pension schemes*), kas daudzās valstīs lielai daļai konkrētās jomās nodarbināto nodrošina papildu ienākumu. Šādas shēmas var būt vai nu brīvprātīgas, vai obligātas. Attiecīgajās shēmās iemaksas var veikt darba devējs vai darba ņēmējs, vai arī abi. Šādi plāni var būt noteikti valsts tiesību aktos, bet biežāk tiek iekļauti vai nu darba līgumos, vai arī konkrētu nozaru un darbinieku kolektīvajos līgumos ([Davies, 2013](#)).

Latvijā nodrošinātās izdienas pensijas nav pilnībā atbilstīgas starptautiskajā praksē sastopamajām “arodpensijām”. Latvijā izdienas pensijas pilnībā tiek finansētas no valsts budžeta, nodrošinot atsevišķām valsts sektorā nodarbināto kategorijām pensiju pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas (izņēmums ir tiesneši, kuriem izdienas pensiju piešķir, kad sasniegts likumā “Par valsts pensijām” noteiktais pensionēšanās vecums).

Eiropas Komisijas un Sociālās aizsardzības komitejas kopīgi izstrādātajā 2018. gada pensiju pietiekamības ziņojumā citstarp tiek vērtēta valstu prakse “papildpensiju” (*supplementary pension*) nodrošināšanā. Ziņojumā norādīts, ka bez vecuma pensijām Eiropas praksē sastopamas arī pensiju shēmas, kurās var iesaistīties, vai nu pamatojoties uz profesionālo darbību “arodpensijas” vai arī slēdzot individuālus pensiju uzkrājuma līgumus (“personīgās” pensijas (*personal pension*)) un tādējādi nodrošinot papildu uzkrājumus pensijai ([EC, SPC, 2018](#)). Personīgās pensijas ir veidotas kā finanšu tirgus produkts un paredzētas tiem, kuri vēlas un var atļauties veikt papildu uzkrājumus vecumdienām. Augstākas personīgo pensiju likmes ir valstīs, kuras bez papildu fiskālajām iniciatīvām nodrošina tiešu līdzmaksājumu, lai padarītu personīgās pensijas uzkrājumu veidošanu pievilcīgu arī tiem darbiniekiem, kuru ienākumi ir zemi un vidēji ([EC, SPC, 2018](#)).

Speciālo pensiju finansēšana var būt balstīta gan uz noteikta apmēra, gan noteikta veida iemaksu principiem (pēdējie tiek izmantoti aizvien biežāk). Valstīs, kurās valsts pensijas

nodrošina minimālu atbalsta līmeni, piemēram, arodpensijas ļauj pensionāram uzturēt tādu dzīves līmeni, kas ir tuvu tam, kāds viņam bija darba dzīves laikā ([Davies, 2013](#)).

Visbeidzot, “**ar risku saistīto priekšlaicīgo pensiju shēmu**” (*risk-related early retirement schemes*) kontekstā runa ir par garantētiem īpašiem pensionēšanās nosacījumiem personām, kuru darbs saistīts ar bīstamību vai kaitīgumu. Ar risku saistītās priekšlaicīgās pensiju shēmas nodrošina kompensācijas mehānismus divās šādās situācijās:

- darba apstākļi negatīvi ietekmē noteiktu darbu veicēju veselību un samazina viņu karjeras ilgumu iespējamās invaliditātes vai slimības un/vai priekšlaicīgas mirstības dēļ;
- noteiktās profesijās strādājošajiem, kļūstot vecākiem, ir grūti vai pat neiespējami veikt savus profesionālos pienākumus ([Zaidi and Whitehouse, 2009](#)).

Valsts sektorā strādājošo pensiju shēmas var iedalīt pēc vairākiem kritērijiem, tostarp finansēšanas veida, integrācijas pakāpes vispārējā pensiju sistēmā un pensijas veidošanās mehānisma.

(a) Finansēšanas veids. Valsts sektorā strādājošo pensiju shēmu administrēšanā ir atšķirības starp t. s. fondētajām un nefondētajām shēmām, bet vienlaikus tiek ņemtas vērā arī rezervju shēmas un daļēji fondētās shēmas:

- *Fondētās pensiju shēmas* – valsts organizēts iemaksu veikšanas, iemaksāto līdzekļu administrēšanas un pensiju izmaksas pasākumu kopums, kas, nepalielinot kopējo iemaksu apmēru vecuma pensijām, dod iespēju iegūt papildu pensijas kapitālu, daļu no iemaksām vecuma pensijām ieguldot finanšu instrumentos un citos aktīvos ([IATE, 2019](#)). Pensiju administrēšanai tiek izveidota neatkarīga struktūra, kas pensiju plāna dalībnieku vārdā pārvalda pensiju plānā uzkrātos aktīvus. Parasti aktīvi tiek turēti atsevišķā pensiju fondā, taču dažas valstis ļauj valsts sektora plānu finansētājiem iegādāties apdrošināšanu, kas segtu viņu pensiju saistības.
- *Nefondētā jeb pay-as-you-go* (turpmāk arī – *PAYGO*) shēma. Pensiju shēma, kas balstīta uz sociālās apdrošināšanas iemaksām un darbojas pēc paaudžu solidaritātes principa. Tas nozīmē, ka iemaksas, kuras veic sociāli apdrošinātas personas, tiek novirzītas pašreizējo pensiju izmaksām. Tā ir shēma, pēc kuras ar pašlaik strādājošo personu iemaksām finansē pašlaik izmaksājamās pensijas nestrādājošajiem ([IATE, 2019](#)). Shēma tiek finansēta tieši no valsts budžeta, lai gan var tikt veidotas rezerves, kas ir darba devēja (valsts) īpašums.
- *Rezervju (book reserved arrangements)* shēmā finansējošā valsts iestāde atzīst saistības (parādu) savā bilancē, kas atbilst plāna dalībnieku uzkrāto pensiju apmēram, bet juridiski atdalīti pensiju aktīvi nepastāv.
- *Daļēji fondētā shēmā* aktīvu daļa veido mazāk nekā 100 procentus un atlikusī daļa var būt nefondēta vai rezervēta ([Ponds, et al., 2011](#)).

(b) Valsts sektorā strādājošo pensiju shēmas integrācija vispārējā pensiju sistēmā norāda uz to, vai pensiju shēma ir paredzēta specifiski valsts sektorā strādājošajiem vai arī ir daļa no vispārējās pensiju sistēmas. Atbilstoši Roberta Palacio (*Robert Palacio*) un Edvarda Vaithausa (*Edward Whitehouse*), kā arī *OECD* pensiju pārskatā izmantotajai pieejai valsts sektorā strādājošo pensiju shēmas var iedalīt šādi:

- *Valsts sektorā strādājošie ietilpst tādā pašā pensiju shēmā kā privātajā sektorā strādājošie.* Šo modeli praktizē lielākā daļa Centrālās un Austrumu Eiropas valstu. Šāda modeļa izvēli noteikuši vēsturiskie apstākļi, proti, pirms pārejas perioda privātais sektors vēl bija salīdzinoši mazattīstīts un līdz ar to veidot atsevišķu pensiju nodrošinājumu valsts un privātajam sektoram nebija jēgas (Igaunija, Polija, Slovākija, Ungārija).

- *Pensionēšanās ienākumu nodrošinājums valsts un privātajā sektorā atšķiras. Šajā gadījumā valsts sektorā strādājošie nav pakļauti valsts vispārējai pensiju shēmai. Atsevišķās valstīs pensiju nosacījumi valsts sektorā strādājošajiem ir fragmentēti, pastāv vairākas nodalītas pensiju shēmas, kas aptver dažādas nodarbināto grupas. Savukārt citās valstīs pastāv viena shēma valsts sektorā strādājošajiem vai arī daudzi valsts sektorā nodarbinātie ir pakļauti vispārējai shēmai (Beļģija, Francija, Grieķija, Vācija).*
- *Valsts un privātajam sektoram ir atsevišķas shēmas, tomēr pensiju apmērs, indeksācijas politika un pensionēšanās vecums valsts un privātā sektora shēmās ir ļoti līdzīgs (Dānija, Islande, Nīderlande, Somija).*
- *Valsts sektorā strādājošajiem ir tieši tāda pati pensiju shēma kā privātajā sektorā strādājošajiem, tomēr valsts sektora darbinieki ir iesaistīti t. s. papildinošajā (top-up) shēmā, kas nodrošina palielināta apmēra pensiju līdzās vispārējai pensijai (Itālija, Norvēģija, Slovēnija, Zviedrija).*

c) Pensijas veidošanās mehānisms ir tas, pēc kā var spriest, vai pensiju shēma ir t. s. noteikta apmēra (*defined benefit*) (turpmāk arī – *DB*), noteiktu iemaksu (*defined contribution*) (turpmāk arī – *DC*) vai arī hibrīda pensiju shēma ([Ponds, et al., 2011](#)).

DB pensiju shēmās pensijas apmērs parasti ir atkarīgs no atalgojuma darbavietā, darba stāža un personas vecuma. Shēmās visbiežāk ir paredzēta iespēja agrāk pensionēties (tipiski tie ir 55, 60 vai 62 gados), pirms šī vecuma pensija netiek izmaksāta, un vispārējais valstī noteiktais pensionēšanās vecums svārstās ap 65 gadiem ([Blundell, et al., 2016](#)).

Pētnieki norāda, ka *DB* pensiju shēmas pēdējos gados zaudē popularitāti un aizvien biežāk tiek aizstātas ar *DC* shēmām. Viens no šāda pavērsiena iemesliem ir fakts, ka iepriekš neparedzētais dzīves ilguma pieaugums ir sadārdzinājis šādu shēmu uzturēšanu ([Blundell, et al., 2016](#)). *DB* shēma ir atkarīga ne vien no dažādu paaudžu veiktajām iemaksām, bet arī no darba devējiem, kuri uzņemas lielāko shēmas vadības un pensiju izmaksas risku. *DB* shēmu līdzsvaru ietekmē tādi faktori kā aktīvo darbinieku un pensionāru skaits, kā arī iemaksu un pensiju apmērs. Ņemot vērā dzīves ilguma pieaugumu un pensiju iemaksu kritumu, *DB* shēmas kopumā tiek uzskatītas par dārgām ([Leal, 2006](#)).

DC pensiju shēmā pensijas apmērs ir atkarīgs no individuālajā kontā veikto iemaksu kopējā apjoma, tiek ņemta vērā ieguldījumu atdeve un izmaksas ([Davies, 2013](#)). *DC* pensiju shēmas, atšķirībā no *DB* shēmām, nav atkarīgas no paaudžu savstarpējās finansēšanas. *DC* shēmās riski tiek dalīti starp darba devēju un darba ņēmēju vai arī vienīgi darba ņēmējs uzņemas risku par savu pensiju. Pensijas apmērs ir atkarīgs no ieguldījumu dinamikas finanšu un kapitāla tirgū, administratīvajām un fondu pārvaldības izmaksām, pensiju fondu pārvaldības u. c. faktoriem ([Leal, 2006](#)).

1.3. Speciālās pensijas aktuālo pensiju sistēmu reformu kontekstā

Pašlaik daudzviet pasaulē vērojamas straujas demogrāfiskās izmaiņas, piemēram, palielinās iedzīvotāju dzīves ilgums, bet pasliktinās dzimstības rādītāji. Minētās izmaiņas rada daudz būtisku jautājumu un mudina ieviest korekcijas ekonomikā gan indivīdu, gan vispārējās politikas līmenī. Lielākajā daļā valstu sabiedrības novecošanās un demogrāfijas tendences aizvien vairāk ietekmē īstenotās nodokļu un labklājības programmas. Viena no problemātiskajām jomām ir vecuma pensiju programmu finansēšana, jo, pieaugot pensionāru skaitam, nepieciešams arvien lielāks finansējums. Otrs problēmu loks savukārt saistīts ar atbilstošu veselības programmu nodrošinājumu ([Piggot and Woodland, 2016](#)).

Valstis savas pensiju sistēmas reformē pārsvarā tāpēc, lai reaģētu uz izaicinājumiem, ko rada gan iedzīvotāju novecošanās, gan darba tirgus izmaiņas. **Lielākā daļa pensiju sistēmu joprojām ir balstītas uz ideju, ka cilvēki uzsāk darba gaitas nekavējoties pēc mācību pabeigšanas, atrod stabilu pilna laika darbu, nemaina darba devēju un pensionējas tajā pašā darbavietā ap 65 gadu vecumu. Taču šāds karjeras modelis ir aizvien retāk sastopams, turklāt tas neatbilst iedzīvotāju vēlmēm.** Karjeras iespējas ir daudz elastīgākas, cilvēki maina darbavietas, tiek slēgti dažāda veida līgumi un tiek dažādi plānoti darba grafiki ([OECD, 2017](#)).

Kopumā darba tirgu mūsdienās skar vesela virkne izmaiņu:

- **sabiedrība noveco**, līdz ar to arī darbaspēks kļūst gados vecāks, un savukārt šis apstāklis rada papildu riskus;
- **attīstās tehnoloģijas**, un noteiktu kategoriju darbi tiek automatizēti;
- **palielinās individuālās izvēles nozīme** – biežāka karjeras maiņa, nodarbinātība vienlaikus vairākās vietās ([Prising, 2016](#));
- **pieaug darbaspēka mobilitāte**;
- **mainās nodarbinātības formas** un pagarinās nodarbinātības pārtraukumi ([OECD, 2017](#)).

Ekonomikas globalizācija, elastīgākais darba tirgus un daudz sarežģītāki ģimenes modeļi prasa jaunus labklājības risinājumus. Tāpēc akadēmiskajās diskusijās pēdējo gadu desmitu laikā liela uzmanība tiek veltīta labklājības valsts transformācijai, norādot uz pārmaiņām, kas vājina sociālo solidaritāti ([Taylor-Gooby 2004, 2011](#); [Van der Veen, 2012](#)). Pētnieki norāda uz jaunajiem postindustriālās sabiedrības sociālajiem riskiem ([Bonoli, 2004](#)), kuri nav pietiekami novērtēti klasiskajās labklājības valstu sociālās aizsardzības programmās ([Cantillon, et al., 2003](#)).

Risku sabiedrība un tās izpausmes sociālajā apdrošināšanā

Dažāda rakstura sociālās transformācijas nozīmē to, ka aizvien retāk tiek lietoti tradicionālās labklājības valsts solidaritātes mehānismi ([Van der Veen, 2012](#)). **Saskaņā ar Ulrika Beka (Ulrich Beck) teoriju modernā “šķiru sabiedrība” kļūst par “risku sabiedrību” un par mūsdienu labklājības valsts galveno problēmu kļūst nevis bagātības pārdale, bet gan risku pārdale un vadība** ([Van der Veen, et al., 2012](#)). Citiem vārdiem, sociālās aizsardzības sistēmas mērķis ir transformēties no pasīvas nodokļu iekasēšanas un sociālo maksājumu administrēšanas uz aktīvu risku pārvaldīšanu. Šis process lielā mērā atbilst nesējumiem rīcībpolitikas jauninājumiem sociālās aizsardzības jomā, piemēram, aktīvajām darba tirgus politikām, nodarbinātības (*in work*) pabalstiem, nodokļu atlaidēm.

Viena no risku sabiedrības izpausmēm ir arī sociālās apdrošināšanas privatizācija, ko raksturo valsts līdzdalības ierobežošana pakalpojumu nodrošināšanā un tās aizstāšana ar individuālām apdrošināšanas alternatīvām, tostarp iesaistot privātās organizācijas ([Van der Veen, et al., 2012](#)). Valsts pensiju sistēmas kontekstā sociālās apdrošināšanas privatizācija izpaustos kā daļēja vai pilnīga nefondētās shēmas privatizācija, aizstājot PAYGO noteikta apmēra shēmas ar pilnībā fondētām pensiju shēmām ([Piggot and Woodland, 2016](#)).

Labklājības valsts transformācijas kontekstā tiek diskutēts par tās pavēšanu sociālo investīciju valsts virzienā. Labklājības valsts pieeja pamatā ir vērsta uz iedzīvotāju ienākumu aizsardzību, savukārt sociālo investīciju valstī tiek akcentēta aktīvāka iedzīvotāju līdzdalība darba tirgū ([Gilbert, 2002](#)). Labklājības valsti, kas koncentrējas uz investīcijām cilvēkkapitālā un individuālo iespēju paplašināšanu, nereti dēvē par sociālo investīciju valsti ([Giddens, 1998](#); [Esping-Andersen, 2001](#)). Sociālo investīciju valsti savā ziņā joprojām var uzskatīt par labklājības valsti, taču valsts loma un atbildība vairs nav tik proaktīva kā iepriekš un drīzāk kļūst preventīva ([Van der Veen, 2012](#)). **Preventīva valsts atbildība izpaucas kā iedzīvotāju aktivizēšana, mazinot to atkarību no**

sociālās drošības. Kopumā preventīvos labklājības risinājumus raksturo koncentrēšanās uz tādiem sociālās nodrošināšanas pasākumiem, kas vērsti uz līdzdalību, nevis ienākumu aizsardzību un tādējādi palielina katra indivīda personisko atbildību.

Reformu konteksts mudina palūkoties uz pensiju sistēmu arī dzīves gaitas perspektīvā (lifecourse perspective). Šī perspektīva liek pievērst uzmanību indivīda darbībām, situācijām, kādās tas var nonākt no dzimšanas brīža līdz pat nāvei, un sniegt viņam atbalstu, kad vien tas nepieciešams. Dzīves gaitas perspektīvai atbilstošās politikas tiek īstenotas ne vien nolūkā risināt jau apzinātās problēmas, bet arī cenšoties novērst grūtības, kas indivīdam varētu rasties lielākā vecumā.

Novēcošanās politikā akcents tiek likts uz konkrētas vecuma grupas iedzīvotāju problēmām un resursu pārdali, bet dzīves gaitas perspektīva liek raudzīties plašāk un tālāk. Šādas politikas veidotāji cenšas risināt problēmas visas cilvēka dzīves garumā, pieņemot, ka jauna un pusmūža cilvēka dzīves notikumi un pieredze var atstāt būtisku ietekmi uz viņa vecumdienām, citstarp arī cilvēka pensijas uzkrājumiem. Dzīves gaitas perspektīva uzsver cilvēka izvēles nozīmību. Tāpēc dzīves gaitas politika mudina jauniešus un pusmūža cilvēkus pašiem mainīt savu dzīves gaitu sev vēlamajā virzienā, proti, aktivizēšanās un pašpalīdzības virzienā (*Komp and Marier, 2015*). Dzīves gaitas perspektīva akcentē palīdzību un atbalstu cilvēkam viņam nepieciešamo prasmju attīstīšanā, nevis vienīgi finansiālu atbalstu (*Morel, et al., 2012*).

Tiek lēsts, ka vismaz trešdaļu savas dzīves cilvēks pavada darbavietā, turklāt saskaņā ar prognozēm darbā pavadītais laiks turpinās pieaugt, jo normatīvo aktu izmaiņu un pensionēšanās vecuma paaugstināšanas dēļ darba dzīve pagarinās. Paredzams, ka tuvākajos gados arvien lielāku darbinieku īpatsvaru veidos tieši vecāka gadagājuma cilvēki. **Tādēļ produktīvas novecošanās** jautājums gūst aizvien lielāku rezonansi gan akadēmiskajās diskusijās, gan politikajā līmenī valstīs, kuru darba tirgu jau skārusi vai drīzumā skars demogrāfiskā pāreja (dzimstības un mirstības rādītāju krasas izmaiņas). **Produktīvu novecošanos pētnieki saista ar indivīda spēju strādāt apmaksātu darbu, piedalīties brīvprātīgajās aktivitātēs, palīdzēt ģimenes locekļiem un pašam sevi uzturēt, ciktāl tas iespējams, arī lielā vecumā** (*Flynn, et al., 2018*). Pēc produktīvas novecošanās pieejas aizstāvju ieskata, tas, cik lielā mērā gados vecāki cilvēki ir spējīgi uz produktīvām aktivitātēm, ir atkarīgs gan no individuālajiem apstākļiem, gan ārējiem faktoriem.

Sabiedrības novecošanās tendence nosaka vajadzību nodrošināt darbiniekam t. s. veselīgu darbavietu jeb īstenot risku vadību un pastiprinātu uzmanību pievērst darba vides uzlabošanai, kā arī darbinieku veselības aizsardzībai. Veselīgas darbavietas uzstādījums citstarp paredz arī vecāka gadagājuma darbinieku iesaisti risku novērtēšanas un mazināšanas programmās. Kā labo praksi pētnieki šajā kontekstā izceļ darbinieku līdzdalību pārmaiņu ieviešanā, šā uzstādījuma nozīmes apzināšanos augstākajā vadības līmenī, dzīves gaitas pieejas īstenošanu u. c. (*Flynn, et al., 2018*). **Veidojot veselīgas darbavietas, jāizvērtē, vai tiek apsvērti un novērti iespējamie riski un īstenota līdzdalības pieeja. Līdzdalības pieeja ietver visu profilu darbinieku iesaisti darbavietas un apstākļu novērtēšanā, kā arī dažādu risku mazināšanas programmu ieviešanā.** Vērtējot darbinieka iespējas strādāt lielā vecumā, viņa darbavietu nevar skatīt izolēti no tādiem faktoriem kā darba tirgus vajadzības, ģimenes vajadzības, darba un dzīves līdzsvara (atbilstošs laika un resursu sadalījums starp darbu un citām dzīves jomām) – visi šie faktori ietekmē darba dzīves garumu (*Flynn, et al., 2018*).

Reformu kontekstā salīdzinošajos pētījumos aplūkota arī iedzīvotāju mobilitāte darba tirgū. Pensiju shēmās publiskajā sektorā strādājošiem darbinieku mobilitātes aspekts netiek pienācīgi novērtēts, un šis apstāklis var dažādos veidos nelabvēlīgi ietekmēt strādājošos, piemēram, nereti tiek izvirzīts nosacījums par konkrētu tiesību iegūšanai nepieciešamo nostrādāto periodu (*vesting period*). Darbinieki, kuri atstāj darbu valsts sektorā pirms noteiktā stāža uzkrāšanas, visbiežāk no pensiju shēmas nesaņem neko, vai arī – darbiniekam labvēlīgākā scenārija gadījumā – viņam pienākas neliels vienreizējs maksājums atbilstoši veiktajām iemaksām.

ledzīvotāju mobilitāte rada nepieciešamību pēc pensiju tiesību pārnesamības (*portability*) uzlabošanas. Pensiju tiesību pārnesamība ietver pensiju tiesību pārņemšanu no vienas pensiju shēmas uz citu, citstarp arī no publiskā sektora pensiju shēmas uz privātā sektora pensiju shēmu. Tādējādi netiek kavēta darbinieka mobilitāte darba tirgū, jo nav jāapsver pensiju tiesību zaudēšanas risks. Atsevišķu valstu pieredze liecina, ka personas, kuras civildienestu atstāj pirms pensionēšanās vecuma sasniegšanas, var:

- **saņemt daļēju iemaksu atvietošanu (*partial preservation*)** pabalsta veidā (Apvienotā Karaliste, Francija);
- **saņemt pabalstu pilnībā saglabātā apmērā (*full preservation*)**. Uzkrātās pensiju tiesības tiek indeksētas atbilstoši samaksai, kāda tā būtu no atvaļināšanās līdz pensionēšanās brīdim;
- **paļauties uz to, ka shēmā uzkrātās pensiju tiesības tiek nodotas privātajai obligātajai vai daļēji obligātajai arodpensijas shēmai**. Piemēram, darbiniekam mainot darbavietu vai nozari, uzkrātās pensiju tiesības, tostarp iemaksu periodi, nezūd, bet turpina uzkrāties jaunajā darbavietā (Nīderlande, Zviedrija);
- **vispār zaudēt tiesības uz speciālo pensiju** (Vācija) ([OECD, 2016](#)).

Vērtējot pensiju sistēmu spēju respektēt darbinieku mobilitāti, var konstatēt, ka **problēmas šajā jomā saistītas ar darbinieku pensiju tiesību pārnesamību no valsts sektora uz privāto sektoru**. Atšķirībā no darbiniekiem, kuri strādā privātajā sektorā un var vienkārši pievienoties valsts sektora pensiju shēmai, valsts sektorā strādājošajiem pāriet īslaicīgi vai pastāvīgi uz privātā sektora shēmu ir daudz sarežģītāk. Savukārt mobilitāte valsts sektora ietvaros lielākajā daļā valstu nav ierobežota, jo valsts sektorā strādājošo pensiju shēmu nosacījumi ir līdzīgi vai arī pensiju fondi ir noslēguši savstarpējus sadarbības līgumus ([Kings, et. al., 2007](#)). Darbinieku mobilitātes jautājumi un speciālo pensiju tiesību aizsardzība ir viena no problēmām, kuru risinājumi tiek meklēti arī ES līmenī ([Baugniet, 2014](#)). Kā vienu no piemēriem šajā ziņā var minēt 2014. gada 16. aprīļa direktīvu 2014/50 "Par minimālo prasību noteikšanu, lai sekmētu darba ņēmēju mobilitāti starp dalībvalstīm, uzlabojot papildpensijas tiesību iegūšanu un saglabāšanu, pārceļoties no vienas dalībvalsts uz otru" ([EP, 2014](#)).

Valstis visā pasaulē ir paaugstinājušas vispārējo pensionēšanās vecumu un sāk sašaurināt vai pat vispār izslēgt iespējas pensionēties pirms šā vecuma sasniegšanas. Arvien vairāk valstu plāno paaugstināt vispārējo pensionēšanās vecumu virs 65 gadiem. Piemēram, 2016. gadā no visām ES un Eiropas Ekonomikas zonas (turpmāk arī – EEZ) valstīm tikai piecās valstīs pensionēšanās vecums bija augstāks nekā 65 gadi, bet tiek plānots, ka 2030. gadā šis sliekšnis būs pārsniegts jau 15 valstīs ([EC SCP, 2018](#)), vienlaikus saglabājot arī iespējas pensionēties agrāk. Augstāks pensionēšanās vecuma sliekšnis prognozējams Ziemeļvalstīs. Pensionēšanās vecuma paaugstināšanas pamatā ir finansiāls apsvērumš: ņemot vērā aizvien pieaugošo dzīves ilgumu un aizvien izteiktākās sabiedrības novecošanās tendences, ir jāveic pasākumi pensiju sistēmas finansiālās ilgtspējas uzlabošanai un jāierobežo pašreizējo, kā arī nākamo paaudžu darba ņēmēju pensiju izmaksas ([OECD, 2017](#)).

Vairākas nesenās reformas skārušas valsts sektorā nodarbinātos, kā arī ierēdņus, kuru statusu bieži vien nosaka īpašs normatīvais regulējums. Līdz ar to ierēdniecībai daudzās valstīs ir:

- **noteikts lielāks, turklāt vīriešiem un sievietēm salāgots pensionēšanās vecums**. Kā norāda *OECD* eksperti, visās dalībvalstīs jau ir saskaņots ierēdņu un privātajā sektorā nodarbināto pensionēšanās vecums. Tomēr ierēdniecībai ir paredzēts ilgāks pārejas periods un izmaiņas attiecas tikai uz dienestā jaunpieņemtajiem darbiniekiem ([OECD, 2007](#));

- **ierobežotas priekšlaicīgās pensionēšanās iespējas.** Ierobežojumi attiecas ne tikai uz speciālajām pensiju shēmām, bet arī uz iespējām pieprasīt invaliditātes un slimības pabalstus ([OECD, 2007](#));
- **mazāk dāsnas pensijas vai paaugstināts nepieciešamais minimālais stāžs.** Obligātais iemaksu veikšanas periods ir pagarināts (no 30 uz 40 gadiem) lielākajā daļā *OECD* dalībvalstu. Savukārt pensiju dāsnums tiek mazināts, pensijas aprēķina formulā pēdējo algu aizvietojo ar vidējo izpeļņu ([OECD, 2007](#));
- **palielināts iemaksu apjoms.** Līdzīgi kā pensionēšanās vecuma paaugstināšana, arī iemaksu palielināšana ir bijusi viena no izplatītākajām reformām pēdējo 25 gadu laikā tajās *OECD* dalībvalstīs, kurās bija vai joprojām pastāv īpaši nodalītas ierēdņu pensiju shēmas ([OECD, 2016](#));
- **civildienesta pensiju shēmas integrētas vispārējā pensiju sistēmā.** Kā norāda *OECD* eksperti, kopumā 11 dalībvalstis ir iekļāvušas jaunos civildienesta ierēdņus tajā pašā pensiju sistēmā, kāda paredzēta privātajā sektorā nodarbinātajiem. Tomēr eksperti uzsver, ka ierēdniecība un tās arodbiedrības spējušas diezgan labi aizsargāt savas finansiālās intereses. Turklāt valstis varētu būt ieinteresētas piedāvāt šīm grupām atlīdzinājumu ar faktiski atliktu atalgojumu, nevis palielināt esošo atalgojumu ([Whitehouse, 2016](#)). Atalgojuma paaugstināšana pašreizējiem darbiniekiem ir saistīta ar salīdzinoši lielāku (nereti arī tūlītēju) finanšu resursu nepieciešamību. Savukārt pensijas apsolījums, kas īstenosies pēc vairākiem gadiem, prasa mazāk līdzekļu, jo ne visi potenciālie pensiju saņēmēji izpildīs kvalificēšanās nosacījumus;
- **aktuāla kļūvusi fondēto darba devēju shēmu veidošana** ([OECD, 2017](#)). Ar demogrāfiskajām un rūpnieciskajām pārmaiņām saistītā aizvien pieaugošā darbaspēka mobilitāte ir būtisks dzinulis pārejai no *DB* pensiju shēmām uz *DC* pensiju shēmām. Pāreju veicina vairāki faktori. Pirmkārt *DB* shēmā uzkrātais apmērs nav pārnesams no viena darba devēja pie cita (pašreizējās darbinieku mobilitātes kontekstā pensiju tiesību pārnesamībai ir būtiska nozīme); *DB* shēmu pensiju nepietiekamais finansējums; pārorientācija uz tirgū balstītu uzskaites sistēmu, pieaugošais normatīvais logs *DB* pensiju shēmās. Turklāt līdz ar dzīves ilguma palielināšanos ir ievērojami palielinājušās arī *DB* shēmu izmaksas ([Piggott and Woodland, 2016](#)).

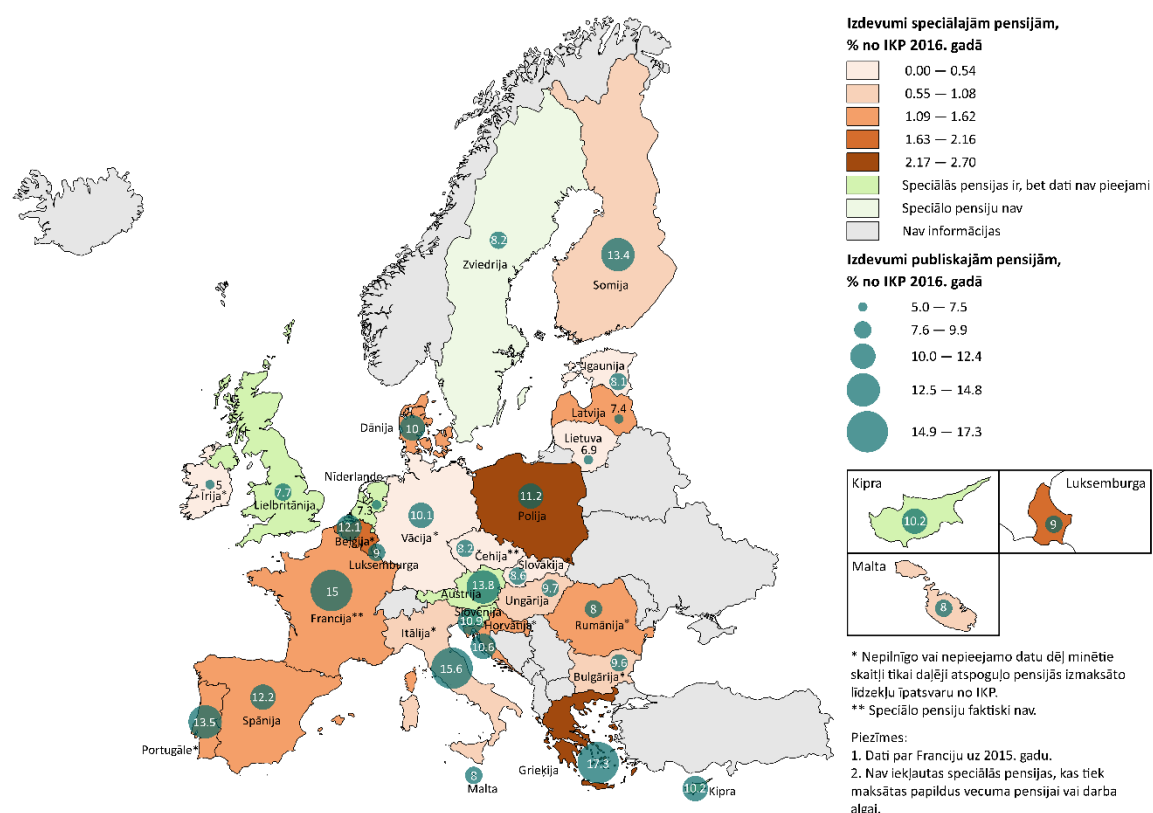
Veikto reformu kontekstā *OECD* eksperti atzīst, ka garantijas, kas speciālo pensiju formā tiek piedāvātas valsts pārvaldes darbiniekiem, ir ievērojams izaicinājums. Pirmkārt, valstij, kas bieži vien ir lielākais darba devējs, jau tā ir ievērojamas saistības pensiju jomā pret saviem darbiniekiem. Otrkārt, valsts sektora pensiju garantijām bieži vien ir pabalsta raksturs, un shēmas parasti ir salīdzinoši dāsnas salīdzinājumā ar privātā sektora shēmām. Dažās valstīs (taču ne visās) garantijas speciālo pensiju formā ir ieviestas kā kompensācija par relatīvi zemāko atalgojumu, ko valsts sektorā nodarbinātie saņēmuši iepretim privātā sektora darbiniekiem. Treškārt, šīs garantijas dažās valstīs ir nepietiekami finansētas vai arī netiek finansētas vispār (t. i., tiek finansētas pēc *PAYGO* principa). Ceturtkārt, līdz šim nav noteikta starptautiski standartizēta publiskā sektora pensiju saistību ziņošanas metode, atšķirībā no prasībām, kas noteiktas privātā sektora kompānijām ([Ponds, et al., 2011](#)).

2. Kādas speciālās pensijas pastāv Eiropas valstīs?

2.1. Speciālo pensiju shēmas pensiju sistēmu kontekstā

Līdzīgi kā 2018. gada Eiropas novecošanās ziņojuma aptaujā, arī šā pētījuma autori konstatējuši, ka **lielākajā daļā Eiropas Savienības valstu tiek piešķirtas noteikta veida speciālās pensijas. Speciālajām pensijām nepieciešamo izdevumu īpatsvars iekšzemes kopproduktā un to saņēmēju īpatsvars iedzīvotāju kopskaitā ir atšķirīgs (1. attēls). Lielākais speciālo pensiju īpatsvars IKP ir Grieķijā (2,7 %), bet mazākais – Igaunijā (1 %) – tā liecina ES dalībvalstu aptauja, kas veikta 2018. gada Eiropas novecošanās ziņojuma izstrādes laikā. Salīdzinoši augsts ar speciālajām pensijām saistīto izdevumu īpatsvars IKP ir arī Polijā (2,6 %) un Luksemburgā (2,1 %). Latvijā izdevumi izdienas pensijām 2016. gadā bija aptuveni 1,1 % no valsts IKP, un līdzīgs rādītājs ir arī tādām valstīm kā Dānija (1,3 %), Francija (1,2 %), Rumānija (1,2 %) (EC, 2018) (1. attēls).**

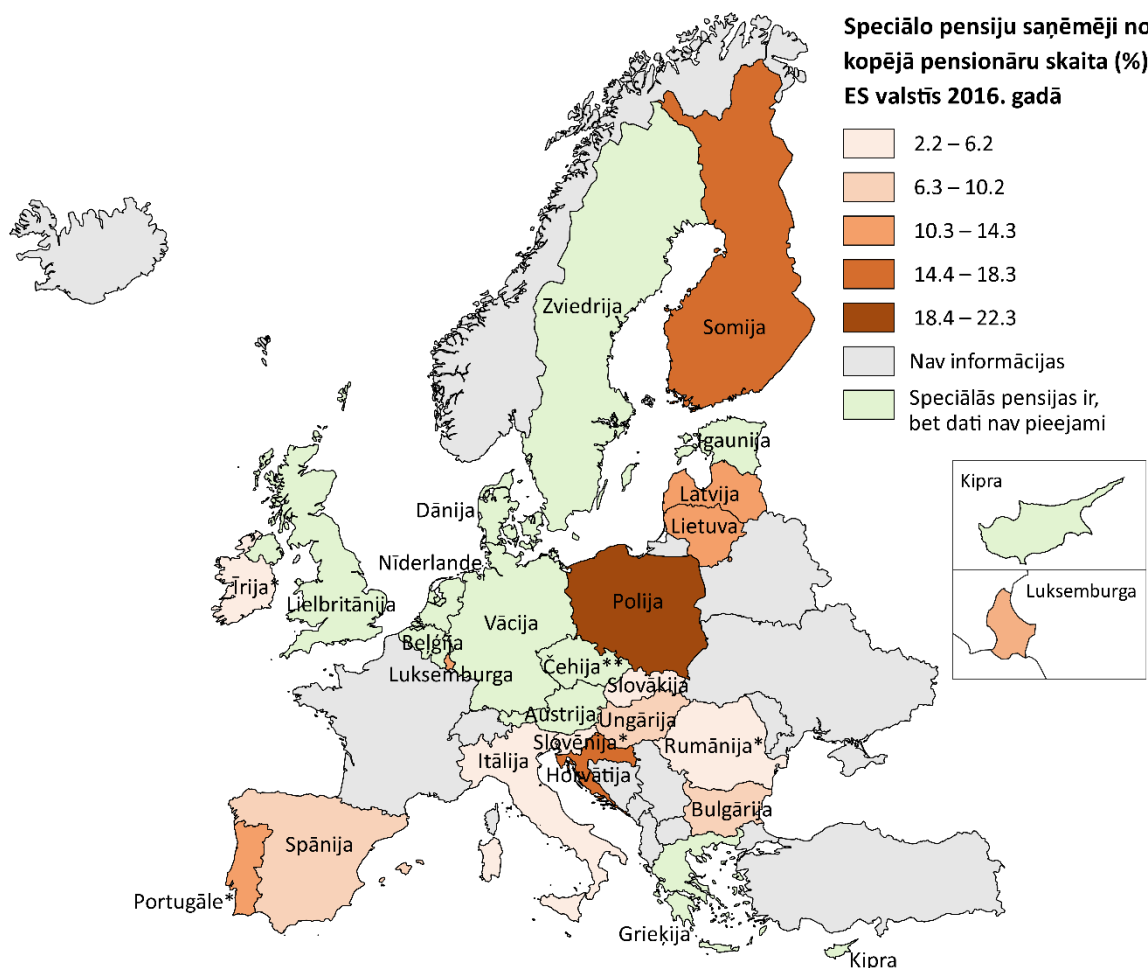
1. attēls. Izdevumi speciālajām un publiskajām pensijām, % no IKP 2016. gadā ES valstīs.

Vizualizācijas sagatavošanai izmantoti dati no [EC, 2018](#).

Latvija ierindojama starp valstīm, kurās speciālo pensiju saņem salīdzinoši liela daļa no pensiju saņēmēju kopskaita (14 %) (2. attēls).² Vēl augstāks speciālo pensiju saņēmēju īpatsvars ir Polijā (22,3 %), Somijā (14,8 %), Horvātijā (14,4 %).

² Šie dati par Latviju aptver ne tikai izdienas pensijas, bet arī pensijas, kas piešķirtas par kaitīgiem un smagiem darba apstākļiem (tās ir vecuma pensijas, kas piešķirtas saskaņā ar atvieglotiem noteikumiem), kā arī tās vecuma pensijas, kas piešķirtas pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas, piemērojot atvieglotus nosacījumus, piemēram, daudzbērnu vecākiem, invalīdiem uz mūžu, Černobīļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidācijas dalībniekiem, politiski represētajiem u.c. Minētie dati ietver arī speciālās valsts pensijas bijušajiem Latvijas Republikas Augstākās padomes deputātiem, kuri balsoja “par” 1990. gada 4. maija

Polijas gadījumā speciālo pensiju saņēmēju un attiecīgo izdevumu lielo īpatsvaru var skaidrot ar to, ka speciālās pensijas saņem arī zemnieki (13 % no Polijas kopējā pensionāru skaita). Salīdzinoši zems speciālo pensiju saņēmēju īpatsvars ir Īrijā (2,2 %) un Itālijā (2,5 %). Jāpiebilst, ka salīdzināmi dati par speciālajām pensijām ES valstīs ir grūti iegūstami, jo speciālo pensiju veidi un piešķiršanas nosacījumi ir ļoti dažādi. Uz to norādījusi arī Eiropas Komisija (turpmāk arī – EK) ([EC, 2018](#)).

* Nepilnīgo vai nepieejamo datu dēļ minētie skaitļi tikai daļēji atspoguļo speciālo pensiju saņēmēju īpatsvaru.

** Speciālo pensiju faktiski nav.

Piezīme: Itālijas, Īrijas, Kipras, Luksemburgas dati uz 2014. un 2015. gadu.

2. attēls. Speciālo pensiju saņēmēju īpatsvars kopējā pensionāru skaitā ES valstīs 2016. gadā.

Vizualizācijas sagatavošanai izmantoti dati no [EC, 2018](#).

Analizējot speciālajām pensijām atvēlēto valsts izdevumu īpatsvaru IKP un speciālo pensiju saņēmēju īpatsvaru pensionāru kopskaitā, redzams, ka **Polija, Horvātija un daļēji arī Latvija ir valstis, kurās ir gan augsts speciālo pensiju izdevumu īpatsvars IKP gan arī liels speciālo pensiju saņēmēju īpatsvars populācijā**³. Atšķirīga situācija vērojama Īrijā, Slovēnijā un daļēji arī Ungārijā, kur speciālo pensiju izdevumu īpatsvars IKP un šo pensiju saņēmēju skaits ir neliels (3. attēls).

deklarāciju "Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu" vai 1991.gada 21.augusta konstitucionālo likumu "Par Latvijas Republikas valstisko statusu."

³ Sk. iepriekšējo zemsvītras piezīmi.

Speciālo pensiju izdevumu īpatsvars, % no IKP	2.1-3.0			Luksemburga*		Polija
	1.6-2.0			Horvātija Portugāle		
	1.1-1.5	Itālija* Rumānija	Francija*	Latvija Spānija		
	0.5-1.0		Ungārija Bulgārija	Malta	Somija	
	0.1-0.49	Īrija Slovākija		Lietuva		
	2-6	7-10	11-14	15-18	19-22	
Speciālo pensiju saņēmēji no kopējā pensionāru skaita, % 2016. gadā						

* Dati par 2014. un 2015. gadu.

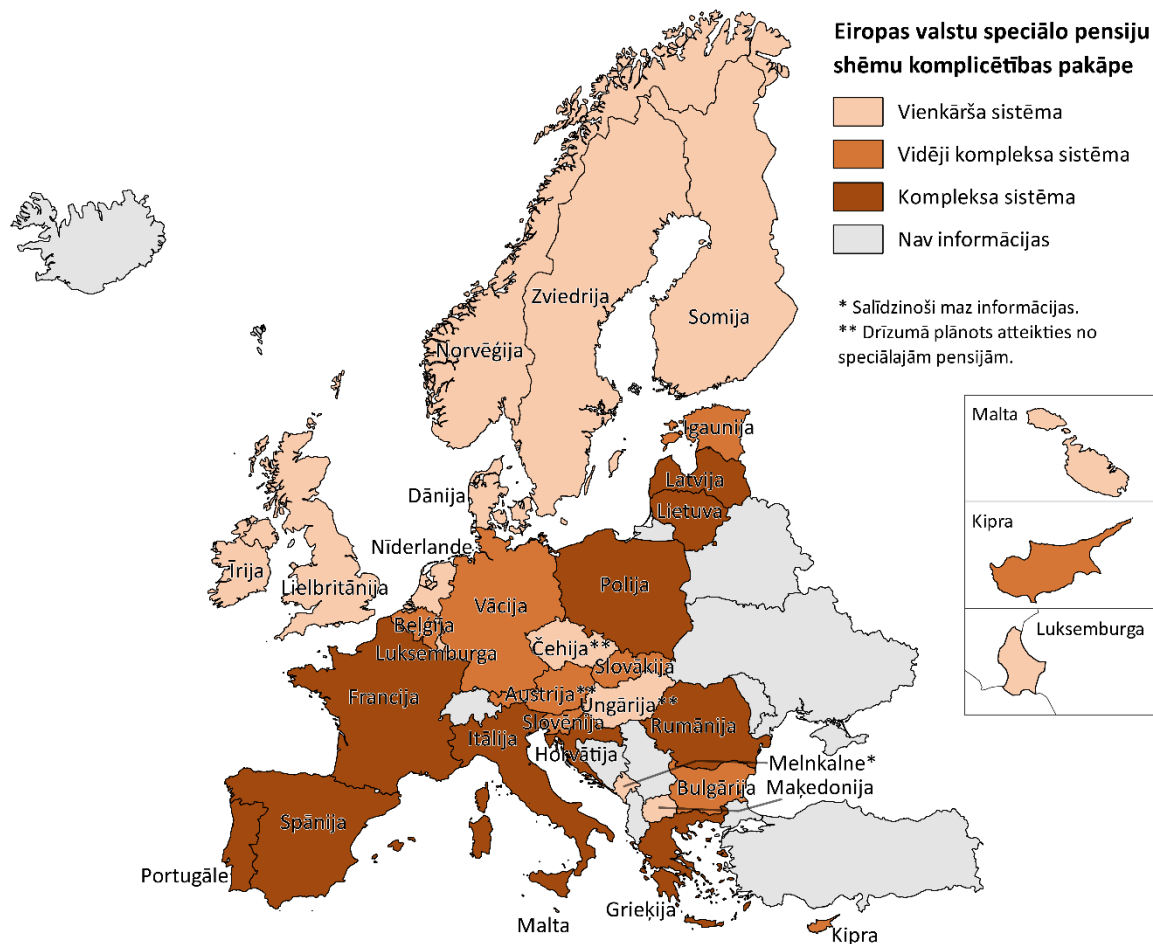
3. attēls. Speciālo pensiju saņēmēju un izdevumu īpatsvars 2016. gadā ES valstīs.

Vizualizācijas sagatavošanai izmantoti dati no [EC, 2018](#).⁴

Eiropas praksē starp biežāk sastopamajām speciālo pensiju saņēmēju mērķgrupām ir minamas šādas: personas, kas strādā smagos, bīstamos vai veselībai kaitīgos apstākļos, aizsardzības un drošības sektorā, kā arī valsts izpildvaras un lēmējvaras iestādēs nodarbinātie. No kategorijām, kuru pārstāvji salīdzinoši reti saņem speciālās pensijas, ir minami pašnodarbinātie, kā arī personas, kas šādu pensiju saņem saistībā ar īpašiem nopelniem ([EC, 2018](#)).

Starp izplatītākajām privilēģijām, ko bauda speciālo pensiju saņēmēji, minams zemāks pensionēšanās vecums nekā valstī noteiktais vispārējais pensionēšanās vecums, samazināts minimālais vai pilnais iemaksu veikšanas periods, pievilcīgāki pensijas uzkrāšanas nosacījumi, kā arī dažādas darba devēju iemaksu shēmas. Lai raksturotu vispārējo situāciju speciālo pensiju sistēmu jomā Eiropas valstīs, Eiropas novencošanās ziņojumā tās grupētas atkarībā no tā, cik lielā mērā specifiskām nodarbināto mērķgrupām paredzētās speciālās pensiju shēmas ir integrētas vispārējā pensiju sistēmā. Šajā kontekstā valstis iespējams iedalīt trijās grupās: ar **vienkāršām, vidēji kompleksām un kompleksām pensiju sistēmām** ([EC, 2018](#)) (4. attēls).

⁴ Sk. iepriekšējo zemsvītras piezīmi.

4. attēls. Eiropas valstu speciālo pensiju shēmu komplicētības pakāpe.

Vizualizācijas sagatavošanai izmantoti dati no [EC, 2018](#).

Vienkārša sistēma nozīmē to, ka speciālās pensijas ir integrētas vispārējā pensiju sistēmā, pastāv vienoti, skaidri un caurredzami dažādu atvieglojumu saņemšanas nosacījumi. Relatīvi vienkāršas pensiju sistēmas ir Eiropas Ziemeļvalstīs – Dānijā, Islandē, Norvēģijā, Somijā, Zviedrijā, kā arī Lielbritānijā, Čehijā, Īrijā, Luksemburgā, Maķedonijā, Maltā, Nīderlandē, Ungārijā. Čehija un Ungārija jau ir atteikušās no speciālajām pensijām, saglabājot īpašus nosacījumus tikai attiecībā uz šaurām grupām ([EC SCP, 2018](#)) (2.tabula).

2. tabula.

Valstis ar vienkāršām speciālo pensiju sistēmām.

Avoti: [ECPRD](#) informācijas pieprasījumi; [EC, 2018](#); [MISSOC, 2018](#); [OECD, 2017](#).

Valsts	Pensiju sistēmas raksturojums
 <p>Čehija</p>	<p>Čehijā valsts sektorā strādājošie sākotnēji iekļaujas tādā pašā pensiju shēmā kā privātajā sektorā strādājošie. Valsts pensiju sistēmu veido divi pīlāri – obligātā pensija un brīvprātīgā privāto pensiju shēma. Strādājošo dalījums nodarbošanās veidiem atbilstošās kategorijās, kurām bija dažādi pensionēšanās nosacījumi, tika atcelts 1992. gadā. Tiesības uz t. s. dienesta pensiju tika saglabātas tikai drošības dienestos strādājošajiem policistiem, ugunsdzēsējiem, drošības dienesta darbiniekiem, muitniekiem, tiesu un ieslodzījuma vietu apsargiem, robežsargiem. Pašlaik atviegloti pensionēšanās nosacījumi piemērojami ogļračiem (kalnračiem), kuriem ir noteikts</p>

Valsts	Pensiju sistēmas raksturojums
	<p>zemāks pensionēšanās vecums. Bruņoto spēku, kā arī policistu un ugunsdzēsēju dienesta pensijas administrē attiecīgās nozares ministrija, tomēr pensijas saņemšanas nosacījumi arī šajās jomās nodarbinātajiem būtiski neatšķiras no vispārējiem nosacījumiem.</p>
<p data-bbox="300 495 379 521">Dānija</p> 	<p>Dānijas pensiju sistēmā valsts un privātā sektora pensiju shēmas ir nodalītas, tomēr pensiju apmērs, indeksācijas politika un pensionēšanās vecums ir samērā līdzīgi. Dānijas pensiju sistēmu veido trīs pīlāri. Pirmajā pīlārā ietilpst valsts obligātās vecuma pensijas, un tās tiek finansētas pēc <i>PAYGO</i> principa. Pirmā pīlāra mērķis ir garantēt katram iedzīvotājam minimālo pensiju. Šajā pīlārā iekļautas arī invaliditātes pensijas. Otrajā pensiju sistēmas pīlārā ietilpst privātā sektora pārvaldītas pensiju shēmas, kuras veidojas no individuālajām iemaksām. Šajā pīlārā ietilpst valsts ierēdņu pensijas, tomēr no tām pakāpeniski atsakās. Trešo pīlāru veido individuālās brīvprātīgās personīgo pensiju shēmas, kā arī “brīvprātīgā priekšlaicīgā vecuma pensija”, uz kuru var pretendēt visi strādājošie, kas ir bezdarba apdrošināšanas fonda dalībnieki un sasnieguši vismaz 61,5 gadu vecumu, taču nav vecāki par 65 gadiem.</p>
<p data-bbox="288 869 389 896">Zviedrija</p> 	<p>Zviedrijā valsts sektorā strādājošo pensiju shēma neatšķiras no pensiju shēmas privātajā sektorā nodarbinātajiem, tomēr valsts sektora darbinieki ir iesaistīti arī t. s. papildinošajā shēmā, kas nodrošina papildu pensiju līdzās vispārējai pensijai. 90% Zviedrijā nodarbināto saņem papildu arodpensijas, ko sedz darba devējs. Tās veido ap 22% no kopējā pensijas apmēra, un uz to saņemšanu iespējams pretendēt, sasniedzot 55 gadu vecumu. Šīs pensijas ir balstītas uz kolektīvajiem līgumiem starp Zviedrijas arodbiedrībām un darba devēju apvienībām. Tās paredzētas, piemēram, t. s. zilo apkaklīšu tipa darbiniekiem, kuri pārsvarā veic roku darbu, privātā sektora t. s. balto apkaklīšu tipa darbiniekiem, kuru pienākumi pārsvarā nav saistīti ar roku darbu, centrālās valsts pārvaldes iestāžu darbiniekiem.</p>
<p>Vidēji kompleksa sistēma nozīmē to, ka speciālās pensijas daļēji ir iekļautas vienotajā pensiju sistēmā. Pastāv dažādas speciālo pensiju shēmas. To saņemšanas nosacījumi ir diferencētāki nekā vienkāršajās sistēmās, un attiecībā uz speciālo pensiju saņemšanu paredzēti dažādi izņēmumi. Starp valstīm ar vidēji kompleksām sistēmām ierindošanas, piemēram, Austrija, Beļģija, Bulgārija, Igaunija, Kipra, Slovākija un Vācija (3. tabula).</p>	
<p style="text-align: right;">3. tabula.</p>	
<p style="text-align: center;">Valstis ar vidēji kompleksām speciālo pensiju sistēmām.</p>	
<p style="text-align: center;">Avots: <i>ECPRD</i> informācijas pieprasījumi; EC, 2018; MISSOC, 2018; OECD, 2017.</p>	
<p data-bbox="293 1697 384 1724">Austrija</p> 	<p>Austrijā pastāv piecas pensiju shēmas, kuras kopš 2005. gada pakāpeniski tiek integrētas vienotā sistēmā. Lai arī privāto un speciālo pensiju īpatsvars ir salīdzinoši neliels, pēdējos gados tas tomēr pieaudzis. Tiek izdalītas vairākas shēmas dalībnieku grupas – “baltās” un “zilās” apkaklītes, publiskajā sektorā strādājošie ar individuālajiem darba līgumiem, civildienesta ierēdņi, pašnodarbinātie, kā arī lauksaimniecībā nodarbinātie. Katrai no minētajām nodarbināto kategorijām izvirzīti atšķirīgi pensionēšanās nosacījumi. Papildus vispārējā pensiju normatīvā regulējuma (<i>Allgemeines Pensionsgesetz</i>) nosacījumiem Austrijā ir izveidota arī pensiju shēma visiem civildienesta ierēdņiem, kas dzimuši pēc 1954. gada 31. decembra. Starp valsti kā federālo darba devēju un Valsts ierēdņu savienību ir noslēgts koplīgums par pensiju nodrošināšanu. Pamatojoties uz šo koplīgumu, federālais darba devējs regulāri veic iemaksas federālajā pensiju fondā. Persona, sākot no pensionēšanās brīža, saņem papildu pensiju līdzās vispārējai likumā noteiktajai pensijai. Šīs papildu pensijas apmērs ir atkarīgs no fondā veikto iemaksu apmēra un fonda peļņas. Līdzīgi nosacījumi attiecas arī uz citiem publiskajā sektorā nodarbinātajiem līgumdarbiniekiem (<i>Vertragsbedienstete</i>), kā arī militārpersonām.</p>

Vācija

Vācijas pensiju sistēmu veido trīs pīlāri. Pirmajā pīlārā ietilpst vispārējā sociālā apdrošināšana, bet speciālās pensijas (arodpensijas) iekļautas otrajā pensiju sistēmas pīlārā. Trešo pīlāru veido privātie pensiju fondi. Privātā sektora dalība arodpensiju shēmās ir brīvprātīga, bet publiskajā sektorā starp darba devējiem un darba ņēmējiem bieži ir noslēgtas kolektīvās vienošanās, kas paredz iemaksu veikšanu t. s. papildu pensiju shēmā (*Zusatzversorgung des Öffentlichen Dienstes*). Līgumi ietver katrai nodarbināto grupai paredzēto pensiju shēmu nosacījumus. Sākotnēji arodpensiju shēmas bija t. s. noteikta apmēra (*DB*) pensijas, iemaksas tām veica darba devējs un tās tika finansētas no uzkrātajiem aktīviem, bet tagad iemaksas veic arī paši darba ņēmēji. Savukārt arodpensiju shēmas pārveidotas par t. s. noteikto iemaksu shēmām (*DC*), kurās pensijas apmērs ir atkarīgs no katra individuāli veiktajām iemaksām. Šādas pārmaiņas veicināja 2001. gadā pieņemtais likums, kas deva darbiniekiem tiesības novirzīt daļu no ienākumiem arodpensijai un tādējādi tikt atbrīvotiem no ienākuma nodokļa maksāšanas un sociālo iemaksu veikšanas. Arī priekšlaicīgās pensionēšanās iespējas Vācijā tiek noteiktas uzņēmumu vai kolektīvo darījumu līmenī. Normatīvajā regulējumā īpaši akcentēta gados vecāku darbinieku tiesību aizsardzība.

Kompleksa sistēma nozīmē to, ka ir izdalītas vairākas speciālo pensiju saņēmēju grupas, tostarp, piemēram, smaga, bīstama un veselībai kaitīga darba veicēji. Šīm grupām piemēroti atvieglotas pensionēšanās priekšrocības, kas iekļautas dažādos normatīvajos aktos. Vairākām darbinieku grupām izveidotas īpašas pensiju shēmas un fondi ar diferencētiem nosacījumiem. Komplekso sistēmu grupā ietilpst Francija, Grieķija, Horvātija, Itālija, Lietuva, Melnkalne, Polija, Portugāle, Rumānija, Slovēnija, Spānija. Arī Latvijā pastāvošā speciālo pensiju sistēma šajā izpratnē raksturojama kā kompleksa (4. tabula).

4. tabula.

Valstis ar kompleksām speciālo pensiju sistēmām.

Avots: ECPRD informācijas pieprasījumi; [EC, 2018](#); [MISSOC, 2018](#); [OECD, 2017](#).

Francija

Francijas pensiju sistēma sastāv no vairākām shēmām, kurās personas iesaistās atkarībā no nodarbinātības sektora, taču visi darbinieki ir iesaistīti vispārējā obligātajā shēmā. Privātajā sektorā nodarbināto shēma (*CNAVTS*) aptver visvairāk dalībnieku. Savas karjeras laikā viņi var pievienoties dažādām shēmām un līdz ar to saņemt arī vairākas dažādas pensijas. Katrā shēmā ir atšķirīgi pensijas aprēķina nosacījumi, tomēr pēdējos gados vērojama zināma nosacījumu vienādošana gan starp shēmām, gan arī starp publisko un privāto sektoru. Francijā ir vairāk nekā 40 obligāto pensiju shēmu, kas tiek piemērotas ļoti dažādām nozarēm un dažādiem nodarbošanās veidiem.

Lietuva

Lietuvas pensiju sistēma sastāv no vairākām komponentēm, kuru finansēšanas nosacījumi ir atšķirīgi. Speciālās pensijas tiek pieskaitītas pie t. s. valsts pensijām, kas veidotas, lai noteiktām sabiedrības grupām nodrošinātu papildu ienākumus. Valsts pensiju saņēmēji iedalāmi divās lielās grupās. Pirmajā grupā ietilpst iedzīvotāji, kas cīnījušies pret padomju režīmu un cietuši no tā. Otrajā grupā ietilpst dažādu specifisku nodarbošanās veidu pārstāvji – militārpersonas, diplomāti, aktieri, radošās personas, zinātnieki u. c. Lietuvā ir samērā plašs to personu loks, kurām ir iespēja pensionēties priekšlaicīgi. Trešā pensiju līmeņa fondi ar papildu brīvprātīgo uzkrāšanas iespēju ir plaši izplatīti ieguldījumu instrumenti ilgtermiņa uzkrājumu veidošanai.

Polija

Polijā obligātās sociālās apdrošināšanas shēma tiek finansēta no darbinieku un pašnodarbināto personu iemaksām. Personas, kas dzimušas pēc 1969. gada, iesaistītas jaunā hibrīdā *DB* un *DC* sistēmā. No 1949. gada līdz 1968. gadam dzimušajiem iesaiste šajā shēmā ir brīvprātīga. Polijā pastāv obligātās specifiskas sociālās apdrošināšanas shēmas lauksaimniekiem un viņu ģimenes locekļiem. Īpašas shēmas izveidotas arī policistiem, militārpersonām, prokuroriem, tiesnešiem. Skolotājiem un dzelzceļa darbiniekiem pensijas saņemšanas nosacījumi ir atšķirīgi. Attiecībā uz 66 nodarbošanās veidiem noteikti arī priekšlaicīgās pensionēšanās nosacījumi.

Dažādos avotos sniegtas atšķirīgas speciālo pensiju sistēmu klasifikācijas. Vērtējot speciālo pensiju sistēmu komplicētības pakāpi, līdzīgu valstu klasifikāciju piedāvā arī 2018. gada Eiropas novecošanās ziņojums.

Speciālo pensiju sistēmu klasifikācija

Eiropas novecošanās ziņojumā par kompleksu uzskata tādu pensiju sistēmu, kuru raksturo vismaz viens no šiem kritērijiem:

- valstī pastāv vairākas speciālo pensiju veidi;
- izdevumi speciālajām pensijām veido salīdzinoši lielu daļu no valsts IKP;
- nav konstatējami centieni reformēt pensiju sistēmu tā, lai tajā būtu mazāk speciālo pensiju kategoriju un izmaksas būtu zemākas, vai arī ir tie reti novērojami ([EC, SPC, 2018](#)).

Līdz ar to Eiropas novecošanās ziņojuma autori iedalījuši valstis šādās četrās grupās:

- **vienkāršas speciālo pensiju sistēmas** – Austrija, Bulgārija, Čehija, Dānija, Nīderlande, Slovākija, Ungārija;
- **kompleksas speciālo pensiju sistēmas** – Beļģija, Polija, Rumānija, Grieķija, Portugāle, Luksemburga, Īrija, Latvija, Horvātija;
- **valstis, kuras atteikušās vai arī drīzumā plāno atteikties no speciālajām pensijām** – Austrija, Čehija, Ungārija;
- **speciālās pensiju shēmas nav konstatētas** Kiprā un Zviedrijā ([EC, SPC, 2018](#)).

Lai arī avotos minēta dažāda speciālo pensiju klasifikācija, šā ziņojuma kontekstā svarīgi pievērsties tieši speciālo pensiju mērķiem un piešķiršanas nosacījumiem. Ņemot vērā šos apsvērumus, aplūkotajos gadījumos iespējams identificēt četrus speciālo pensiju veidus un to piešķiršanas praksi. Biežāk sastopama ir priekšlaicīgās vecuma pensijas un arodpensijas piešķiršana, retāk – papildu pensijas, kā arī t.s. tilta pensijas piešķiršana (5. tabula).

5. tabula.

Speciālo pensiju veidi un to piešķiršanas prakse.

Vizualizācijas sagatavošanai izmantota informācija no *ECPRD* informācijas pieprasījumiem.

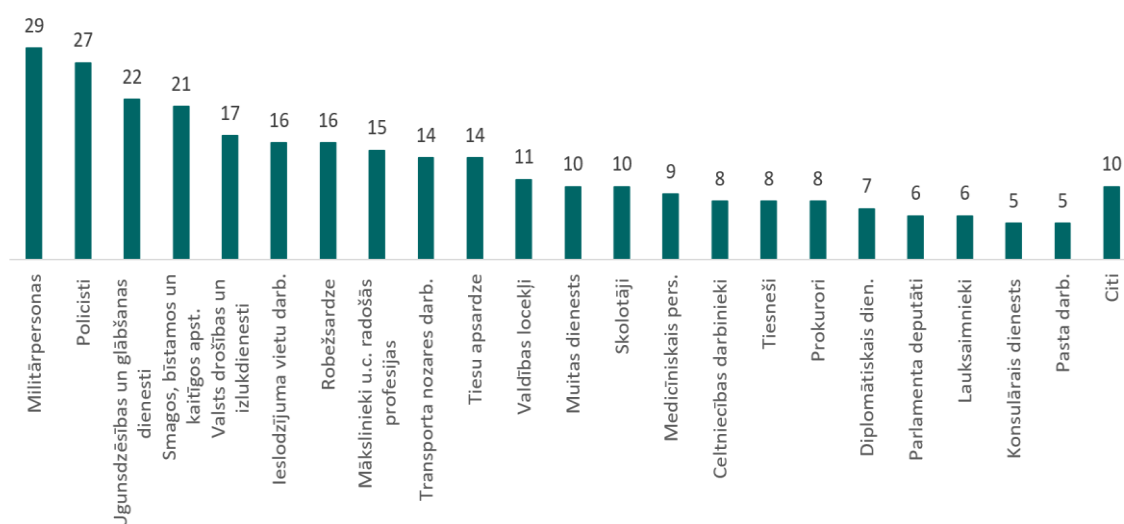
<p>Priekšlaicīgās vecuma pensijas, kuras pienākas pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas un attiecas uz noteiktiem nodarbošanās veidiem.</p>	
<p>Arodpensijas – šīs speciālās pensijas tiek nodrošinātas noteiktu nozaru/profesiju shēmu vai kolektīvo darba līgumu ietvaros.</p>	
<p>Papildu pensija vai papildpensija, kas tiek piešķirtas kā papildu maksājums līdzās vecuma pensijai un nodrošina lielāku pensijas apmēru, kā arī pensijas, kas izmaksātas, pamatojoties uz individuālu pensiju uzkrājuma līgumu.</p>	

Tilta pensijas – pensija tiek izmaksāta līdz (un izbeidzas pēc) to kritēriju izpildes, kas personai sniedz tiesības saņemt vecuma (vai cita veida) pensiju.

2.2. Dažādās nozarēs un profesijās nodarbinātajiem piemērotās speciālo pensiju shēmas

Izplatītākās speciālo pensiju saņēmēju mērķgrupas Eiropas valstīs ir militārpersonas (29 valstīs), policisti (27 valstīs), ugunsdzēsības un glābšanas dienestu darbinieki (22 valstīs), kā arī smagos, bīstamos un veselībai kaitīgos apstākļos nodarbinātās personas, kas katrā valstī var ietvert atšķirīgu nodarbināto loku (21 valstī). Starp speciālo pensiju saņēmējiem bieži ir arī valsts drošības dienestu un izlūkdienestu darbinieki (17 valstīs), ieslodzījuma vietu darbinieki, robežsardzes darbinieki (16 valstīs), mākslinieki un citi radošajās profesijās strādājošie (15 valstīs). Speciālās pensijas Eiropas valstīs saņem dažādās nozarēs un profesijās nodarbinātie, kā arī specifisku nodarbošanās veidu pārstāvji (4. attēlu). Detalizētu pārskatu sk. [pielikumā Nr. 1.](#)

4. attēls. To valstu skaits, kurās attiecīgajās nozarēs un profesijās nodarbinātie saņem speciālās pensijas.

Vizualizācijas sagatavošanai izmantota informācija no ECPRD informācijas pieprasījumiem.⁵

6. un 7. tabulā apkopota informācija par speciālo pensiju piešķiršanas praksi un nosacījumiem attiecīgajās nozarēs un profesijās nodarbinātajiem dažādās Eiropas valstīs. Detalizētu pārskatu [sk. pielikumā Nr. 2.](#)

⁵ Nav iekļauti dati par Latviju.

Izplatītākā speciālo pensiju piešķiršanas prakse atbilstoši nodarbošanās veidiem.

Tabulas sagatavošanai izmantota informācija no ECPRD informācijas pieprasījumiem.

Speciālo pensiju veids	Nodarbinātie, kuri Eiropā visbiežāk saņem speciālo pensiju
Priekšlaicīgā vecuma pensija (PV)	Izplatītākās priekšlaicīgā vecuma pensiju saņēmēju mērķgrupas ir policisti, ieslodzījuma vietu darbinieki, militārpersonas, ugunsdzēsības un glābšanas dienestu darbinieki, smagos, bīstamos vai kaitīgos apstākļos nodarbinātās personas, mākslinieki un citas radošās personas. Nereti tādām nodarbināto mērķgrupām kā militārpersonas, policisti, transporta nozares darbinieki priekšlaicīgā vecuma pensija tiek piedāvāta līdz ar arodpensiju (Itālijā, Horvātijā) vai ar tilta pensiju (Slovākijā un Polijā – galvenokārt militārpersonām).
Arodpensija	Valstīs, kurās pastāv arodpensiju shēmas, speciālās pensijas var saņemt plašs nodarbināto loks. Tiesības uz arodpensijām visbiežāk ir šādām nodarbināto mērķgrupām: tiesneši, diplomātiskā un konsulārā dienesta darbinieki, prokurori, valsts drošības dienestu un izlūkdienestu darbinieki, militārpersonas, robežsargi, ugunsdzēsības un glābšanas dienestos strādājošie, valdības locekļi u. c. Atsevišķās valstīs (Itālija) noteiktās nozarēs/profesijās nodarbinātajiem (militārpersonas, policisti) arodpensijas tiek nodrošinātas līdz ar priekšlaicīgo vecuma pensiju.
Tilta pensija	Policisti, militārpersonas, smagos, bīstamos un veselībai kaitīgos apstākļos nodarbinātās personas, mākslinieki un citas radošās personas, transporta nozares darbinieki (Čehija Slovākija, Polija).
Papildu pensija vai papildpensija (PP)	Šāda prakse izplatīta tikai dažās valstīs. Čehijā, Lietuvā un Rumānijā šis speciālo pensiju veids ir populārākais. Citās valstīs tiesības uz šādām pensijām noteiktas specifiskām mērķgrupām (piemēram, galvenokārt valdības locekļiem un parlamenta deputātiem).

Piezīme:

* Ņemot vērā pensiju sistēmu specifisko raksturu, jānorāda, ka šajās valstīs dažādām nodarbināto kategorijām var būt paredzētas arī cita veida pensijas.

Speciālās pensijas dažādām mērķgrupām pētījumā aplūkotajās valstīs.

Tabulas sagatavošanai izmantota informācija no ECPRD informācijas pieprasījumiem.

Valsts		Tiesneši	Prokurori	Policisti	Ieslodzījuma vietu darbinieki	Militār- personas	Valsts drošības dienestu un izlūkdienestu darbinieki	Robežsardze	Ugunsdzēsības un glābšanas dienestu darbinieki	Muitas dienests	Pasta darbinieki
AT											
BE											
BG											
CH											
CY						+PP					
CZ				+PP	+PP	+PV	+PP				
DE											
DK											
EE											
EL						+PV					
ES											
FI											
FR						+PV					
HR											
HU											
IC											
IE											
IT		+PV	+PV			+PV					
LT											
LU											
MK				+PV		+PV	+PV				

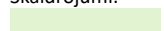
Valsts		Tiesneši	Prokurori	Policisti	Ieslodzījuma vietu darbinieki	Militār- personas	Valsts drošības dienestu un izlūkdienestu darbinieki	Robežsardze	Ugunsdzēsības un glābšanas dienestu darbinieki	Muitas dienests	Pasta darbinieki
MT				+PV		+PV					
NL											
NO											
PL											
PT											
RO						+PP					
SE											
SI											
SK				+PV	+PV	+PV	+PV	+PV	+PP		
UK						+PV					

7. tabulas turpinājums.

Valsts		Smagos, bīstamos vai kaitīgos apstākļos strādājošie*	Mākslinieki un citas radošās personas**	Celtniecības darbinieki *	Transporta nozares darbinieki	Medicīniskais personāls**	Skolotāji **	Lauksaimnieki **	Valdības locekļi ***	Parlamenta deputāti	Diplomātiskais dienests	Konsulārais dienests
AT												
BE												
BG												
CH												
CY												
CZ												
DE												
DK												
EE												
EL												
ES												
FI												
FR												
HR												
HU												
IC												
IE												
IT												
LT												
LU												
MK												
MT												

Valsts		Smagos, bīstamos vai kaitīgos apstākļos strādājošie*	Mākslinieki un citas radošās personas**	Celtniecības darbinieki *	Transporta nozares darbinieki	Medicīniskais personāls**	Skolotāji **	Lauksaimnieki **	Valdības locekļi ***	Parlamenta deputāti	Diplomātiskais dienests	Konsulārais dienests
NL												
NO												
PL		+PV	+PV									
PT												
RO		+PV			+PV							
SE												
SI												
SK												
UK												

Skaidrojumi:

Priekšlaicīgā vecuma pensija

Tilta pensija

Arodpensija

Papildu pensija un papildpensija

Piezīmes:

* Katrā valstī noteikts specifisks konkrētās nozarēs, profesijās, amatos nodarbināto loks vai arī speciālās pensijas tiek piešķirtas smagu, bīstamu vai kaitīgu darba apstākļu dēļ.

** Katrā valstī noteiktas specifiskas konkrētā nozarē nodarbināto personu grupas. Tas nozīmē, ka speciālās pensijas nesaņem visi konkrētajā nozarē nodarbinātie, bet tikai noteiktu nodarbošanās veidu pārstāvji.

*** Aptver arī bijušos prezidentus, vietējā vai reģionālā līmeņa pašvaldību vadītājus.

+PV Atsevišķos amatos strādājošajiem var tikt piešķirta arī priekšlaicīgā vecuma pensija.

+PP Atsevišķos amatos strādājošajiem speciālā pensija var tikt piešķirta arī kā piemaksa pie vecuma pensijas.

Baltijas valstīs – Igaunijā un Lietuvā – tiek piešķirtas specifiska rakstura speciālās pensijas, kas paredzētas specifisku grupu atbalstam vai arī par īpašiem nopelniem valsts labā (8. tabula).

8. tabula.

Kaimiņvalstu – Igaunijas un Lietuvas – prakse speciālo pensiju piemērošanā.

Avots: [ECPRD, 2018a](#); [MISSOC, 2018](#); [Riiqikoqu, 1992a](#); [Riiqikoqu, 1992b](#); [Seimas, 1994](#); [Seimas, 2016](#).

Valsts	Speciālo pensiju piemērošanas prakse
<p data-bbox="288 757 379 788">Igaunija</p> 	<p data-bbox="443 501 1386 949">Valstī pastāv īpaša pensija (<i>Väljateenituid aastate pensionide</i>), kas tiek izmaksāta, likumā noteiktu nodarbošanās veidu pārstāvjiem nodrošinot iespēju pārtraukt darba attiecības un agrāk pensionēties, ja turpmākā profesionālā darbība ir apgrūtināta vai varētu novest pie darbspēju samazināšanās pirms valstī noteiktā pensionēšanās vecuma sasniegšanas. Ierobežojumi vai darbspēju samazināšanās nav nepieciešams priekšnoteikums šādas pensijas saņemšanai. Pensiju piešķir uz mūžu, taču tās izmaksa tiek apturēta, personai atgriežoties līdzšinējā darbā. Šo pensiju pilnā apmērā var izmaksāt personām, kuras turpina profesionālo darbību kādā citā profesijā vai amatā. Šādu pensiju var saņemt policijas, glābšanas dienesta un cietumu darbinieki, personas, kas veic darbus pazemē, ķīmiskās rūpniecības vai tekstilrūpniecības darbinieki, iekļaujošo izglītību praktizējošie skolotāji, profesionālie dejotāji, vokālisti, cirka mākslinieki, aktieri, medicīnas darbinieki, kuri, veicot profesionālos pienākumus, inficējušies ar cilvēka imūndeficīta vīrusu, kā arī psihiatrijas jomā nodarbinātie, sabiedriskā transporta vadītāji u. c.</p> <p data-bbox="443 972 1386 1160">Pastāv iespēja saņemt ar labvēlīgākiem nosacījumiem piešķirtu vecuma pensiju (<i>Soodustingimustel vanaduspensionide</i>), uz kuru var pretendēt smagā un bīstamā darba veicēji. Šādas pensijas mērķis ir aizsargāt personas no iespējamiem riskiem, kas rodas, palielinoties vecumam un samazinoties darbspējām, veselībai bīstamās darbavietās un smagos darba apstākļos. Vecuma pensija ar labvēlīgiem nosacījumiem tiek piešķirta uz mūžu personām, kuru darba stāžs minētajos darba apstākļos ir vismaz 15 gadi.</p>
<p data-bbox="288 1473 379 1505">Lietuva</p> 	<p data-bbox="443 1200 1386 1326">Lietuvā ir paaugstināta pirmās un otrās pakāpes vecuma pensija. Personas atbilstību pensijas saņēmēja statusam nosaka šajā nolūkā izveidota speciāla komisija, kas darbojas Sociālās drošības un darba ministrijas pakļautībā. Pirmās pakāpes pensija tiek aprēķināta četrkārsā, bet otrās pakāpes pensija – divkārsā bāzes pensijas apmērā.</p> <p data-bbox="443 1348 1386 1630">Pirmās pakāpes valsts pensiju piešķir personām, kuras vismaz divus gadus bijušas Lietuvas Seima priekšsēdētāja, valsts premjerministra, Augstākās tiesas priekšsēdētāja vai Konstitucionālās tiesas priekšsēdētāja amatā. Tiesības uz šo pensiju persona iegūst, sasniedzot vispārējo pensionēšanās vecumu, vai tad, ja tiek atzīta par darbnespējīgu vai daļēji darbnespējīgu (t. i., darbspēja zaudēta vismaz 60 % apmērā). Pirmās pakāpes valsts pensija tiek piešķirta arī par īpašiem nopelniem, piemēram, personām, kuras saņēmušas Lietuvas Nacionālo kultūras un mākslas balvu, pretošanās kustības dalībniekiem un brīvprātīgajiem aizsardzības spēkos, kā arī Olimpisko spēļu čempioniem.</p> <p data-bbox="443 1653 1386 1747">Otrās pakāpes valsts pensiju ir tiesīgi saņemt Olimpisko spēļu sudraba un bronzas medaļu ieguvēji, paraolimpiskie čempioni, pasaules čempioni un olimpisko spēļu nedzirdīgajiem čempioni.</p> <p data-bbox="443 1769 1386 1890">Tiesības saņemt pirmās vai otrās pakāpes pensiju ir noteiktas arī tām personām, kuras pirms 1995. gada pensiju reformas strādājušas smagos un bīstamos darba apstākļos un kurām pēc normatīvā regulējuma grozījumiem tika piešķirta vienotas likmes ikmēneša kompensācija līdz brīdim, kad iestājas tiesības saņemt vispārējo vecuma pensiju.</p>

2.3. Pensionēšanās priekšrocību mērķgrupa – smagos, bīstamos un kaitīgos apstākļos nodarbinātās personas

Starptautiskajā praksē dažāda veida speciālās pensijas vai cita veida pensionēšanās priekšrocības tiek piemērotas personām, kuru profesionālā darbība parasti tiek raksturota kā smags, bīstams vai veselībai kaitīgs darbs. Speciālās pensijas vai citas pensionēšanās priekšrocības tiek uzskatītas par kompensāciju/reparāciju šāda darba veicējiem ([EFBWW, 2014](#)). Šī ir viena no tipiskākajām pensionēšanās priekšrocību mērķgrupām. Turklāt šī mērķgrupa atkarībā no katrā valstī lietotās pieejas var aptvert visplašāko profesiju, amatu un nodarbošanās veidu loku.

Tas, kādiem riskiem un cik lielā mērā darbinieks ir pakļauts, nav viegli nosakāms. Šajā kontekstā literatūrā figurē un praksē tiek ņemti vērā divu nosacītu veidu indikatori – objektīvie (piemēram, uzskaitīti negadījumi darbavietās, arodslimības u. c.) **un subjektīvie** (ierobežojumi un apgrūtinājumi, ar ko darbinieki saskaras, pildot darba pienākumus). Tādējādi nav arī vienotas vispārpieņemtas smaga, bīstama un veselībai kaitīga darba definīcijas. Visbiežāk nodarbošanās veidu saista ar bīstamību vai kaitīgumu veselībai, ja darbinieks noteiktu laiku vai pastāvīgi ir pakļauts vienam vai vairākiem faktoriem, kuri var ilgstoši un neatgriezeniski iespaidot viņa veselību (piemēram, hroniskas slimības, ar nodarbošanos saistīta invaliditātes vai darbnespējas iespējamība, prognozējams saīsināts dzīves ilgums). Šādas sekas var izraisīt dažādi fiziskie ierobežojumi darbavietā, piemēram, agresīva fiziskā vide, monotonas kustības, troksnis, smagumu pārvietošana, darbs ar ķīmikālijām u. c. Šajā kontekstā tiek minēti arī psihosociālie riski, darba organizācija un ritms, tostarp, piemēram, maiņu darbs. Par smagiem, bīstamiem un veselībai kaitīgiem darbiem tiek uzskatīti arī tādi, kuru veikšana kļūst apgrūtināta un ar kuriem saistīta negatīvā fiziskā un psihosociālā ietekme progresē līdz ar darbinieka vecuma palielināšanos ([EFBWW, 2014](#); [Natali, et al., 2016](#)).

Eiropas valstīs pieeja pensionēšanās nosacījumu izstrādei smaga, bīstama vai veselībai kaitīga darba veicējiem ir dažāda. Piemēram, to **darbinieku loku, kuriem pienākas zināmas pensionēšanās priekšrocības, nosaka, par atskaites punktu ņemot noteiktus ar garīgu un fizisku spriedzi saistītus darba apstākļus. Par smagiem, bīstamiem vai veselībai kaitīgiem uzskatāmie nodarbošanās veidi parasti ietverti normatīvajā regulējumā, kur noteikti arī atvieglojumi, kas pienākas par šāda veida darbu.**

Par smagiem, bīstamiem un veselībai kaitīgiem visbiežāk tiek nosaukti šādi darba apstākļi (kas var būt arī specifiski un neaprobežoties vienīgi ar turpmāk nosauktajiem): karstums vai aukstums; saskare ar ķīmikālijām; troksnis; paaugstināts risks vai pastiprināts nogurums; fiziska piepūle; veselības apdraudējumi; uzturēšanās pazemē; kustības, kas prasa īpašu muskuļu piepūli; paaugstināta elpošanas vai kardiovaskulārās sistēmas slodze; periodiski atkārtojamas vienvēidīgas kustības; īpaši izteikta interaktivitāte, kam raksturīga garīga piepūle; nepieciešamība pastāvīgi saglabāt modrību, būt piesardzīgam, gatavībā vai konkrētā postenī; pastiprināti saindēšanās, arodslimību attīstīšanās riski; montāžas līnijas, konveijers – Austrija, Francija, Itālija, Lietuva, Polija, Rumānija, Slovākija, Somija. Tādās valstīs kā Apvienotā Karaliste, Beļģija, Čehija, Dānija, Īrija, Islande, Maķedonija, Malta, Nīderlande, Norvēģija, Šveice, Ungārija, Vācija un Zviedrija smago, bīstamo un veselībai kaitīgos apstākļos veicamo darbu vai attiecīgo darbavietu uzskaitījums normatīvajā regulējumā nav ietverts ([EC, 2018a](#); [ECPRD, 2018a](#); [MISSOC, 2018](#)).

Darbi, kuri tiek uzskatīti par smagiem, bīstamiem vai veselībai kaitīgiem un kuru veicējiem noteiktas zināmas priekšrocības pensionēšanās kontekstā, mēdz būt ļoti dažādi. Piemēram, Bulgārijā šajā kontekstā ir izceltas tādas nodarbināto mērķgrupas kā militārpersonas, pedagogi, policisti, kalnrači, piloti, kravas automašīnu ar kravas ietilpību 12 un vairāk tonnas vadītāji, kā arī metalurģijā nodarbinātie. Francijā bīstamu vai kaitīgu darba apstākļu dēļ īpašas privilēģijas pensionēšanās ziņā var saņemt šādi valsts sektorā nodarbinātie: ieslodzījuma vietu pārvalžu darbinieki, slimnieku uzraugi, kopēji, aprūpētāji, slimnīcu darbinieki, vecmātes, sociālie darbinieki, kuru amata pienākumi ietver tiešu un pastāvīgu kontaktēšanos ar aprūpējamiem, pediatrijas

medicīnas māsas pediatrijas dienestos u.c. Francijas pašvaldībās tiesības agrāk pensionēties var iegūt arī pazemes kanalizācijas tīklu darbinieki, profesionālie ugunsdzēsēji, municipālās policijas darbinieki. Grieķijā par smagu un bīstamu tiek uzskatīts 61 nodarbošanās veids dažādās rūpniecības un ražošanas nozarēs, piemēram, cementa un tērauda rūpniecībā, laku un krāsu rūpniecībā, naftas pārstrādes rūpnīcās u. c. Horvātijā un Igaunijā priekšlaicīgi pensionēties var darbinieki, kas pakļauti azbesta un ķīmisko vielu iedarbībai, un smaga fiziskā darba veicēji. Itālijā speciālās pensijas vai priekšlaicīgas pensionēšanās pabalstu (*APE Sociale*) var saņemt jūrnieki, tērauda rūpniecības darbinieki, zvejnieki, lauksaimnieki, kalnrači, raktuvju un karjeru darbinieki, ūdenslīdēji, stikla pūtēji. Savukārt Portugālē ir noteiktas jomas, kurās darbs ir sevišķi smags un nodarbinātie atzīti par pakļautiem paaugstinātam stresam. Pie šīm jomām pieder ne tikai kuģniecība un zvejniecība, bet arī gaisa satiksmes vadība un ostas, kā arī tradicionālā amatniecības nozare – izšūšana Madeiras salās. Horvātijā par smaga un bīstama darba veicējiem tiek atzīti arī skursteņslauķi, bet Spānijā – toreadori. Vairumā Eiropas valstu šai mērķgrupai piederīgi ir baleta mākslinieki, operdziedātāji, kā arī pūšamo instrumentu mūziķi ([ECPRD, 2018a](#); [MISSOC, 2018](#)).

Eiropas Komisija norāda, ka, meklējot risinājumus smagā, bīstamā un veselībai kaitīgā darba veicēju situācijas uzlabošanai, nepieciešams pastāvīgi apzināt riskus, kas saistīti ar jauniem nodarbošanās veidiem, par kuriem aizvien trūkst informācijas ([Natali, et al., 2016](#)).

2.4. Nesenās izmaiņas pensionēšanās piešķrocību noteikšanā Eiropas valstīs

Analīzes rezultātā konstatētais liecina, ka Eiropā vērojama tendence īstenot pasākumus, kas vērsti uz darba mūža paildzināšanu.

Gandrīz visās Eiropas valstīs pakāpeniski tiek paaugstināts vispārējais pensionēšanās vecums. Vairākumā valstu tas ir 65 gadi, taču daudzviet jau tuvākajos gados šo vecumu paredzēts paaugstināt (piemēram, Francijā, Grieķijā, Islandē, Itālijā, Melnkalnē, Nīderlandē, Spānijā, Vācijā, Zviedrijā – līdz 67 gadiem, Apvienotajā Karalistē – līdz 68 gadiem 2039. gadā, Īrijā – līdz 68 gadiem 2028. gadā, Somijā – pat līdz 70 gadiem personām, kas dzimušas pēc 1962. gada ([ECPRD, 2012d](#); [ECPRD, 2018a](#); [ECPRD, 2018c](#); [MISSOC, 2018](#)) (sk. [Pielikumu Nr. 3](#)).

Vienlaikus tiek **paaugstināts arī vecums, no kura personai ir tiesības saņemt speciālo pensiju**, citstarp – pensionēties priekšlaicīgi. Islandē priekšlaicīgi pensionēties var jūrnieki, valsts amatpersonas (no 60 gadiem), bet policistiem šāda priekšrocība paredzēta ne agrāk kā 65 gadu vecumā. Nīderlandē priekšlaicīga pensionēšanās iespējama tikai militārpersonām (no 60 gadiem) un ugunsdzēsējiem (no 59 gadiem). Somijā saskaņā ar 2017. gada pensiju likumu pakāpeniski tiek paaugstināts vecums, kad speciālās pensijas piešķiramas gan valsts, gan pašvaldību darbiniekiem, bet pašlaik tas ir 55 gadi un trīs mēneši. Savukārt Portugālē kopš 2007. gada, periodiski paaugstinot vispārējo pensionēšanās vecumu, attiecīgi pieaug arī priekšlaicīgās pensionēšanās vecums. Tostarp tiek paaugstināts pensionēšanās vecums personām, kas veic sevišķi smagus darbus vai strādā paaugstināta stresa apstākļos. Rumānijā uz speciālo pensiju pašlaik var pretendēt militārpersonas pēc 50 gadu vecuma sasniegšanas vai atstādināšanas no dienesta, ja dienesta stāžs sasniedz 30 gadus (vīriešiem) vai 25 gadus (sievietēm), no kuriem 15 gadi (vīriešiem) un 10 gadi (sievietēm) pavadīti aktīvajā dienestā. 2030. gadā pensionēšanās vecums militārpersonām tiks paaugstināts līdz 60 gadiem, savukārt nepieciešamais stāžs būs 30 gadi. Šveicē priekšlaicīgi pensionēties var no 58 gadu vecuma, bet Īrijā priekšlaicīga pensionēšanās iespējama no 60 gadu vecuma vai atsevišķos gadījumos – no 55 gadu vecuma (galvenokārt veselības stāvokļa dēļ) ([ECPRD, 2018a](#); [ECPRD, 2018c](#); [MISSOC, 2018](#)).

Vairākas valstis **atsakās no pensionēšanās priekšrocību piešķiršanas** (citstarp no speciālajām pensijām) noteiktās jomās nodarbinātajiem vai arī sašaurina to darbinieku loku, kuri uz šādām priekšrocībām var pretendēt (9. tabula).

Pensionēšanās priekšrocību ierobežošana Čehijā, Igaunijā, Luksemburgā, Somijā un Ungārijā. Avots: [ECPRD, 2012a](#); [ECPRD, 2012d](#); [ECPRD, 2018a](#); [ECPRD, 2018c](#); [MISSOC, 2018](#).

Valsts	Izmaiņas
 <p>Čehija</p>	<p>1992. gadā tika atcelta iespēja priekšlaicīgi pensionēties vairākām mērķgrupām, kam iepriekš šāda iespēja bija paredzēta. Tiesības uz īpašo dienesta pensiju saglabātas vienīgi militārpersonām, valsts iekšējās un ārējās drošības spēku dienestos nodarbinātajiem (tostarp policistiem, ugunsdzēsējiem, drošības dienesta darbiniekiem, muitniekiem, tiesu un ieslodzījumu vietu apsargiem, robežsargiem).</p>
 <p>Igaunija</p>	<p>2013. gadā tika atceltas speciālās pensijas tiesniešiem, valsts kontrolierim, Valsts kontroles revīzijas vadītājam un juridiskajam kancleram. Tāpat ierēdņiem vairs netiek piešķirtas paaugstināta apmēra pensijas.</p> <p>2020. gada 1. janvārī stāsies spēkā normatīvā regulējuma grozījumi, kas paredz speciālo pensiju atcelšanu arī policijas un robežsardzes darbiniekiem, militārpersonām un prokuroriem. Šie grozījumi attieksies tikai uz tiem, kuri uzsāks dienesta pienākumu pildīšanu jau pēc grozījumu stāšanās spēkā. Tiesības saņemt speciālās pensijas tiks saglabātas personām, kuras 2019. gada 31. decembrī ir attiecīgajā dienestā un atbilst konkrētiem nosacījumiem, piemēram, attiecībā uz nodienēto periodu.</p>
 <p>Īrija</p>	<p>Kopš 2017. gada decembra ir paaugstināts valsts ierēdņu pensionēšanās vecums. Tiem, kuri pieņemti darbā pirms 2004. gada 1. aprīļa, pensionēšanās vecums ir 65 gadi, bet valsts ierēdņiem, kuri pieņemti darbā pēc šā datuma, tas jau sasniedz 70 gadus.</p>
 <p>Luksemburga</p>	<p>Līdz 1992. gada 31. decembrim tiesības uz priekšlaicīgu vecuma pensiju (no 55 gadiem) bija, piemēram, kalnrūpniecībā un metalurģijas nozarē nodarbinātajiem, kā arī pazemē strādājošajiem. Pašlaik minētie darbinieki, kā arī citi smaga vai bīstama darba veicēji vairs nebauda speciālas pensionēšanās priekšrocības. Priekšlaicīgas pensionēšanās iespēja saglabāta vienīgi policijas darbiniekiem, militārpersonām un ugunsdzēsējiem.</p>
 <p>Somija</p>	<p>Pašvaldību darbinieku un civildienesta ierēdņu pensijas tika atceltas 1989. gada 1. jūlijā. Pēc 1999. gada 30. jūnija publiskajā sektorā strādājošais varēja pensionēties vienīgi tad, kad sasniedza vispārējo pensionēšanās vecumu, kas atkarībā no personas dzimšanas gada ir 63–68 gadu robežās. Pēc 2017. gadā veiktajām reformām tiesības uz speciālo pensiju ir vienīgi militārpersonām, kas dienē aizsardzības spēku un robežsardzes sastāvā.</p>
 <p>Ungārija</p>	<p>Kopš 2011. gada valsts ir atteikusies no speciālajām pensijām. Pirms tam šādas priekšrocības bija darbiniekiem 700 nodarbošanās veidos. Pensionēšanās vecums visiem iedzīvotājiem, sākot ar 2021. gadu, būs 65 gadi ar nosacījumu, ka darba stāžs ir vismaz 20 gadi.</p>

Pirms jaunu nosacījumu stāšanās spēkā valstis parasti nosaka pārejas periodu, kurā līdzšinējās priekšrocības daļēji tiek saglabātas.

Reformu rezultātā vairākās valstīs ir izveidotas papildpensiju shēmas, kas ļauj uzkrāt līdzekļus dažādos fondos, kuros iemaksas veic gan darba devējs, gan darbaņēmējs (10. tabula).

Papildpensiju shēmas Beļģijā, Bulgārijā un Nīderlandē.

Avots: [EC, 2018a](#); [ECPRD, 2012d](#); [ECPRD, 2018a](#); [ECPRD, 2018c](#); [MISSOC, 2018](#).

Valsts	Papildpensiju shēmas
 <p>Beļģija</p>	<p>Darba devēji saviem darbiniekiem var nodrošināt t. s. brīvprātīgos sociālos pabalstus, kas saskaņā ar spēkā esošo sociālā nodrošinājuma sistēmu tiek maksāti papildus likumā noteiktajai vecuma pensijai.</p> <p>Normatīvais regulējums paredz dažādu veidu papildpensijas, piemēram: pensiju fondā uzkrātās (<i>Pensionskassenzusagen</i>), tiešās garantijas (<i>direkte Leistungszusagen</i>), ko maksā darba devējs vai kas veidojas no uzņēmumu kolektīvās apdrošināšanas maksājumiem (<i>betriebliche Kollektivversicherung</i>).</p>
 <p>Bulgārija</p>	<p>Papilddaļa pie valsts pensijas tiek nodrošināta no otrā līmeņa profesionālajiem pensiju fondiem, kuros līdzdalība ir obligāta. No otrā līmeņa pensiju fondiem tiek maksātas arī priekšlaicīgās pensijas veselībai kaitīga un ar risku saistīta darba veicējiem.</p> <p>Trešā līmeņa pensiju sistēmas ietvaros tiek piedāvātas dažādas uz kolektīvajiem līgumiem balstītas nozaru pensiju shēmas. Skolotājiem ir atsevišķs pensiju fonds.</p> <p>Dalība trešā līmeņa pensiju shēmā uzskatāma par brīvprātīgu, un iemaksas tajā veic gan paši darba ņēmēji, gan arī darba devēji.</p> <p>Otro un trešo līmeni pārvalda licencēti apdrošināšanas pakalpojumu sniedzēji.</p>
 <p>Nīderlande</p>	<p>Nīderlandes valsts pensija (pirmais pīlārs) sniedz finansiālu atbalstu pensionāriem pamata apmērā (tā nepārsniedz 70 % no minimālās neto darba algas). Pensiju sistēmas otrais pīlārs, kas nodrošina papildpensijas izmaksu, ir kolektīvie pensiju fondi, kas piesaistīti konkrētai nozarei (mazumtirdzniecībai, būvniecībai, civildienestam u. c.) vai konkrētam uzņēmumam, un profesionālo kategoriju fondi (piemēram, mediķiem). Vairāk nekā 90 % Nīderlandes darba devēju veic ikmēneša iemaksas par saviem darbiniekiem šajos pensiju fondos.</p> <p>Ārpus augstāk minētā (kā trešais pīlārs) pastāv arī privātie pensiju fondi, apdrošināšanas vai investīciju sabiedrības, ko izmanto galvenokārt pašnodarbinātie un tādu nozaru darbinieki, kurās nav kolektīvo pensiju fondu. Šādā veidā persona var patstāvīgi iegādāties un pārvaldīt papildu finansiālos ieguvumus pie pensijas, piemēram, no dzīvības apdrošināšanas, investīcijām akcijās vai īpašumos, kā arī var izmantot ar tiem saistītos nodokļu atvieglojumus pensijas palielināšanai.</p>

Somijā **darba devējs var finansēt papildus pensiju** attiecīgajā iestādē vai organizācijā strādājošajiem. Šādā veidā papildus pensijas maksājumus saņem, piemēram, Somijas Nacionālās operas mākslinieki (dejojāji – no 44 gadu vecuma un vokālisti – no 55 gadu vecuma) vai aviokompānijas *Finnair Oyj* piloti (no 58 gadu vecuma).

Vairākās valstīs, lai izvairītos no ienākumu samazināšanās noteiktam darbinieku lokam, kuram pensiju reformu rezultātā atceltas speciālās pensijas, ir ieviestas citas pensionēšanās priekšrocības – dažādi risinājumi negūto ienākumu kompensēšanai, visbiežāk kā pabalsti vai kompensācijas (11. tabula).

Risinājumi negūto ienākumu kompensēšanai pēc pensiju sistēmu reformām. Avots: [ECPRD, 2012d](#); [ECPRD, 2018a](#); [ECPRD, 2018c](#); [MISSOC, 2018](#); [PGDL, 2015](#).

Valsts	Atbalsta veidi un pasākumi
 <p>Itālija</p>	<p>Itālijā ir ieviestas divas shēmas – obligātā un brīvprātīgā. Tā kā vecāka gadagājuma darbinieki nevarēja uzkrāt vajadzīgās iemaksas, tika paredzēti trīs atbalsta veidi (<i>APE sociale</i>, <i>APE</i>, <i>RITA</i>), kas pēc rakstura pielīdzināmi t. s. tilta pensijai. Pabalsti tiek maksāti, līdz iestājas tiesības saņemt vispārējo vai cita veida pensiju.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>APE sociale</i>: pensijas pabalsts ieviests 2016. gadā kā atlīdzība, kas tiek maksāta līdz vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanai tiem, kuri ir vismaz 63 gadus veci un darba attiecības pārtrauc noteiktos gadījumos. Pabalstu visbiežāk piešķir personām, kuras veic smagu un bīstamu darbu, kuru darbaspēja ir mazinājusies (par vismaz 74 %) un kurām ir vismaz 30 gadu darba stāžs. Pabalsts pienākas arī darba ņēmējiem, kuri pēdējo 10 gadu laikā vismaz septiņus gadus vai arī sešus gadus no pēdējiem septiņiem gadiem veikuši darbu, kas raksturojams kā sevišķi smags, piemēram, celtnieki, metalurgi, jūrnieki, zvejnieki, lauksaimnieki. Šajā gadījumā viņiem jābūt vismaz 36 gadus veciem. • <i>APE</i>: ikmēneša sociālais pabalsts avansa maksājumu veidā, kas tiek izmaksāts pēc tam, kad pamatotu iemeslu dēļ pārtrauktas darba attiecības. To var saņemt personas, kuras pensiju sistēmas reformu rezultātā palika ārpus pensiju shēmām. Šis pabalsts 20 gadu ilgā periodā jāatmaksā no piešķirtās valsts pensijas. • <i>RITA</i>: ieviests kā pagaidu pensija, ko izmaksā darba attiecību pārtraukšanas gadījumā līdz brīdim, kad iestājas tiesības saņemt pensiju. Apmērs ir atkarīgs no pensiju shēmā uzkrātās summas.
 <p>Portugāle</p>	<p>Līdztekus iespējai pensionēties priekšlaicīgi un saņemt pensiju samazinātā apmērā personai ir iespēja saņemt t. s. pirmspensijas pabalstu. To izmaksā, pamatojoties uz darba devēja un darba ņēmēja līgumu, kas darba attiecību pārtraukšanas gadījumā paredz pirmstermiņa pensionēšanos no 55 gadu vecuma. Pabalstu maksā darba devējs. Pirmspensijas pabalsta saņēmējs ir tiesīgs strādāt citu algotu darbu. Pabalsta izmaksa tiek pārtraukta, ja darbinieks atgriežas darbavietā, kura tam maksā pabalstu, vai arī pensionējas vecuma vai invaliditātes dēļ.</p> <p>Militārpersonām, kuras izbeidz dienestu pirms noteiktā vispārējā pensionēšanās vecuma (66 gadi), pirmspensijas pabalsts tiek maksāts no valsts aizsardzības budžeta.</p>
 <p>Slovākija</p>	<p>Noteiktos gadījumos pārtraucot darbu (piemēram, beidzoties dienesta termiņam) pirms valstī noteiktā pensionēšanās vecuma sasniegšanas, persona var saņemt ikmēneša pabalstu. Piemēram, karavīriem un policistiem pabalsta izmaksas ilgums ir atkarīgs no nodienētā perioda: par 10–17 gadu ilgu dienestu pabalsts tiek maksāts vienu gadu; par 18–22 gadu dienestu – divus gadus, bet par 23–25 gadus ilgu dienestu – trīs gadus. Ja dienesta periods pārsniedzis 25 gadus, persona var pieprasīt priekšlaicīgu vecuma pensiju. Līdzīgs pensijas pabalsts pienākas arī tiem darbiniekiem, kuru profesionālās gaitas saistītas ar māksliniecisko darbību.</p>
 <p>Spānija</p>	<p>Valstī paredzēta “pirmstermiņa pensionēšanās”, kas iespējama uz darba devēja un darba ņēmēja savstarpējas vienošanās pamata, pusēm kopīgi nosakot maksājuma apmēru, ko bijušais darbinieks saņem līdz valstī noteiktā vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanai. Šī iespēja atšķiras no priekšlaicīgas pensionēšanās, ko var izmantot personas, kuras veic smagu vai bīstamu darbu.</p>
 <p>Ungārija</p>	<p>Pēc 2011. gadā veiktajām reformām pensionēšanās priekšrocības pieejamas ierobežotam darbinieku lokam – militārpersonām, policijā, katastrofu vadībā un nacionālās drošības dienestā nodarbinātajiem, kalnračiem, kā arī baleta māksliniekiem. Speciālās pensijas aizstātas ar speciālajiem pabalstiem. Baleta mākslinieki, kuriem ir vismaz 25 gadu stāžs, var saņemt īpašu mūža pabalstu, bet kalnrači ar tādu pašu darba stāžu, kā arī militārpersonas, kas pensionējušās pirms 2012. gada, saņem pabalstu, līdz tiek sasniegts vispārējais pensionēšanās vecums. Atšķirībā no pensijas šis pabalsts tiek aplikts ar ienākuma nodokli.</p>

2.5. Visaptverošā pieeja darba mūža paildzināšanai

Īstenojot savu pensiju sistēmu reformas, valstu politika ir vērsta uz to, lai iedzīvotājiem neatkarīgi no to nodarbošanās veida radītu iespēju ilgāk būt ekonomiski aktīviem darba tirgū. Eiropas Komisija norāda, ka Eiropas valstīs aizvien biežāk iedzīvotājiem dažādas priekšrocības tiek ierobežotas un ierobežojumi netiek pienācīgi aizstāti ar pasākumiem, kas vērsti uz darba dzīves pagarināšanu. Kā pozitīvus izņēmumus šajā ziņā EK izceļ Beļģiju, Dāniju, Vāciju, Somiju, Franciju, Norvēģiju un Zviedriju, kur darbaspēja tiek veicināta, īstenojot veselības un sociālās drošības programmas ([Natali, et al., 2016](#)).

Eiropas Savienībā sociālā politika, tostarp arī pensiju jautājumi, ir dalībvalstu kompetencē. Tomēr EK rekomendē īstenot tādu politiku, kas sekmētu indivīdu noturēšanu darba tirgū, un norāda, ka pretējā gadījumā netiks nodrošinātas adekvātas pensijas, jo pieprasītais izdevumu pieaugums nebūs ilgtspējīgs ([EC, 2012](#); [ES Padome, 2010](#)). Šajā rekomendācijā iekļauta atruna par nepieciešamību izveidot preventīvus mehānismus, lai uzlabotu darbinieku veselības stāvokli, darba vidi un īstenotu atbilstošus nodarbinātības pasākumus. EK norāda – ja šādi risinājumi netiks ieviesti, publisko finanšu ietekme var negarantēt cerētos ieguvumus, jo pensijas vecuma reformas rezultātā palielināsies to cilvēku skaits, kuri paļaujas uz cita veida finanšu labumiem un transfertmaksājumiem (piemēram, bezdarba, invaliditātes pabalstiem vai cita veida sociālo atbalstu). Tāpat **EK aicina, pārlūkojot speciālās pensiju shēmas, ievērot uzstādījumu, ka jāsauglabā personas “ienākumu drošība”** ([EC, 2012](#)). Arī arodbiedrības vērš uzmanību uz problēmām, ko rada nodarbinātība kaitīgos un bīstamos apstākļos, un aicina kompensējošos (reparāciju) risinājumus, ciktāl tas iespējams, aizstāt ar preventīviem pasākumiem ([EFBWW, 2014](#)). **Tāpat tiek norādīts, ka darba mūža paildzināšanai ir nepieciešama visaptveroša pieeja.**

Visaptveroša pieeja darba mūža paildzināšanai

Kā labās prakses īstenotājas visaptverošas pieejas ziņā Eiropas Komisija min Austriju, Beļģiju, Franciju, Nīderlandi, Šveici un Ziemeļvalstis, kur darbiniekiem dažādās nodarbinātības jomās tiek nodrošināta īpaši labvēlīga vide – sākot ar ergonomikas un darba organizācijas aspektiem līdz pat sistēmiskiem darba tirgus pārkārtojumiem un starpnozaru risinājumiem – nolūkā radīt adekvātus priekšnoteikumus darbaspēka veselīgam un ražīgam, tātad spējai strādāt arī lielākā vecumā.

Visaptveroši risinot darba mūža paildzināšanas problēmas, var veikt šādus pasākumus:

- nodrošināt darbavietu pilnveidi veselības un drošības aspektos;
- sekmēt darba vides uzlabošanu;
- piedāvāt darbiniekiem rehabilitācijas programmas;
- realizēt aktīvā darba tirgus politiku – piedāvāt darbiniekiem pārprofilēšanās iespējas un pieaugušo izglītību, apmācību darbavietās, iespēju uz noteiktu laiku atstāt darbavietu, lai vēlāk tajā atgrieztos, kā arī ļaut izmantot saīsinātās darba nedēļas pavērtās priekšrocības;
- pielāgot darbavietas gados vecāku darba ņēmēju vajadzībām;
- veidot elastīgākus darba grafikus, piedāvājot, piemēram, iespēju strādāt nepilnu darba laiku, vienlaikus saņemot nepilnu pensiju;
- smago, bīstamo un kaitīgo darbu veicējiem piemērot dāsnākus sociālās aizsardzības risinājumus;
- intensificēt darbinieku pārstāvju un medicīnas ekspertu sadarbību, lai pienācīgi tiktu novērtēti ar konkrētiem nodarbošanās veidiem saistītie arodslimību un negadījumu riski;
- investēt slimību profilaksē, veselīgu un aktīvu vecumdienu veicināšanā, kā arī veselības aprūpes sistēmā ([Natali, et al., 2016](#); [EC, 2012](#)).

Darbinieku aptaujās tieši Austrumeiropas valstu iedzīvotāji biežāk nekā Rietumeiropas iedzīvotāji pauduši vēlmi pensionēties agrāk, kā arī norādījuši uz to, ka darbinieku iespējas ietekmēt darbavietās notiekošos procesus, pieņemamos lēmumus un elastīgi organizēt savu darba laiku ir ierobežotas ([De Tavernier and Roots, 2015](#)).

Konsekventi īstenojot iepriekš minētos pasākumus, var apsvērt domu par striktākas politikas ieviešanu attiecībā uz pensionēšanās priekšrocībām un ierobežot pieeju dažādiem sociālajiem labumiem ([Natali, et al., 2016](#); [EC, 2012](#)). **Centieniem pārskatīt nosacījumus, no kuriem ir atkarīgs tas, cik ilgi cilvēki paliek darba tirgū, un konkrētas speciālās pensiju shēmas vajadzētu būt pārliecinoši pamatoti, lai gūtu pārliecību, ka augstāk minētajās jomās veiktie konkrētie pasākumi tiešām palīdzējuši valstī panākt tādu progresu, kas atsvēr pensionēšanās priekšrocību sniegtos labumus. Turklāt jāatzīst, ka uz darbinieku noturēšanu darba tirgū vērstie pasākumi nav piemērojami visiem nodarbošanās veidiem.** Piemēram, fizisko darbības spēju zudums, kas liek sevi manīt, paaugstinoties darbinieku vecumam, ir tāds faktors, ko nedz visaptverošā pieeja darba mūža paildzināšanai, nedz tai atbilstošie pasākumi nevar kompensēt ([Palacios and Whitehouse, 2006](#)).

Šajā kontekstā **valstis realizē pasākumus, kas ietver stimulus vai atvieglojumus, lai darbinieku ekonomisko aktivitāti uzturētu pēc iespējas ilgāk, citstarp kombinējot tos ar pensionēšanās priekšrocību elementiem.** Piemēram, Dānija, Francija, Nīderlande, Norvēģija un Zviedrija pensijas vecuma personām piedāvā iespēju turpināt strādāt pilnu vai nepilnu slodzi vai arī elastīgu darba laiku, gan kombinējot atalgojumu ar pilnu vai daļēju pensiju, gan paredzot noteiktus nodokļu atvieglojumus. Citās valstīs tiek veikti arī citi pasākumi vecāka gadagājuma darbinieku noturēšanai darba tirgū (12. tabula). Latvijā aktivitātes šajā jomā nesēn ir uzsāktas īstenot VSAA īstenota Eiropas Sociālā fonda projekta "Atbalsts ilgākam darba mūžam" ietvaros ([VSAA, 2018a](#)).

12. tabula.

Eiropas valstu prakse darbinieku ilgākai noturēšanai darba tirgū.

Avots: [ECPRD, 2012d](#); [ECPRD, 2018a](#); [ECPRD, 2018c](#); [MISSOC, 2018](#).

Valsts	Pasākumi
 <p>Austrija</p>	<p>Darbiniekiem ar ierobežotām darbības spējām var tikt noteikta nepilna darba slodze vai nepilns darba laiks. Darbiniekiem, kuri ir vecāki par 58 gadiem (vīriešiem) un 53 gadiem (sievietēm), tiek piedāvāta iespēja saņemt nepilna laika nodarbinātības pabalstu, kas tiek maksāts vismaz 50 % apmērā no viņu ienākumiem pirms slodzes samazināšanas. Taču sociālās apdrošināšanas iemaksas tiek aprēķinātas no pilnās algas, kuru darbinieks saņēma pirms slodzes samazināšanas.</p>
 <p>Beļģija</p>	<p>Lai gados vecāki darbinieki varētu strādāt ilgāk, darba devēji veic praktiskus pārkārtojumus, piemēram, pielāgo darba vietas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rūpnīcās, kur darbs ir monotons, gados vecāku darbinieku brigādēm samazina konveijera ātrumu; • uzlabo darba vietas ergonomiku; • celtniecības nozares uzņēmumos gados vecākiem darbiniekiem biežāk tiek uzticēts administratīva rakstura, nevis fizisks darbs. <p>Kolektīvās atļaušanas gadījumā darba devējam jāievēro samērīguma princips, ņemot vērā atbrīvojamo darbinieku vecumu. Atbrīvojot no darba gados vecākos darbiniekus, darba devējam jāatmaksā iepriekš saņemtie sociālās apdrošināšanas iemaksu samazinājumi, kas tika noteikti par vecāka gadagājuma darbinieku nodarbināšanu.</p>
 <p>Portugāle</p>	<p>Vecuma pensijas tiek papildinātas ar prēmiju, ja persona vecuma pensiju pieprasa vēlāk nekā vispārnoteiktajā pensionēšanās vecumā (2019. gadā – 66 gadi un pieci mēneši, bet ne vairāk kā 70 gadi) un ja tā ir veikusi sociālās apdrošināšanas iemaksas vismaz 15 gadus. Jo vairāk mēnešu nostrādāts pēc vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas, jo lielāka prēmija pie pensijas personai pienākas.</p>

Slovēnija

Nodarbināta persona, kura iegūst tiesības priekšlaicīgi pensionēties, var saņemt pensiju nepilnā apmērā, ja turpina strādāt vismaz divas stundas dienā vai 10 stundas nedēļā un veic obligātās apdrošināšanas iemaksas. Nepilnā pensija tiek aprēķināta proporcionāli darba slodzei kā kompensējoša daļa no samaksas par pilnas slodzes darbu.

Šveice

Šveicē 2010. gadā veiktās pensiju sistēmas reformas mērķis bija citstarp sekmēt vecāka gadagājuma cilvēku ilgāku noturēšanu darba tirgū. Personas, kuras sasniegušas 58 gadu vecumu, ir tiesīgas strādāt saīsinātu darba laiku, taču darba samaksu tām nedrīkst samazināt vairāk kā par 50 %, bet sociālās apdrošināšanas iemaksas tiek aprēķinātas un veiktas no līdzšinējā darba samaksas apmēra. Personas, kuras vēlas turpināt savu profesionālo darbību pēc valstī noteiktā vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas, var veikt sociālās apdrošināšanas iemaksas līdz 70 gadu vecumam. Iemaksas ievērojami palielina pensijas apmēru. Savukārt personas, kuru pienākumi paredz intensīvu fizisko aktivitāti (piemēram, policisti), darbspēju krišanās gadījumā tiek pārorientētas uz tādu uzdevumu veikšanu, kuri neprasa sevišķi lielu fizisko slodzi (piemēram, uz administratīvu darbu).

Vācija

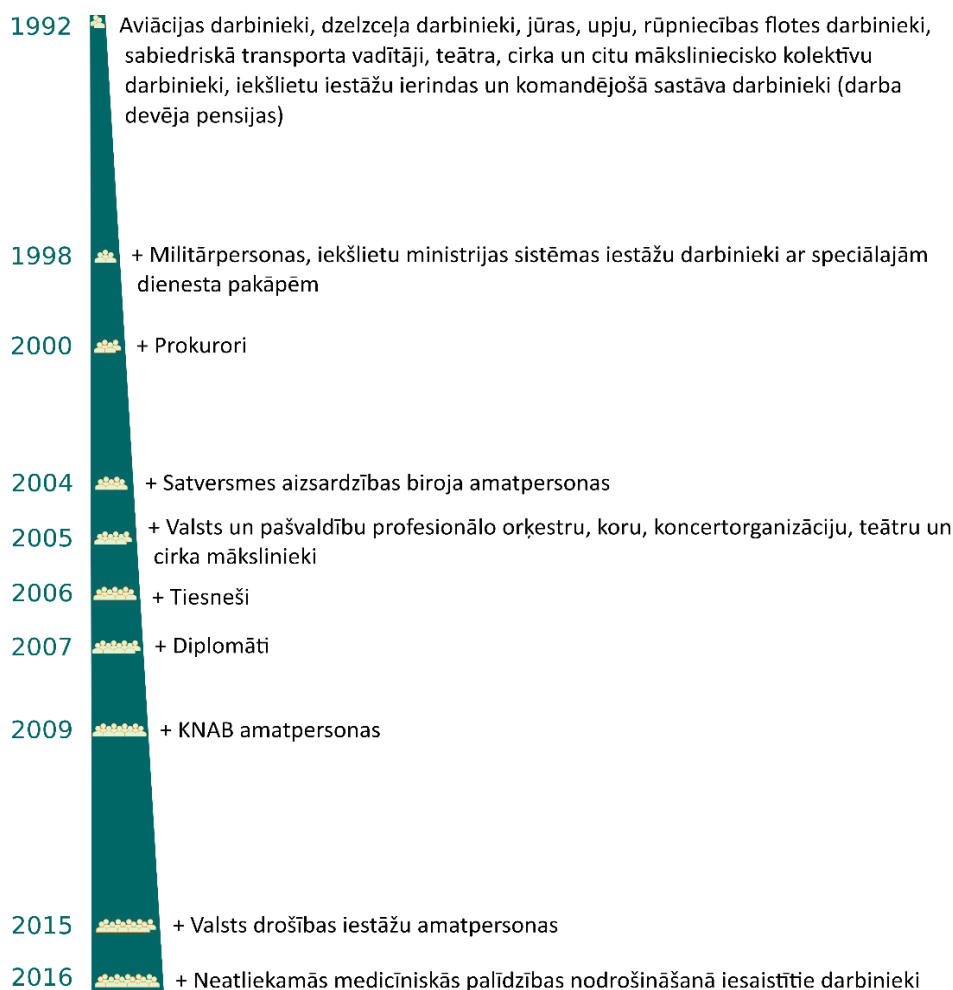
Veselības pasliktināšanās gadījumā ierēdņiem nav paredzēta priekšlaicīgas pensionēšanās iespēja. Darbiniekam jāpiedāvā cits tā darbspēju līmenim atbilstošs darbs tajā pašā darbavietā un ar tādu pašu atalgojumu. Ja darbiniekam trūkst nepieciešamās kvalifikācijas, darba devēja pienākums ir piedāvāt viņam apmācību.

---

3. Izdienas pensijas Latvijā

3.1. Tiesības saņemt izdienas pensiju

Latvijā pakāpeniski ir paplašinājies to nodarbošanās veidu un profesiju loks, kurās strādājošie ir tiesīgi pretendēt uz izdienas pensiju (5. attēls).

5. attēls. Izdienas pensiju saņēmēju loka paplašināšanās Latvijā.

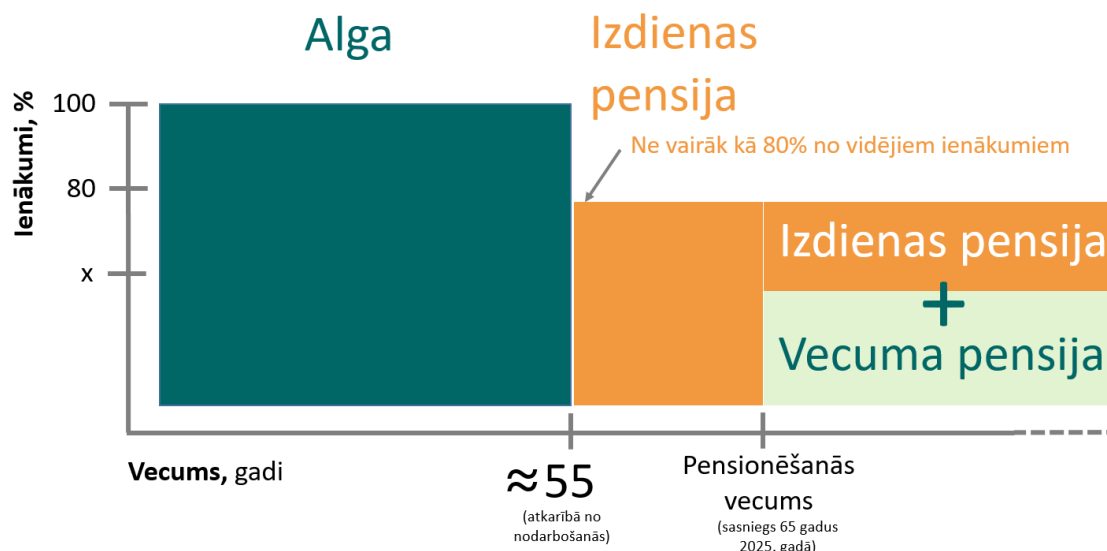
Vizualizācijas sagatavošanai izmantota informācija no: [MP, 1992a](#); [MP, 1992b](#); [Saeima, 1998a](#); [Saeima, 1998c](#); [Saeima, 1999](#); [Saeima, 2003a](#); [Saeima, 2004](#); [Saeima, 2006a](#); [Saeima, 2006b](#); [Saeima, 2008](#); [Saeima, 2015a](#); [Saeima, 2015b](#).

Saeimai ir iesniegti arī tādi likumprojekti, kuri paredz paplašināt izdienas pensiju saņēmēju loku ar speciālās izglītības skolotājiem, sporta skolotājiem un pirmsskolas skolotājiem ([SDLK, 2015](#)); Valsts probācijas dienesta ierēdņiem un darbiniekiem ([SDLK, 2016b](#)); pašvaldības policijas darbiniekiem ([SDLK, 2016a](#)). Tieslietu ministrija izstrādājusi likumprojektu, kas paredz izdienas pensijas ieslodzījuma vietu ārstniecības personām ([TM, 2017](#)). Nosacījumus, kādi tiek izvirzīti, lai attiecīgo nodarbošanās veidu un profesiju pārstāvji iegūtu tiesības uz izdienas pensiju, kā arī informāciju par tās aprēķina kārtību sk. [pielikumā Nr. 4](#). Informācija apkopota gan par pašlaik izdienas pensiju saņemt tiesīgo darbinieku loku, gan arī par augstāk minētajām iniciatīvām šo loku paplašināt.

Pašlaik izdienes pensiju piešķiršanas nosacījumus un izdienes pensiju saņēmējus var nosacīti iedalīt divās kategorijās.

- **Pirmajā kategorijā ietilpst personas, kurām saskaņā ar nolikumu “Par izdienes pensijām” un likumu “Par valsts pensijām” izdienes pensija piešķirta vai kuras var pretendēt uz izdienes pensiju no valsts sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta** (aviācijas un dzelzceļa darbinieki, upju, jūras un zivju rūpniecības flotes darbinieki, sabiedriskā transporta vadītāji, kā arī teātra, cirka, operas un koncertorganizāciju darbinieki). Pensionēšanās vecums lielākajai daļai šajā kategorijā ietilpstošo personu svārstās no 45 līdz 55 gadiem (vīrieši tiesības pieprasīt izdienes pensiju iegūst piecus gadus vēlāk nekā sievietes). Visiem šajā kategorijā ietilpstošajiem konkrētajās jomās strādājošajiem ir paredzēti gandrīz vienādi nosacījumi attiecībā uz apdrošināšanas stāžu, proti, sievietēm – vismaz 20 gadu, bet vīriešiem – 25 gadu apdrošināšanas stāžs. Izdienes stāža kritēriji ir atšķirīgāki, un šis atšķirības ir atkarīgas no darba specifikas un rakstura. Izdienes stāža amplitūda ir no pieciem gadiem un sešiem mēnešiem līdz 25 gadiem. Tā kā no 1999. gada 1. janvāra tika pārtraukta tāda apdrošināšanas stāža noteikšana, kas dod tiesības uz izdienes pensiju saskaņā ar nolikumu “Par izdienes pensijām”, minēto izdienes pensiju saņēmēju skaits pakāpeniski sarūk.
- **Otrajā kategorijā ietilpst personas, kuru izdienes pensijas tiek finansētas no valsts pamatbudžeta. Pašlaik ir spēkā deviņi nozaru speciālie likumi, kas paredz tiesības uz izdienes pensiju šādām personu grupām:** militārpersonām; Iekšlietu ministrijas sistēmas darbiniekiem ar speciālajām dienesta pakāpēm (turpmāk arī – iekšlietu iestāžu darbinieki); prokuroriem; valsts un pašvaldību profesionālo orķestru, koru, koncertorganizāciju, teātru un cirka māksliniekiem (turpmāk arī – mākslinieki); tiesnešiem; diplomātiem; Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (turpmāk arī – KNAB) amatpersonām; valsts drošības iestāžu amatpersonām; neatliekamās medicīniskās palīdzības dienesta (turpmāk arī – NMPD) darbiniekiem. Pensionēšanās vecums šai izdienes pensiju saņēmēju kategorijai svārstās no 38 gadiem – atsevišķām mākslinieku kategorijām – līdz 55 gadiem – diplomātiem, NMPD darbiniekiem un daļai mākslinieku. Izņēmums ir tiesneši, kuriem izdienes pensija pienākas sasniedzot vispārējo pensionēšanās vecumu. Pensijas piešķiršanai nepieciešamā izdienes stāža nosacījumi vairumam šajā kategorijā ietilpstošo darbinieku ir līdzīgi, izņemot militārpersonas un māksliniekus, kam atsevišķos gadījumos izdienes stāžs var nepārsniegt 10 gadus. Izdienes pensijas apmēru nosaka, par pamatu ņemot personas vidējo izpeļņu par pēdējiem trim vai pieciem gadiem, un lielākajai daļai šajā kategorijā ietilpstošo darbinieku izdienes pensijas apmērs ir 55 % no vidējās izpeļņas, bet tiesnešiem, NMPD darbiniekiem un diplomātiem – 65 % no vidējās izpeļņas. Latvijā tiesības iegūt izdienes pensiju ir atkarīgas no tādiem nosacījumiem kā personas vecums un izdienes stāžs (6. attēls).

6. attēls. Izdienas pensija Latvijā.

Vizualizācijas sagatavošanai izmantota informācija no: [Saeima, 1999](#); [Saeima, 2003a](#); [Saeima, 2004](#); [Saeima, 2006a](#); [Saeima, 2006b](#); [Saeima, 2008](#); [Saeima, 2015a](#); [Saeima, 2015b](#).

Vienā no pirmajiem tiesību aktiem, kas Latvijā noteica personu loku, kam ir tiesības uz izdienas pensiju, tika paredzēts izdienas pensiju piešķirt “personām, kas strādā atsevišķās profesijās, kurās pēc noteikta laika nostrādāšanas darbs saistīts ar profesionālo iemaņu zudumu vai sociālo bīstamību” ([MP, 1992a](#)). Šis tiesību loks tika papildināts ar aizvien jauniem nodarbošanās veidiem, un dažādoti arī attiecīgajos tiesību aktos minētie izdienas pensiju piešķiršanas mērķi, kā arī argumentācija, kas lietota, norādot uz nepieciešamību šādu pensiju mērķgrupai nodrošināt (13. tabula).

Izdienas pensiju piešķiršanas pamatojums dažādām mērķgrupām.

Tabulas sagatavošanai izmantota informācija no: [MP, 1992a](#); [Saeima, 1995a](#); [CoE, 1998](#); [Saeima, 1998b](#); [Saeima, 1999](#); [ST, 2003](#); [Saeima, 2004](#); [SDLK, 2004](#); [SDLK, 2005a](#); [SDLK, 2005b](#); [Saeima, 2006a](#); [Saeima, 2006b](#); [SDLK, 2006](#); [ST, 2007](#); [Saeima, 2008](#); [ST, 2010a](#); [ST, 2010b](#); [ST, 2010c](#); [MK, 2013a](#); [MK, 2013al](#); [SDLK, 2014a](#); [SDLK, 2014b](#); [Saeima, 2015](#); [Saeima, 2015a](#); [SDLK, 2015](#); [AM, 2016](#); [LM, 2016](#); [MK, 2016a](#); [SDLK, 2016](#); [SDLK, 2016a](#); [SDLK, 2016b](#); [LM, 2017](#); [TM, 2017](#).

Pamatojums Mērķgrupa	Profesionālo iemaņu zudums	Korupcijas risku mazināšana un profesionālās neatkarības garants	Sociālās garantijas mērķgrupai	Fiziskā slodze (specifiski, smagi darba apstākļi); darbspēju priekšlaicīgs zudums	Personālsastāva nodrošināšana un ataudze	Kompensācija par valstij nepieciešama dienesta pildīšanu un ierobežojumiem vai riskiem tā laikā	Analoģija ar līdzīgu situāciju iepretī citiem izdienas pensiju saņēmējiem	Darba kvalitātes nodrošināšana un profesionalitātes garants jomā	Psihoemocionālie riski, izdegšanas sindroms
Transporta darbinieki un citu tautsaimniecības nozaru darbinieki (citstarp, mākslinieki)	x		x	x					x
Militārpersonas			x		x	x			
Iekšlietu ministrijas sistēmas darbinieki ar speciālajām dienesta pakāpēm		x	x	x	x	x			x
Prokurori	x	x	x		x			x	
Tiesneši		x	x		x			x	
Diplomāti			x		x	x		x	
KNAB amatpersonas		x	x	x	x	x		x	

Pamatojums	Profesionālo iemaņu zudums	Korupcijas risku mazināšana un profesionālās neatkarības garants	Sociālās garantijas mērķgrupai	Fiziskā slodze (specifiski, smagi darba apstākļi); darbspēju priekšlaicīgs zudums	Personālsastāva nodrošināšana un ataudze	Kompensācija par valstij nepieciešama dienesta pildīšanu un ierobežojumiem vai riskiem tā laikā	Analogija ar līdzīgu situāciju iepretī citiem izdienas pensiju saņēmējiem	Darba kvalitātes nodrošināšana un profesionalitātes garants jomā	Psihoemocionālie riski, izdegšanas sindroms
Mērķgrupa									
Valsts drošības iestāžu amatpersonas					x	x		x	
NMPD darbinieki			x	x		x		x	x
Iniciatīvas paplašināt izdienas pensiju saņēmēju loku									
Speciālās izglītības skolotāji, sporta skolotāji un pirmsskolas izglītības skolotāji	x			x (sporta skolotājiem)					x
Valsts probācijas dienesta ierēdņi un darbinieki	x		x	x	x	x		x	x
Pašvaldības policijas darbinieki							x		
Ieslodzījuma vietu ārstniecības personas			x	x	x				x

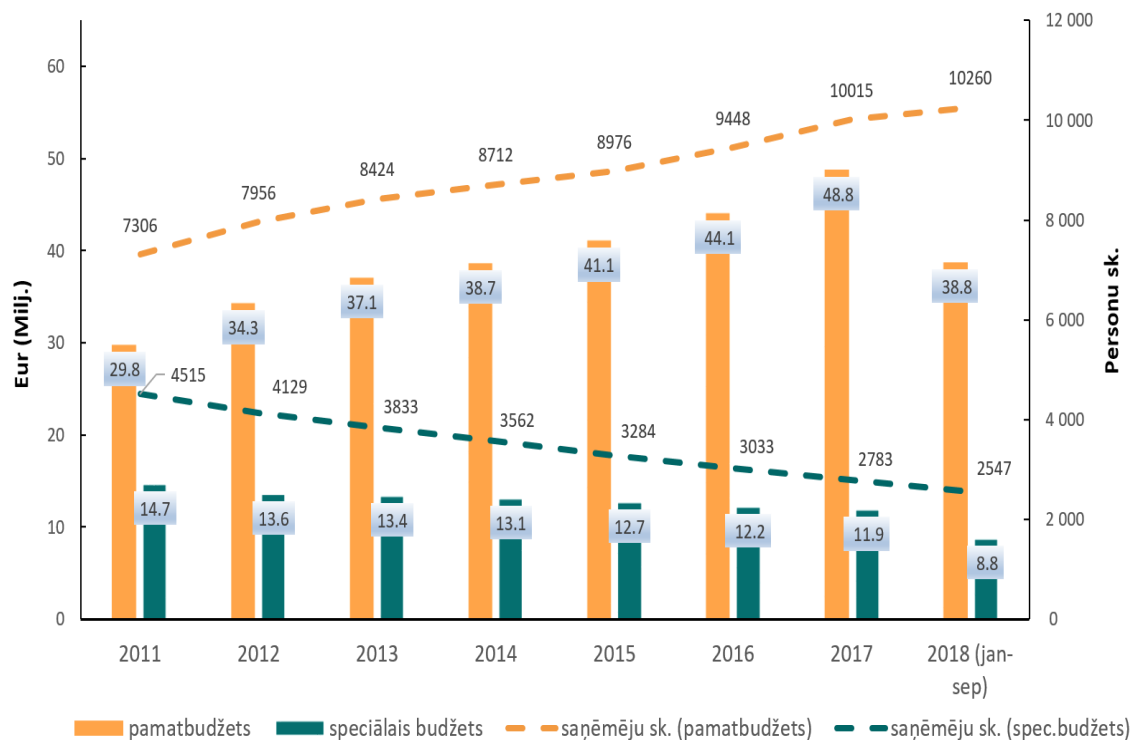
Satversmes tiesa (turpmāk arī – ST) ir izcēlusi vairākus argumentus, kādēļ atsevišķu valsts sektora jomu darbiniekiem tiek piešķirtas izdienas pensijas:

- attiecīgā dienesta vai nodarbošanās specifika ir saistīta ar profesionālo iemaņu mazināšanos vai zudumu, darbiniekam sasniedzot noteiktu vecumu vai nostrādājot noteiktu laiku. Šis arguments tiešā veidā nav attiecināms uz tiesnešiem un diplomātiskā dienesta darbiniekiem;
- attiecīgā persona pilda valstij svarīgu dienestu, kura gaita būtiski atšķiras no to personu darba apstākļiem, kuras strādā uz civiltiesiska līguma pamata, turklāt dienesta laikā ir pakļauta valsts noteiktiem būtiskiem ierobežojumiem, tās pienākums ir iesaistīties dienesta izpildē iepriekš neparedzētos, nereti bīstamos apstākļos. Šis arguments neattiecas uz mākslas profesiju pārstāvjiem;
- izdienas pensija netieši veido it kā atliktu atalgojumu par nevainojamu dienestu ilgā laika periodā un sekmē attiecīgo dienestu un institūciju kvalitatīvu darbību, jo īpaši korupcijas apkarošanas aspektā. Šis arguments nav attiecināms uz mākslas profesiju pārstāvjiem ([ST, 2007](#)).

3.2. Izdienas pensiju saņēmēju raksturojums

Kopējais izdienas pensiju saņēmēju skaits 2017. gada septembrī sasniedza 12 798 jeb aptuveni 2,29 % no pensionāru kopskaita (557 067), un izdienas pensijās izmaksāto līdzekļu apmērs bija 60,7 milj. euro. 2018. gada septembrī kopējais izdienas pensiju saņēmēju skaits jau sasniedza 12 807, bet kopējais izdienas pensijās izmaksāto līdzekļu apmērs – 47,6 milj. euro. Šajā izdienas pensiju saņēmēju kopskaitā ietilpst gan tie, kuriem izdienas pensija tiek maksāta no valsts sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta, gan arī tie, kuriem izdienas pensija tiek maksāta no valsts pamatbudžeta (7. attēls).

Kopējais izdienas pensiju saņēmēju skaits ar katru gadu pieaug, taču šis pieaugums ir mērens, jo ik gadu samazinās to uzskaitē esošo izdienas pensionāru skaits, kuriem izdienas pensiju maksā no valsts sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta. Toties izdienas pensijās izmaksāto finanšu līdzekļu apmērs nemitīgi pieaug. 2011. gadā izdienas pensijās tika samaksāti 44,5 milj. euro (29,8 milj. euro no pamatbudžeta un 14,7 milj. euro no speciālā budžeta), bet 2017. gadā jau 60,7 milj. euro (48,8 milj. euro no pamatbudžeta un 11,9 milj. euro no speciālā budžeta) ([LM, 2017](#)). Jāpiemetina arī, ka kopš 2011. gada 1. janvāra lielāko daļu izdienas pensiju administrē Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra. Tādu Valsts drošības iestāžu kā Satversmes aizsardzības birojs (turpmāk arī – SAB) un Militārās izlūkošanas un drošības dienests (turpmāk arī – MIDD) amatpersonu izdienas pensijas administrē paši dienesti, bet Valsts drošības dienesta amatpersonu izdienas pensijas administrē Labklājības ministrija. Savukārt militārpersonu izdienas pensijas administrē Aizsardzības ministrija ([LM, 2017](#)).

7. attēls. Izdienas pensionāru skaits un izdienas pensijās izmaksāto līdzekļu apmērs laika posmā no 2011. gada līdz 2018. gada septembrim⁶.

Vizualizācijas sagatavošanai izmantoti dati no: [AM, 2018](#); [LM, 2017](#); [VSAA, 2018b](#).

1) No valsts sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta maksāto izdienas pensiju saņēmēju raksturojums

Saskaņā ar VSAA sniegtajiem datiem **2018. gada septembrī izdienas pensijas no valsts sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta saņēma 2427 personas, un vidējais izdienas pensijas apmērs mēnesī bija 401,75 euro**. Lielākā izdienas pensiju saņēmēju daļa bija iekšlietu iestāžu ierindas un komandējošā sastāva darbinieki, kuriem izdienas pensija piešķirta pirms 1998. gada, kā arī jūras, upju un zivju rūpniecības flotes darbinieki ([VSAA, 2018b](#)). No valsts sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta izmaksājamo izdienas pensiju saņēmēju skaits samazinās (14. tabula).

⁶ Dati par 2017. un 2018. gadu parāda izdienas pensiju saņēmēju skaitu vidēji mēnesī gada laikā. Sniegtā informācija neietver datus par valsts drošības iestādēm.

Kopējais uzskaitē esošo⁷ no valsts sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta izmaksājamo izdienas pensiju saņēmēju skaits un vidējais šo izdienas pensiju apmērs 2018. gada septembrī.

Avots: [VSAA, 2018b.](#)

Izdienas pensiju saņēmēju mērķgrupa	Uzskaitē esošie izdienas pensiju saņēmēji	Vidējais izdienas pensijas apmērs (euro)
Kopā	2 427	401,75
Iekšlietu iestāžu ierindas un komandējošā sastāva darbinieki (pensijas piešķirtas pirms 1998. gada)	914	301,63
Aviācijas darbinieki	333	505,04
Dzelzceļa darbinieki	418	528,80
Jūras, upju un zivju rūpniecības flotes darbinieki	623	421,51
Sabiedriskā transporta vadītāji	86	408,76
Mākslinieki	36	219,00
Pārējie	17	264,59

Atbilstoši VSAA datiem laikā no 2018. gada janvāra līdz septembrim izdienas pensija tika piešķirta 83 personām un tās vidējais apmērs bija 465,22 euro. Vidējais vecums, kādā piešķirta izdienas pensija, bija 55,88 gadi. Izdienas pensijas apmērs svārstās no 362,14 euro jūras, upju un zivju rūpniecības flotes darbiniekiem līdz 1 283,50 euro aviācijas darbiniekiem (15. tabula) ([VSAA, 2018b.](#)).

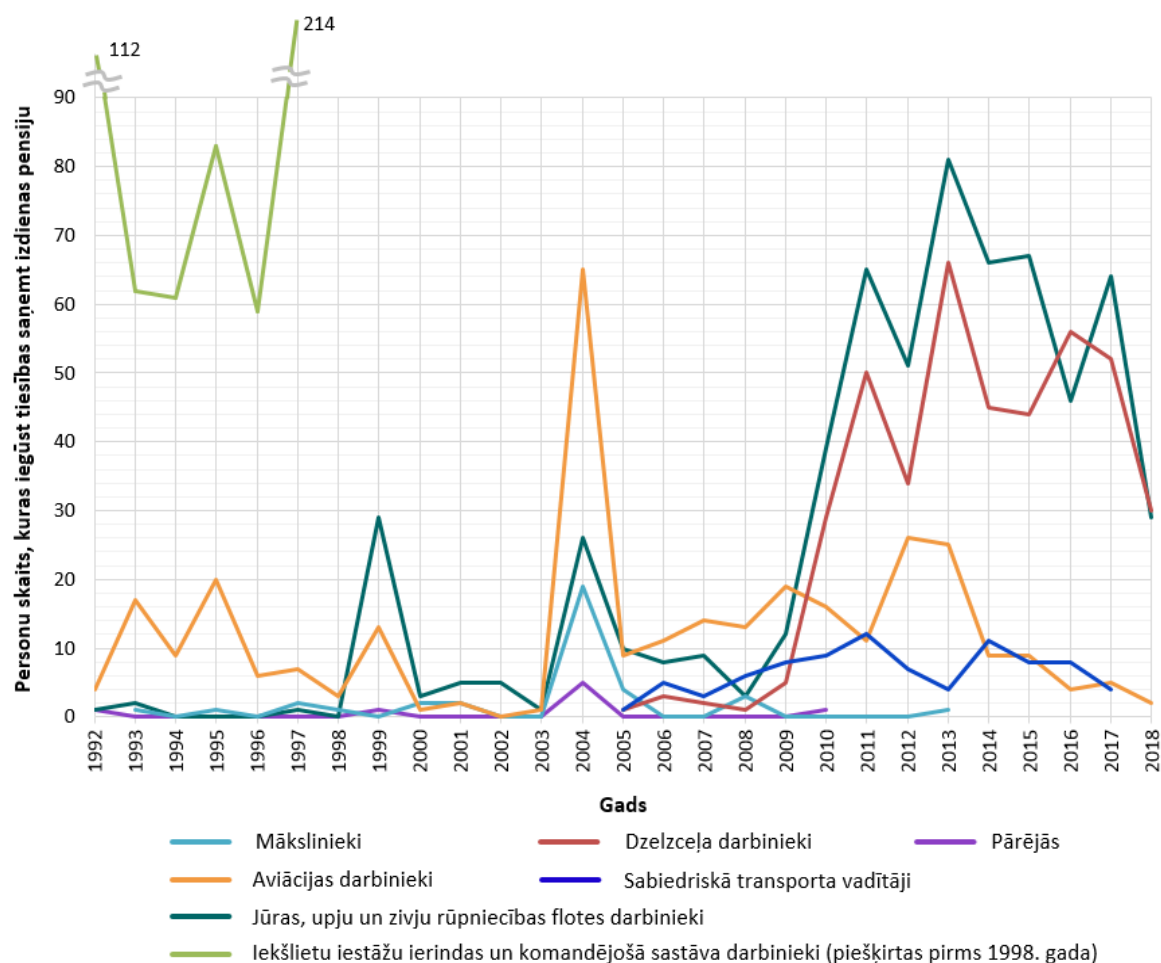
2018. gada janvārī – septembrī piešķirto izdienas pensiju saņēmēju skaits, vidējais šo pensiju apmērs un saņēmēju vecums (izdienas pensijas, kas tiek maksātas no valsts sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta).

Avots: [VSAA, 2018b.](#)

Izdienas pensiju saņēmēju mērķgrupa	Saņēmēju skaits	Vidējais piešķirtais apmērs (euro)	Vidējais vecums
Kopā	83	465,22	55,88
Aviācijas darbinieki	2	1 283,50	46,50
Dzelzceļa darbinieki	34	556,54	55,38
Jūras, upju un zivju rūpniecības flotes darbinieki	47	362,14	56,64

⁷ Šeit un turpmāk kā uzskaitē esošie izdienas pensiju saņēmēji tiek apzīmēti gan tie, kuri saņēmuši izdienas pensiju, kā arī tie, kuriem piešķirta izdienas pensija, taču dažādu iemeslu dēļ tā nav izmaksāta. Tas var būt gadījumos, kuros izdienas pensija tikko piešķirta, bet vēl nav izmaksāta, kā arī izdienas pensija ir piešķirta, bet nav izmaksāta, jo persona saņem bezdarbnieka pabalstu. Ja piešķirta vecuma pensija, izdienas pensiju izmaksā kā starpību starp izdienas un vecuma pensiju. Ja izdienas pensijas apmērs ir mazāks par vecuma pensiju, tad tā netiek izmaksāta ([VSAA, 2018.](#)).

8. attēlā parādīts personu skaits, kuras ieguvušas tiesības saņemt izdienas pensiju no valsts sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta no 1992. gada līdz 2018. gadam.

* 2018. gadā atspoguļotie dati ir līdz septembrim.

8.attēls. Personu skaits, kuras iegūst tiesības saņemt izdienas pensiju (pensija izmaksāta no valsts sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta 1992. – 2018. gadā).

Vizualizācijas sagatavošanai izmantoti dati no: [VSAA, 2018b.](#)

2) No valsts pamatbudžeta maksāto izdienas pensiju saņēmēju raksturojums

VSAA dati liecina, ka **no valsts pamatbudžeta maksātās izdienas pensijas 2018. gada septembrī saņēma 8289 personas, un vidējais izdienas pensijas apmērs bija 467,34 euro.** No visiem šiem izdienas pensiju saņēmējiem lielākā daļa ir Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu darbinieki ar speciālajām dienesta pakāpēm (7592 personas) un militārpersonas – 2426 (16. tabula).

Kopējais uzskaitē esošo no valsts pamatbudžeta izmaksājamo izdienas pensiju saņēmēju skaits un vidējais šo izdienas pensiju apmērs uz 2018. gada septembri atbilstoši nodarbošanās veidiem.

Avots: [VSAA, 2018b](#); [AM, 2018](#).

Izdienas pensiju saņēmēju mērķgrupa	Uzskaitē esošie izdienas pensiju saņēmēji	Vidējais izdienas pensijas apmērs (euro)
Kopā (izņemot militārpersonas)	8 289	467,34
Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu darbinieki ar speciālajām dienesta pakāpēm	7 592	420,48
Diplomāti	35	1 548,20
Prokurori	158	1 257,74
Tiesneši	71	1 829,89
Mākslinieki	164	426,00
KNAB amatpersonas	11	863,21
NMPD darbinieki	258	850,00
Militārpersonas ⁸	2 426	490,03

Laika posmā no 2018. gada janvāra līdz septembrim no valsts pamatbudžeta izmaksājamās izdienas pensija tika piešķirta 451 personai, un šādas pensijas vidējais apmērs bija 710,55 euro. Vidējais vecums, kādā personai piešķirta izdienas pensija, bija 50,08 gadi. Izdienas pensijas apmērs svārstās no 465,17 euro māksliniekiem un 627,99 euro Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu darbiniekiem ar speciālajām dienesta pakāpēm līdz 1 746,59 euro prokuroriem un 2 029,34 euro tiesnešiem ([VSAA, 2018b](#)) (17. tabula).

2018. gada janvārī – septembrī piešķirtās izdienas pensijas, kas tiek maksātas no valsts pamatbudžeta.

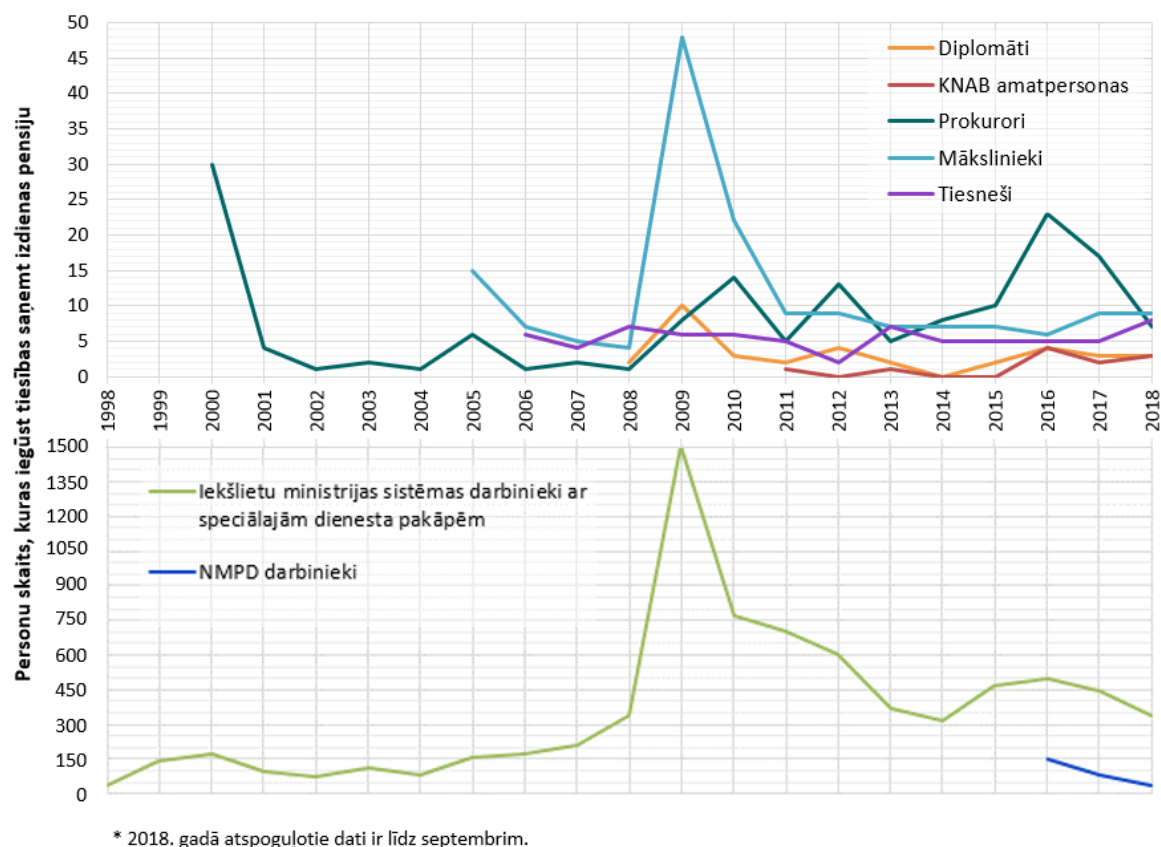
Avots: [VSAA, 2018b](#).

Izdienas pensiju saņēmēju mērķgrupa	Saņēmēju skaits	Vidējais piešķirtais apmērs (euro)	Vidējais vecums
Kopā	451	710,55	50,08
Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu darbinieki ar speciālajām dienesta pakāpēm	382	627,99	48,77
Diplomāti	4	1 338,44	60,75
Prokurori	8	1 746,59	56,13
Tiesneši	10	2 029,34	65,10
Mākslinieki	7	465,17	46,86
KNAB amatpersonas	2	966,41	48,00
NMPD darbinieki	38	941,00	57,68

⁸ Dati par militārpersonām pēc stāvokļa 2018. gada 1. septembrī.

9. attēlā parādīts personu skaits, kuras ieguvušas tiesības saņemt izdienas pensiju no valsts pamatbudžeta laika gaitā. Straujākais pieaugums izdienas pensiju saņēmēju skaitā bija vērojams 2009. gadā un 2010. gadā leģslietu ministrijas sistēmas darbinieku ar speciālajām dienesta pakāpēm vidū, kā arī mākslinieku vidū, taču pēc tam izdienas pensiju saņēmēju skaits šajās grupās izlīdzinājās.

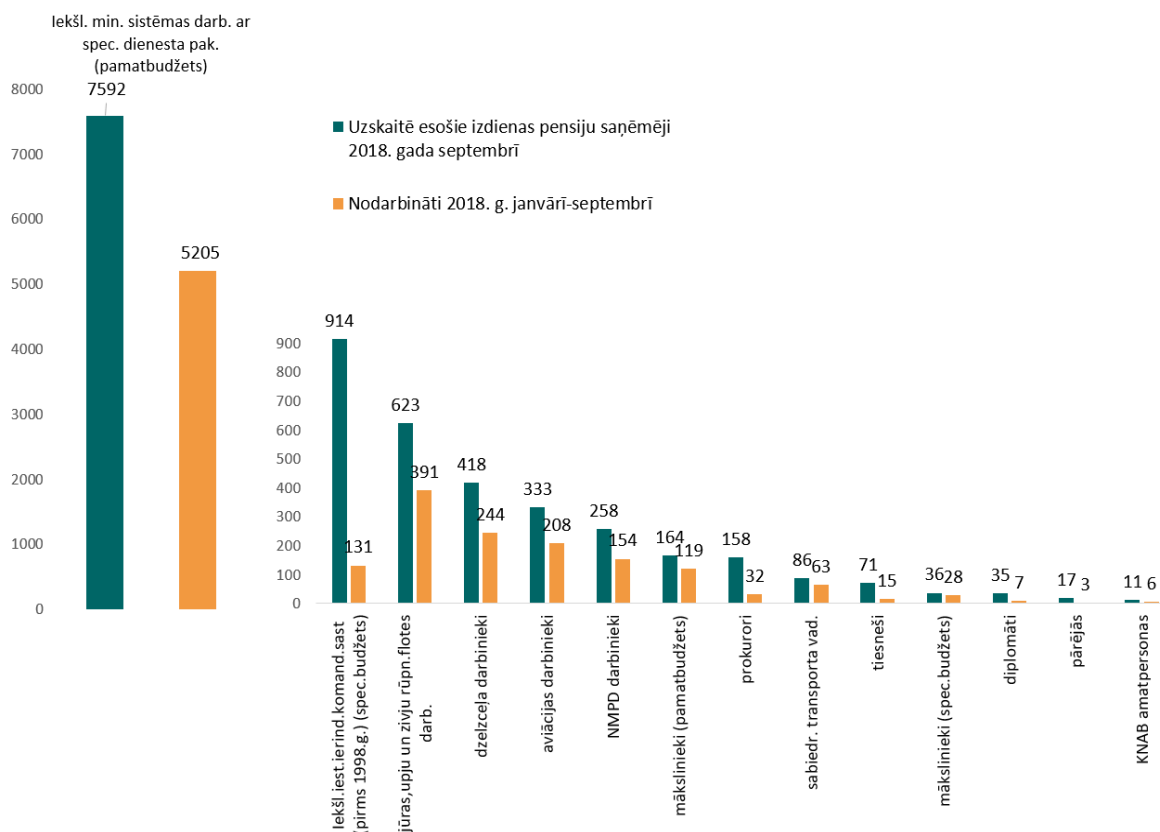
9. attēls. Personu skaits, kuras iegūst tiesības saņemt izdienas pensiju (pensiju izmaksa no valsts pamatbudžeta 1998.–2018. gadā).

Vizualizācijas sagatavošanai izmantoti dati no: [VSAA, 2018b](#).

3.3. Izdienas pensijas saņēmēju nodarbinātība

OECD 2016. gada pārskatā par Latvijas pensiju sistēmu norāda, ka gandrīz 40 % no izdienas pensiju saņēmējiem ir jaunāki par 50 gadiem un lielākā daļa no viņiem vienlaikus strādā un saņem izdienas pensiju (OECD, 2016). Arī Valsts kontrole konstatējusi, ka gandrīz 71 % izdienas pensiju saņēmēju turpina strādāt arī pēc tam, kad viņiem piešķirta izdienas pensija, un daļai šo personu nav bijis vajadzības iesaistīties pārkvalifikācijas pasākumos, jo tās turpina darboties tajā pašā profesionālajā virzienā, par darbu kurā tām piešķirta izdienas pensija; katra piektā persona ir atradusi darbu uzreiz pēc tam, kad tai piešķirta izdienas pensija, un turpina strādāt bez pārtraukuma, bet 120 personas turpina strādāt, lai gan ir sasniegušas vispārējo pensionēšanās vecumu (VK, 2017).

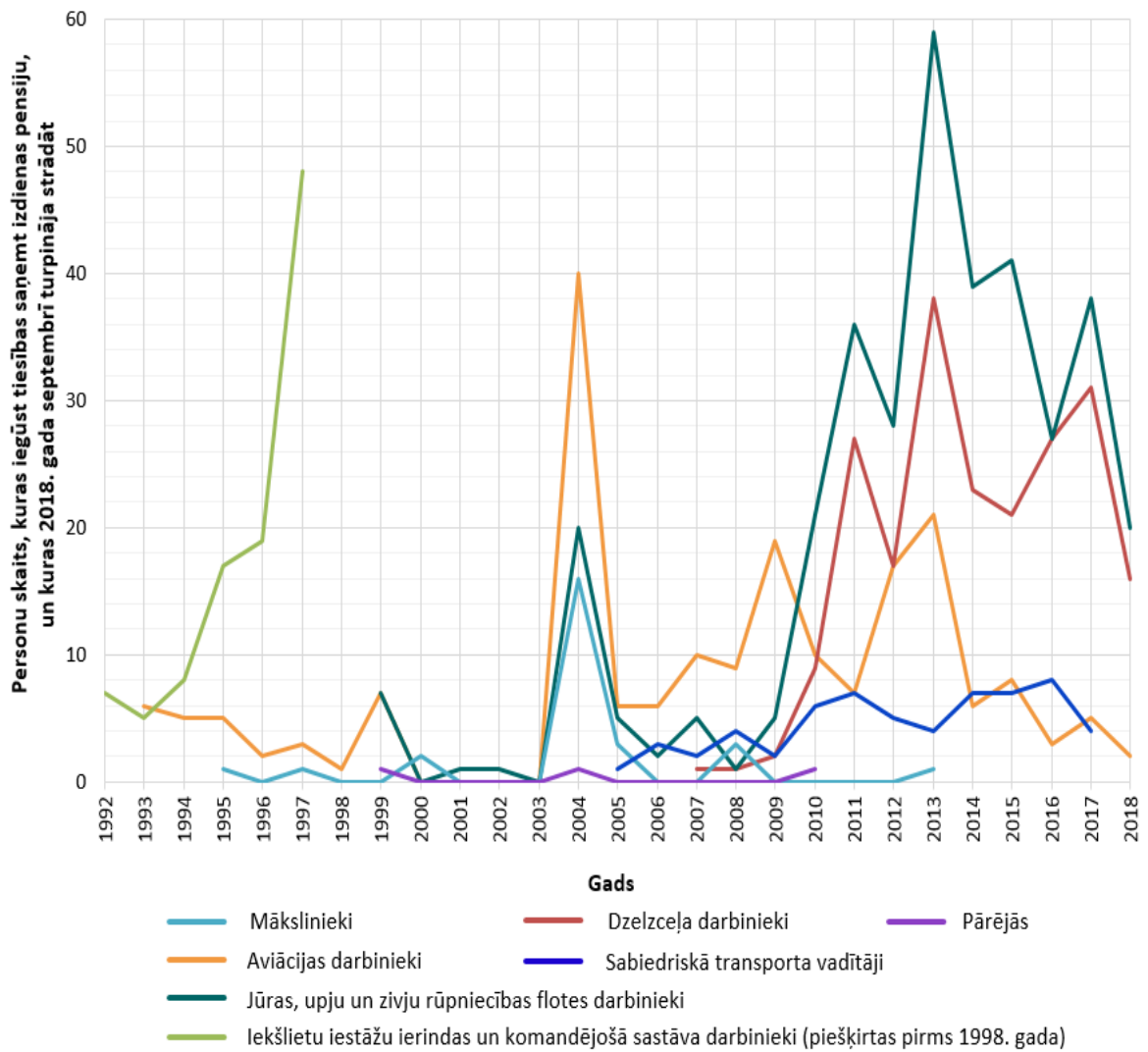
Saskaņā ar VSAA sniegto informāciju **no 10716 izdienas pensiju saņēmējiem, kuri bija uzskaitē 2018. gada septembrī, 6606 personas (62 %) bija nodarbinātas periodā no 2018. gada janvāra līdz septembrim.** Šajos datos nav iekļauta informācija par militārpersonām un valsts drošības iestāžu amatpersonām. Salīdzinoši vairāk nodarbināto izdienas pensijas saņēmēju ir mākslinieku, sabiedriskā transporta vadītāju un lekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu darbinieku ar speciālajām dienesta pakāpēm vidū (izdienas pensijas piešķirtas kopš 1998. gada), bet mazāk tiesnešu, diplomātu un prokuroru vidū (10. attēls). Vispārējā tendence liecina, ka strādājošo izdienas pensiju saņēmēju skaits samazinās, taču visai bieži strādāt turpina kādreizējie lekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu darbinieki ar speciālajām dienesta pakāpēm (11. un 12. attēls).

10. attēls. Uzskaitē esošie izdienas pensiju saņēmēji 2018. gada septembrī un uzskaitē esošie izdienas pensiju saņēmēji, kuri bija nodarbināti 2018. gada janvārī – septembrī⁹.

Vizualizācijas sagatavošanai izmantoti dati no: [VSAA, 2018b.](#)

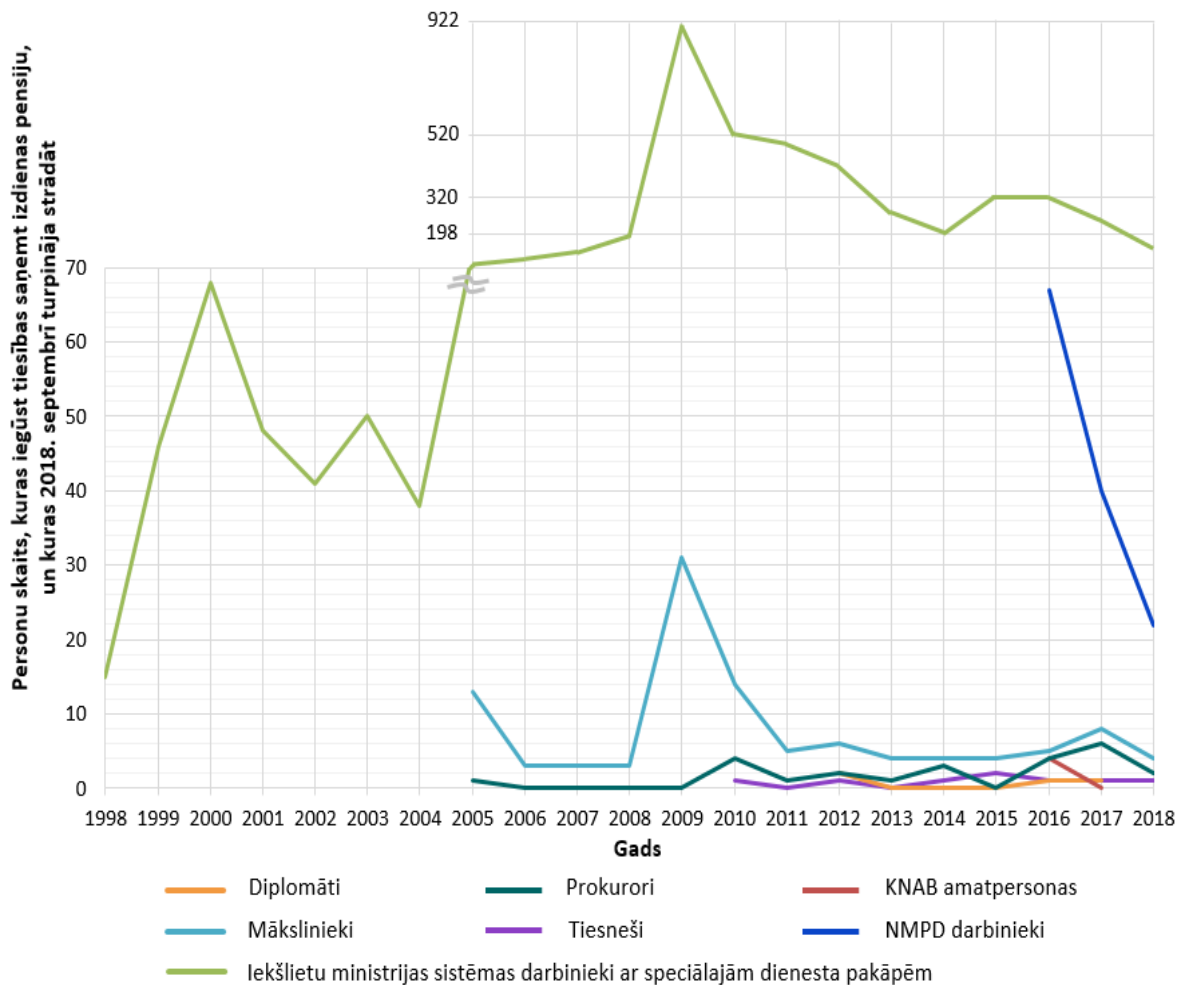
⁹ Dati neaptver valsts drošības iestādes un militārpersonas.

11. attēls. Personu skaits, kuras saņem izdienas pensiju no valsts sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta un kuru saņēmēji turpināja strādāt laika posmā no 1992. gada līdz 2018. gadam¹⁰.

Vizualizācijas sagatavošanai izmantoti dati no: [VSAA, 2018b](#).

¹⁰ Izņemot valsts drošības iestāžu amatpersonas un militārpersonas.

* 2018. gadā atspoguļotie dati ir līdz septembrim

12. attēls. Personu skaits, kuras saņem izdienas pensiju no valsts pamatbudžeta un kuru saņēmēji turpina strādāt laika posmā no 1998. gada līdz 2018. gadam¹¹.

Vizualizācijas sagatavošanai izmantoti dati no: [VSAA, 2018b](#).

3.4. Reformu iniciatīvas

Izpildvaras iestādēs notiekošās diskusijas par izdienas pensiju piešķiršanas kārtības pārskatīšanu ir periodiski gan aktualizējušās, gan arī zaudējušas intensitāti. Starp izpildvaras iestāžu izstrādātajiem dokumentiem minami šādi:

- Labklājības ministrijas (turpmāk arī – LM) izstrādātais koncepcijas projekts “Par izdienas pensiju piešķiršanu” ([LM, 2006](#));
- LM koncepcijas projekts “Par izdienas pensiju piešķiršanu” (izsludināts Valsts sekretāru sanāsmē 2013. gada 29. augustā) ([LM, 2013b](#));
- LM izstrādātais informatīvais ziņojums “Par izdienas pensiju politikas sakārtošanu” ([LM, 2017](#)).

¹¹ Izņemot valsts drošības iestāžu amatpersonas un militārpersonas.

Šajos dokumentos izdienes pensiju reformēšanas kontekstā iezīmējas vairāki politikas plānotāju identificēti problēmu loki, tomēr dažādos dokumentos galvenokārt tiek uzsvērti vieni un tie paši zemāk uzskaitītie secinājumi:

- **Potenciālo izdienes pensiju saņēmēju loks ir pārāk plašs** un ietver arī, piemēram, atbalsta personālu ([LM, 2006](#)). Tiek ieteikts no izdienes pensiju saņēmēju loka izslēgt darbiniekus, kuru pienākumi saistīti ar atbalsta funkcijām (lietvedība, grāmatvedība, juridiskais atbalsts u. tml.), izņemot personas, kuras veic atbalsta funkcijas, bet kurām ir piešķirts diplomātiskais rangs ([LM, 2017](#));
- **Tiek realizēti darba dzīves pildzināšanas pasākumi un pensionēšanās priekšrocību risinājumi**, citstarp drošas darba vides garantēšana strādājošajiem; nodarbinātības pasākumi, kas dod iespēju pārkvalificēties un turpināt darbu citā specialitātē; iemaksas trešajā pensiju līmenī u. c. ([LM, 2006](#); [LM, 2013b](#); [LM, 2017](#); [MK, 2016b](#)). Turklāt ministrijām, kuru padotības iestādēs nodarbinātie var pretendēt uz izdienes pensiju, uzdots pastiprinātu uzmanību veltīt tādu darba aizsardzības pasākumu efektīvai īstenošanai, kuri veicinātu pēc iespējas ilgāku personas nodarbinātību attiecīgajā darbības jomā ([LM, 2013b](#));
- Piešķirot izdienes pensiju attiecīgajā izdienes pensiju likumā noteiktajā vecumā, **netiek vērtēts, vai persona patiešām vairs nav spējīga līdzšinējo darbu veikt** ([LM, 2017](#));
- Izdienes pensiju piešķiršanas kritēriji ir nepilnīgi un nav vienveidīgi. **Izdienes pensijas tiek piešķirtas gan atkarībā no tā, cik ilga bijusi personas attiecīgā profesionālā darbība, proti, no izdienes stāža, gan atkarībā no personas vecuma** ([LM, 2013b](#); [LM, 2017](#));
- Viens no darba tirgu ietekmējošiem izaicinājumiem ir tāds, ka valsts sektors var zaudēt kvalificētus darbiniekus, kuri tajā strādā tieši tāpēc, ka vēlas saņemt izdienes pensiju ([LM, 2006](#); [LM, 2013b](#); [LM, 2017](#)). **Izdienes pensijas piešķiršanai nepieciešamā vecuma un izdienes stāža paaugstināšana** tiek uzskatīta par vienu no iespējamiem darbaspēka nepietiekamības problēmas risinājumiem, sevišķi ar valsts iekšējo un ārējo drošību saistītās institūcijās, kur situāciju nav iespējams uzlabot ar, piemēram, viesstrādnieku piesaisti ([LM, 2017](#));
- **Darba tirgus izkropļojumus** rada tas, ka izdienes pensijas saņēmēji piekrīt strādāt par zemāku darba samaksu nekā pārējie darbinieki ([LM, 2006](#));
- **Speciālo pensiju (tostarp izdienes pensiju) shēmu veidošana paralēli vienotajai pensiju sistēmai noved pie pensiju jomā veikto reformu atdeves mazināšanās un sociālās aizsardzības sistēmas kropļojumiem** ([LM, 2006](#)). Arī VK šīs bažas atzīst par pamatotām, norādot, ka pašreizējo pensiju sistēmu negatīvi ietekmē tai paralēli pastāvošā izdienes pensiju politika, kas noteiktām darbinieku kategorijām dod tiesības pieprasīt izdienes pensiju ievērojamu laiku pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas un saņemt sociālo nodrošinājumu, kas nav atkarīgs no konkrētās personas darba mūžā uzkrātā ([VK, 2017](#));
- **Latvijas prakse neatbilst ES kopējam kursam, proti, tendencei paaugstināt vidējo vecumu, kurā personas atstāj darba tirgu.** Pirmkārt, šis jautājums aktualizēts kontekstā ar izaicinājumiem nodrošināt ar profesionāliem darbiniekiem valsts sektoru. Otrkārt, par izdienes pensiju problemātiku Latvijā tiek aicināts domāt vispārējā pensionēšanās vecuma paaugstināšanās kontekstā, norādot, ka vecuma kritēriji izdienes pensijas pieprasīšanai ir saglabājušies nemainīgi. Treškārt, izteikts arī aicinājums paaugstināt vecumu, no kura var pieprasīt izdienes pensiju, un palielināt tās saņemšanai nepieciešamo izdienes stāžu atbilstoši nodarbošanās veida specifikai ([LM, 2006](#); [LM, 2013b](#); [LM, 2017](#));

- Visi spēkā esošie izdienas pensiju likumi ir pārskatāmi, paredzot samērīgu pārejas periodu ([LM, 2017](#)).

Politikas plānotāji arī prezentējuši reformu ieceres attiecībā gan uz izdienas pensiju piešķiršanas kritērijiem un nosacījumiem ([LM, 2006](#)), gan tika izstrādājuši konkrētus turpmākās darbības variantus ([LM, 2013b](#)), kas gan tikuši īstenoti vien ierobežotā apmērā (sk. [Pielikumu Nr. 5](#)).

Valstī jau pastāv risinājumi un tiek apsvērti ienākumu drošību garantējoši mehānismi, kas no to ierosinātāju puses tikuši prezentēti kā tādi, kas potenciāli varētu aizstāt izdienas pensijas, tādējādi ļaujot sasniegt vienu no biežāk lietotajiem argumentiem izdienas pensijas piešķiršanai ar alternatīviem līdzekļiem.

Lai nodrošinātu vienotu sociālās aizsardzības mehānismu dzelzceļa nozarei, ir noteikta speciālo uzkrājumu sistēma dzelzceļa nozares speciālistiem. Dzelzceļa likumā ir noteikts, ka darba devējs, kas sniedz dzelzceļa pārvadājumu pakalpojumus vai nodarbojas ar dzelzceļa infrastruktūras pārvaldīšanu u. tml., veic uzkrājumu veidošanai darbiniekiem nepieciešamos maksājumus. Darba devēja iemaksu vai prēmiju apmēru, regularitāti un vecumu, kādā izmaksā dzīvības apdrošināšanas atlīdzību, nosaka darba koplīgumā. Kopumā papildpensijas uzkrājumu veidošana privātajos pensiju fondos vai dzīvības apdrošināšanā ar līdzekļu uzkrāšanu ir paredzēta 29 dzelzceļa nozares speciālistiem ([Saeima, 2014](#)). Iemaksas tiek veiktas par tiem darbiniekiem, kuriem izvirzītas paaugstinātas prasības attiecībā uz veselības stāvokli vai kvalifikāciju, ņemot vērā attiecīgo darba pienākumu un to veikšanas apstākļu īpatnības gan fiziskās veselības, gan sociālās bīstamības aspektā ([SM, 2015](#)).

Sociālo garantiju nodrošināšana un izdienas pensijas Valsts ieņēmumu dienesta (turpmāk arī – VID) Muitas pārvaldē, VID Nodokļu un muitas policijas pārvaldē un VID Iekšējās drošības pārvaldē strādājošām VID amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm, kuras ir nodarbinātas VID ne mazāk kā piecus gadus. 2018. gada 23. oktobrī MK sēdē tika atbalstīts konceptuālais ziņojums par trešā pensiju līmeņa iemaksu veikšanu un izdienas pensiju piešķiršanu VID amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm. Ziņojums paredz ieviest iemaksas trešajā pensiju līmenī, kuras, kā tiek piedāvāts, nākotnē varētu tikt attiecinātas arī uz citiem izdienas pensijas saņēmējiem un aizstāt izdienas pensijas. Dokumentā norādīts, ka šāds risinājums nodrošinātu vienlīdzīgu attieksmi pret visiem strādājošajiem un izdienas pensiju saņēmējiem, kā arī ievadītu pakāpenisku pāreju no izdienas pensijām uz trešā pensiju līmeņa iemaksām. Abos augstāk minētajos gadījumos attiecīgā risinājuma nepieciešamība pamatota ar līdzīgiem argumentiem kā nepieciešamība piešķirt izdienas pensijas ([SM, 2014](#); [MK, 2018](#)). Arī Valsts kontrole ir norādījusi uz trešo pensiju līmeni kā izdienas pensiju piešķiršanas iespējamo alternatīvu ([VK, 2017](#)). Tiesības, kādas ar Ministru kabineta (turpmāk arī – MK) 2018. gada 23. oktobra rīkojumu Nr. 553 atbalstītais risinājumu variants paredz visām VID amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm, kā arī šo tiesību iegūšanas nosacījumus (sk. [Pielikumu Nr. 6](#)).

Literatūra un avoti

Baugniet, W., 2014. *The protection of occupational pensions under European Union law on the freedom of movement for workers.* Florence: European University Institute. [Tiešsaiste].

Pieejams:

<<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.690.2657&rep=rep1&type=pdf>>

[Sk. internetā 2018. gada 12. novembrī].

Blake, D., 2003. *Pension Schemes and Pension Funds in the United Kingdom.* New York: Oxford University Press Inc.

Blundell, R., French, E., Tetlow, G., 2016. Retirement Incentives and Labor Supply. In: J. Piggott, A. Woodland, eds., *Handbook of the Economics of Population Aging. Volume 1B.* Amsterdam; Oxford: Elsevier B.V., pp. 457–566.

Bonoli, G. 2004. *The Politics of New Social Risks and Policies.* Presented at the ISA conference, 19 September, Paris.

Cantillon, B., Marx, I., Van den Bosch, K. 2003. Welfare State Protection, Labour Markets and Poverty: Lessons from Cross-Country Comparisons. In: G. Standing (ed.) *Minimums Income Schemes in Europe.* Geneva: ILO, pp. 11–27.

Chloń-Domińczak, A., Vukajlović-Grba, D., 2017. *Options for reforming early retirement system for special and hazardous occupations in Montenegro.* Washington: World Bank. [Tiešsaiste].

Pieejams: <<http://documents.worldbank.org/curated/en/983131503425997272/pdf/117099-REVISED132p-Montenegro-report-revision-ENG-26-06-17-FINAL-CLEAN-All-authors-v-6.pdf>> [Sk. internetā 2018. gada 8. novembrī].

Council of Europe (CoE), 1998. *European Charter on the statute for judges. 8–10 July, 1998.*

[Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://rm.coe.int/16807473ef>> [Sk. internetā 2018. gada 6. oktobrī].

Davies, R., 2013. *Occupational pensions. "Second pillar" provision in the EU policy context. Library Briefing.* Library of the European Parliament. [Tiešsaiste]. Pieejams:

<[http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130589/LDM_BRI\(2013\)130589_REV1_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130589/LDM_BRI(2013)130589_REV1_EN.pdf)> [Sk. internetā 2018. gada 9. novembrī].

De Tavernier, W., Roots, A., 2015. When do people want to retire? The preferred retirement age gap between Eastern and Western Europe explained. *Studies of Transition States and Societies*, 7(3). [Tiešsaiste]. Pieejams:

<<http://publications.tlu.ee/index.php/stss/article/view/303>> [Sk. internetā 2018. gada 7. oktobrī].

Eich, F., 2009. *Public Sector Pensions: Rationale and International Experiences.* Pension Corporation Research. [Tiešsaiste]. Pieejams:

<https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1594122> [Sk. internetā 2018. gada 6. septembrī].

Eiropas Komisija (EK), 2010. *EIROPA 2020: Stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei. Komisijas paziņojums. COM(2010).* Brisele. [Tiešsaiste]. Pieejams:

<<https://publications.europa.eu/lv/publication-detail/-/publication/6a915e39-0aab-491c-8881-147ec91fe88a/language-lv>> [Sk. internetā 2018. gada 12. augustā].

Eiropas Parlaments (EP), Eiropas Savienības Padome, 2014. *Direktīva 2014/50/ES (2014. gada 16. aprīlis) par minimālo prasību noteikšanu, lai sekmētu darba ņēmēju mobilitāti starp dalībvalstīm, uzlabojot papildpensijas tiesību iegūšanu un saglabāšanu.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<http://www.lm.gov.lv/upload/es/celex-32014l0050-lv-txt.pdf>> [Sk. internetā 2018. gada 21. septembrī].

Eiropas Savienības Padome (ES Padome), 2010. Padomes lēmums (2010. gada 21. oktobris) par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādņem. (2010/707/ES). *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*, L 308/46, 24. novembrī. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:308:0046:0051:LV:PDF>> [Sk. internetā 2018. gada 9. augustā].

Esping-Andersen, G., 1990. *The Three Worlds of Welfare Capitalism.* Cambridge: Polity Press.

European Commission (EC), 2012. *An Agenda for Adequate, Safe and Sustainable Pensions. White Paper. COM(2012) 55 final.* Brussels. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0055:FIN:EN:PDF>> [Sk. internetā 2018. gada 23. jūlijā].

European Commission (EC), 2018. *The 2018 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the EU Member States (2016–2070). Institutional Paper 079.* Luxembourg: Publications Office of the European Union. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ip079_en.pdf> [Sk. internetā 2018. gada 15. novembrī].

European Commission (EC), Social Protection Committee (SPC), 2018. *The 2018 Pension Adequacy Report: current and future income adequacy in old age in the EU.* Luxembourg: Publications Office of the European Union. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f0e89c3f-7821-11e8-ac6a-01aa75ed71a1/language-en>> [Sk. internetā 2018. gada 6. oktobrī].

European Federation of Building and Woodworkers (EFBWW), 2014. *Better Understanding of "Arduous Occupations" within the European Pension Debate: European study report with joint policy recommendations.* Brussels: EFBWW. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<http://www.efbww.org/pdfs/11%20-%20Arduous%20work%20European%20Desk%20Research%20final%20version%20GB.pdf>> [Sk. internetā 2018. gada 29. jūlijā].

Eurostat, 2017. *Iedzīvotāju vecuma struktūra pa lielām vecuma grupām, ES 28 dalībvalstīs, 2017.–2080. gads, (demo_pjangroup, proj_15ndbims).* [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_structure_and_ageing/lv#Nedaudz_vair.C4.81k_k.C4.81_t_r.C4.ABs_personas_darbsp.C4.93j.C4.ABg.C4.81_vecum.C4.81_uz_katru_personu.2C_kurai_ir_6_5.C2.A0vai_vair.C4.81k_gadi> [Sk. internetā 2018. gada 16. novembrī].

Eurostat, 2018a. *Projected old-age dependency ratio per 100 persons, tsp00200.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00200&plugin=1>> [Sk. internetā 2018. gada 29. augustā].

Eurostat, 2018b. *Key figures on Europe. 2018 edition.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-statistical-books/-/KS-EI-18-001>> [Sk. internetā 2018. gada 29. august].

Eurostat, 2018c. *Inability to face unexpected financial expenses. EU-SILC survey.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/ilc_mdes04> [Sk. internetā 2018. gada 17. oktobrī].

Esping-Andersen, G. 1990. *The Three Worlds of Welfare capitalism.* Cambridge: Polity Press.

Esping-Andersen, G., 2001. A Welfare state for the 21st century. In: A. Giddens, ed., *The Global Third Way Debate.* Cambridge, Polity Press, pp. 384–393.

Kohlbacher, F., Warwas, I., Mollenhauer, H., 2017. Productive ageing society in Japan and Poland and its impacts on productivity and prosperity. In: M. Flynn, A. Chiva, Y. Li, E. Parry, eds., *Managing the Ageing Workforce in the East and the West.* Bingley: Emerald Publishing Limited, pp. 19–47.

Flynn, M., Li, Y., Chiva, A., 2018. *Managing the Ageing Workforce in the East and the West.* Bingley: Emerald Publishing Limited.

Giddens, A., 1998. *The Third Way: the Renewal of Social Democracy.* Cambridge: Polity Press.

Gilbert, N., 2002. *Transformations of the Welfare State: the Silent surrender of Public Responsibility.* New York: Oxford University Press.

Grīnvalde, L., 2018. *Valdība atbalsta 3. pensiju līmeņa iemaksu veikšanu VID amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm.* 23.10.2018. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.MK.gov.lv/lv/aktualitates/valdiba-atbalsta-3-pensiju-limena-iemaksu-veikšanu-vid-amatpersonam-ar-specialajam>> [Sk. internetā 2018. gada 8. novembrī].

Interactive Terminology for Europe (IATE), 2019. Interactive Terminology for Europe Online Database. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://iate.europa.eu/home>> [Sk. internetā 2018. gada 27. septembrī].

Kings, J., Turkisch, E., Manning, N., 2007. *Public Sector Pensions and the Challenge of an Ageing Public Service. OECD Working Papers on Public Governance No. 2.* Paris: OECD Publishing. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/285530706017.pdf?expires=1544523259&id=id&accname=guest&checksum=41082AD80DAE99F9492EA07C5349C8C0>> [Sk. internetā 2018. gada 10. oktobrī].

Kohlbacher, F., Warwas, I., Mollenhauer, H., 2017. Productive ageing society in Japan and Poland and its impacts on productivity and prosperity. In: M. Flynn, A. Chiva, Y. Li, E. Parry, eds., *Managing the Ageing Workforce in the East and the West.* Bingley: Emerald Publishing Limited, pp. 19–47.

Komp, K., Marier, P., 2015. The state in ageing Canada: from old-age policies to lifecourse policies. In: K. Komp, S. Johansson, eds., *Population Ageing from a Lifecourse Perspective: Critical and International Approaches.* Bristol: Policy Press, pp. 221–235.

Kučinskis, M., 2018. *Ministru prezidenta Māra Kučinska ikgadējais ziņojums Saeimai par Ministru kabineta paveikto un iecerēto darbību. 12.02.2018.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40448086>> [Sk. internetā 2018. gada 23. novembrī].

Latvijas Republikas Aizsardzības ministrija (AM), 2016. *Grozījumi Militārpersonu izdienas pensiju likumā. 10.05.2016.* Likumprojekts. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/8974EA8BE7CA5BFCC2257FB50040BDCD?OpenDocument>> [Sk. internetā 2018. gada 2. oktobrī].

Latvijas Republikas Finanšu ministrija (FM), 2015. *Par likumprojektu "Speciālās izglītības skolotāju, sporta skolotāju un pirmsskolas skolotāju izdienas pensiju likums" (Nr. 202/Lp12). 06.05.2015.* Viedoklis. [Tiešsaiste]. Pieejams: <[http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/cc03b5cb572d4b3cc2257e3d00463fe6/\\$FILE/2_1266-12_15.pdf](http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/cc03b5cb572d4b3cc2257e3d00463fe6/$FILE/2_1266-12_15.pdf)> [Sk. internetā 2018. gada 12. septembrī].

Latvijas Republikas Finanšu ministrija (FM), 2016. *Par likumprojektu "Valsts probācijas dienesta ierēdņu un darbinieku izdienas pensiju likums". 22.09.2016.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <[http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/e4f638a6b4109933c225803700290e04/\\$FILE/2_2201-12_16.pdf](http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/e4f638a6b4109933c225803700290e04/$FILE/2_2201-12_16.pdf)> [Sk. internetā 2018. gada 14. oktobrī].

Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrija (IZM), 2015. *Par Pedagogu izdienas pensiju likumprojektu. 19.05.2015.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/3F9D31154DCB8F56C2257E4B00249A1A?OpenDocument>> [Sk. internetā 2018. gada 14. oktobrī].

Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrija (IZM), 2016. *Par likumprojektu "Speciālās izglītības skolotāju, sporta skolotāju un pirmsskolas skolotāju izdienas pensiju likums" (Nr. 202/Lp12). 04.04.2016.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <[http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/17cab11f39378fe9c2257fa00029d001/\\$FILE/2_826-12_16.pdf](http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/17cab11f39378fe9c2257fa00029d001/$FILE/2_826-12_16.pdf)> [Sk. internetā 2018. gada 14. oktobrī].

Latvijas Republikas Labklājības ministrija (LM), 2001. *Sociālais ziņojums: 2001.* Rīga: LM. [Tiešsaiste]. Pieejams: <http://www.lm.gov.lv/upload/socialais_zinojums/soczin_par2000_lat.pdf> [Sk. internetā 2018. gada 10. novembrī].

Latvijas Republikas Labklājības ministrija (LM), 2006. *Koncepcija "Par izdienas pensiju piešķiršanu". 13.12.2006.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<http://www.policistuarodbiedriba.lv/fails.php?id=66>> [Sk. internetā 2018. gada 13. novembrī].

Latvijas Republikas Labklājības ministrija (LM), 2013a. *Koncepcija "Par izdienas pensiju piešķiršanu". 22.01.2013.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <http://www.lm.gov.lv/upload/tiesibu_aktu_projekti_2/lmkonc_220113.pdf> [Sk. internetā 2018. gada 13. novembrī].

Latvijas Republikas Labklājības ministrija (LM), 2013b. *Koncepcija "Par izdienas pensiju piešķiršanu". 27.08.2013.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/doc/2005/LMkonc_270813.1678.doc> [Sk. internetā 2018. gada 13. novembrī].

Latvijas Republikas Labklājības ministrija (LM), 2015a. *Par atzinuma sniegšanu. [Par likumprojektu "Speciālās izglītības skolotāju, sporta skolotāju un pirmsskolas skolotāju izdienas pensiju likums" (Nr. 202/Lp12)]. 13.05.2015. [Tiešsaiste]. Pieejams:* <[http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/f224cdf7f94c57aec2257e4400374a96/\\$FILE/2_1344-12_15.pdf](http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/f224cdf7f94c57aec2257e4400374a96/$FILE/2_1344-12_15.pdf)> [Sk. internetā 2018. gada 23. oktobrī].

Latvijas Republikas Labklājības ministrija (LM), 2015b. *Par priekšlikumiem likumprojekta "Speciālās izglītības skolotāju, sporta skolotāju un pirmsskolas skolotāju izdienas pensiju likums" 2. lasījumam. 20.11.2015. [Tiešsaiste]. Pieejams:* <[http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/b41fb6724ed5be4dc2257f07004b4ecec/\\$FILE/2_3181-12_15.pdf](http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/b41fb6724ed5be4dc2257f07004b4ecec/$FILE/2_3181-12_15.pdf)> [Sk. internetā 2018. gada 14. oktobrī].

Latvijas Republikas Labklājības ministrija (LM), 2016. *Par atzinuma sniegšanu. [Par likumprojektu "Valsts probācijas dienesta ierēdņu un darbinieku izdienas pensiju likums" (Nr. 568/Lp12)]. 27.09.2016. [Tiešsaiste]. Pieejams:* <[http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/958e67cac65e9d88c225803c0045b52c/\\$FILE/2_2250-12_16.pdf](http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/958e67cac65e9d88c225803c0045b52c/$FILE/2_2250-12_16.pdf)> [Sk. internetā 2018. gada 23. oktobrī].

Latvijas Republikas Ministru kabineta komiteja (MKK), 2007. *Latvijas Republikas Ministru kabineta komitejas sēdes protokols. 22.01.2007. Nr. 3. [Tiešsaiste]. Pieejams:* <<http://tap.mk.gov.lv/mk/mkksedes/saraksts/s/protokols/?protokols=2007-01-22#2>> [Sk. internetā 2018. gada 10. septembrī].

Latvijas Republikas Ministru kabinets (MK), 2010. *Par Konceptiju par sociālās apdrošināšanas sistēmas stabilitāti ilgtermiņā. 17.11.2010. MK rīkojums Nr. 674. [Tiešsaiste]. Pieejams:* <<https://likumi.lv/doc.php?id=221589>> [Sk. internetā 2018. gada 23. septembrī].

Latvijas Republikas Ministru kabinets (MK), 2013a. *Noteikumi par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku darba samaksu un tās noteikšanas kārtību. 29.01.2013. MK noteikumi Nr. 66. [Tiešsaiste]. Pieejams:* <<https://likumi.lv/doc.php?id=254560>> [Sk. internetā 2018. gada 12. septembrī].

Latvijas Republikas Ministru kabinets (MK), 2013b. *Grozījums Ministru kabineta 2010. gada 17. novembra rīkojumā Nr. 674 "Par Konceptiju par sociālās apdrošināšanas sistēmas stabilitāti ilgtermiņā". 12.03.2013. MK rīkojums Nr. 84. [Tiešsaiste]. Pieejams:* <<https://likumi.lv/ta/id/255389-grozijums-ministru-kabineta-2010-gada-17-novembra-rikojuma-nr-674-par-koncepciju-par-socialas-apdrosinasanas-sistemas-stabilitata>> [Sk. internetā 2018. gada 8. novembrī].

Latvijas Republikas Ministru kabinets (MK), 2014. *Noteikumi par speciālajām profesijām, kurās privāto pensiju fondu pensiju plānos norādītais strādājošo pensijas vecums var būt mazāks par 55 gadiem. 21.01.2014. MK noteikumi Nr. 47. [Tiešsaiste]. Pieejams:* <<https://likumi.lv/ta/id/263928-noteikumi-par-specialajam-profesijam-kuras-privato-pensiju-fondu-pensiju-planos-noraditais-stradajoso-pensijas-vecums-var-but-m>> [Sk. internetā 2018. gada 3. oktobrī].

Latvijas Republikas Ministru kabinets (MK), 2015. *Noteikumi par dzelzceļa speciālistu profesijām, kurās nodarbinātajiem tiek nodrošināta papildpensijas uzkrājumu veidošana privātajos pensiju fondos vai dzīvības apdrošināšanā ar līdzekļu uzkrāšanu. 09.06.2015. MK noteikumi Nr. 288. [Tiešsaiste]. Pieejams:* <<https://likumi.lv/ta/id/274978-noteikumi-par>>

dzelzcela-specialistu-profesijam-kuras-nodarbinatajiem-tiek-nodrosinata-papildpensijas-uzkrajumu-veidosana-privat> [Sk. internetā 2018. gada 3. oktobrī].

Latvijas Republikas Ministru kabinets (MK), 2016a. *Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Māra Kučinska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai. 03.05.2016.* MK rīkojums Nr.275. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/281943-par-valdibas-ricibas-planu-deklaracijas-par-mara-kucinska-vadita-ministru-kabineta-iecereto-darbibu-istenosani>> [Sk. internetā 2018. gada 3. oktobrī].

Latvijas Republikas Ministru kabinets (MK), 2016b. *Grozījums Ministru kabineta 2010. gada 17. novembra rīkojumā Nr. 674 "Par Konceptiju par sociālās apdrošināšanas sistēmas stabilitāti ilgtermiņā". 13.07.2016.* MK rīkojums Nr. 391. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/283500-grozijums-ministru-kabineta-2010-gada-17-novembra-rikojuma-nr-674-par-koncepciju-par-socialas-apdrosinanas-sistemas>> [Sk. internetā 2018. gada 3. oktobrī].

Latvijas Republikas Ministru kabinets (MK), 2016c. *Par konceptuālo ziņojumu "Aktīvās novecošanās stratēģija ilgākam un labākam darba mūžam Latvijā". 07.09.2016.* MK rīkojums Nr. 507. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/284635-par-konceptualo-zinojumu-aktivas-novecosanas-strategija-ilgakam-un-labakam-darba-muzam-latvija>> [Sk. internetā 2018. gada 29. augustā].

Latvijas Republikas Ministru kabinets (MK), 2018. *Par konceptuālo ziņojumu "Par 3. pensiju līmeņa iemaksu veikšanu un izdienas pensiju piešķiršanu Valsts ieņēmumu dienesta amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm". 23.10.2018.* MK rīkojums Nr. 553. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/302520-par-konceptualo-zinojumu-par-3-pensiju-limena-iemaksu-veikšanu-un-izdienas-pensiju-pieskirsanu-valsts-ienemumu-dienesta>> [Sk. internetā 2018. gada 8. novembrī].

Latvijas Republikas Ministru padome (MP), 1992a. *Par Nolikumu par iekšlietu iestāžu ierindas un komandējošā sastāva darbinieku pensijām (darba devēja pensijām). 30.01.1992.* MP lēmums Nr. 34. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/doc.php?id=65430>> [Sk. internetā 2018. gada 5. septembrī].

Latvijas Republikas Ministru Padome (MP), 1992b. *Par izdienas pensijām. 26.03.1992.* MP lēmums Nr. 104. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/doc.php?id=65827>> [Sk. internetā 2018. gada 5. septembrī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 1994a. *Valsts drošības iestāžu likums. 05.05.1994.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/doc.php?id=57256>> [Sk. internetā 2018. 20. oktobrī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 1994b. *Prokuratūras likums. 19.05.1994.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/doc.php?id=57276>> [Sk. internetā 2018. gada 20. oktobrī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 1995a. *Diplomātiskā un konsulārā dienesta likums. 21.09.1995.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/doc.php?id=37188>> [Sk. internetā 2018. gada 20. oktobrī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 1995b. *Par valsts pensijām. 02.11.1995.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/doc.php?id=38048>> [Sk. internetā 2018. gada 20. oktobrī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 1997a. *Par privātajiem pensiju fondiem. 05.06.1997.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/doc.php?id=44006>> [Sk. internetā 2018. gada 21. oktobrī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 1997b. *Par valsts sociālo apdrošināšanu. 01.10.1997.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/doc.php?id=45466>> [Sk. internetā 2018. gada 21. oktobrī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 1997c. *Grozījumi likumā "Par valsts pensijām". 20.11.1997.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <[https://likumi.lv/ta/id/46058-grozijumi-likuma-par-valsts-pensijam->](https://likumi.lv/ta/id/46058-grozijumi-likuma-par-valsts-pensijam-) [Sk. internetā 2018. gada 21. oktobrī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 1998a. *Militārpersonu izdienas pensiju likums. 19.03.1998.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/doc.php?id=47517>> [Sk. internetā 2018. gada 22. oktobrī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 1998b. *Dzelzceļa likums. 01.04.1998.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/doc.php?id=47774>> [Sk. internetā 2018. gada 21. oktobrī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 1998c. *Par izdienas pensijām leģlietu ministrijas sistēmas darbiniekiem ar speciālajām dienesta pakāpēm. 02.04.1998.* Likums. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/doc.php?id=47744>> [Sk. internetā 2018. gada 22. oktobrī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 1999. *Prokuroru izdienas pensiju likums. 13.05.1999.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/doc.php?id=19650>> [Sk. internetā 2018. gada 22. oktobrī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 2001a. *Darba aizsardzības likums. 20.06.2001.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/doc.php?id=26020>> [Sk. internetā 2018. gada 25. oktobrī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 2001b. *Darba likums. 20.06.2001.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/doc.php?id=26019>> [Sk. internetā 2018. gada 25. oktobrī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 2002. *Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likums. 18.04.2002.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/doc.php?id=61679>> [Sk. internetā 2018. gada 22. oktobrī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 2003a. *Satversmes aizsardzības biroja amatpersonu izdienas pensiju likums. 18.12.2003.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/doc.php?id=82744>> [Sk. internetā 2018. gada 2. novembrī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 2003b. *Valsts probācijas dienesta likums. 18.12.2003.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/doc.php?id=82551>> [Sk. internetā 2018. gada 2. novembrī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 2004. *Valsts un pašvaldību profesionālo orķestru, koru, koncertorganizāciju, teātru un cirka mākslinieku izdienas pensiju un baleta mākslinieku pabalsta par radošo darbu likums. 17.06.2004.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/doc.php?id=90806>> [Sk. internetā 2018. gada 2. novembrī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 2006a. *Tiesnešu izdienas pensiju likums. 22.06.2006.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/doc.php?id=139370>> [Sk. internetā 2018. gada 2. novembrī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 2006b. *Diplomātu izdienas pensiju likums. 02.11.2006.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/doc.php?id=147918>> [Sk. internetā 2018. gada 2. novembrī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 2008. *Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja amatpersonu izdienas pensiju likums. 02.10.2008.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/doc.php?id=182685>> [Sk. internetā 2018. gada 2. novembrī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 2014. *Grozījumi Dzelzceļa likumā. 16.10.2014.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/269821-grozijumi-dzelzcela-likuma>> [Sk. internetā 2018. gada 2. novembrī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 2015a. *Valsts drošības iestāžu amatpersonu izdienas pensiju likums. 14.05.2015.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/274417-valsts-drosibas-iestazu-amatpersonu-izdienas-pensiju-likums>> [Sk. internetā 2018. gada 18. oktobrī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 2015b. *Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienesta neatliekamās medicīniskās palīdzības nodrošināšanā iesaistīto darbinieku izdienas pensiju likums. 08.07.2015.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/275463-neatliekamas-mediciniskas-palidzibas-dienesta-neatliekamas-mediciniskas-palidzibas-nodrosinasana-iesaistito-darbinieku>> [Sk. internetā 2018. gada 18. oktobrī].

Latvijas Republikas Saeimas Sociālo un darba lietu komisija (SDLK), 2004. *Valsts un pašvaldību profesionālo orķestru, koru un teātru mākslinieku izdienas pensiju likums. 18.02.2004.* Likumprojekts Nr. 624. [Tiešsaiste]. Pieejams: <http://www.saeima.lv/L_Saeima8/lasa-dd=LP0624_0.htm> [Sk. internetā 2018. gada 18. oktobrī].

Latvijas Republikas Saeimas Sociālo un darba lietu komisija (SDLK), 2005a. *Likums "Par izdienas pensijām diplomātiskajā un konsulārajā dienestā". 14.12.2005.* Likumprojekts Nr. 1139. [Tiešsaiste]. Pieejams: <http://www.saeima.lv/L_Saeima8/lasa-dd=LP1139_0.htm> [Sk. internetā 2018. gada 4. oktobrī].

Latvijas Republikas Saeimas Sociālo un darba lietu komisija (SDLK), 2005b. *Tiesnešu izdienas pensiju likums. 14.12.2005.* Likumprojekts Nr. 1449. [Tiešsaiste]. Pieejams: <http://www.saeima.lv/L_Saeima8/lasa-dd=LP1449_0.htm> [Sk. internetā 2018. gada 29. septembrī].

Latvijas Republikas Saeimas Sociālo un darba lietu komisija (SDLK), 2006. *Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja amatpersonu izdienas pensiju likums. 22.11.2006.* Likumprojekts Nr. 27/Lp9. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/D10AD13C0D195D54C225722E004CB020?OpenDocument>> [Sk. internetā 2018. gada 29. septembrī].

Latvijas Republikas Saeimas Sociālo un darba lietu komisija (SDLK), 2014a. *Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienesta neatliekamās medicīniskās palīdzības nodrošināšanā iesaistītā personāla izdienas pensiju likums. 25.11.2014.* Likumprojekts Nr. 1210/Lp11. [Tiešsaiste]. Pieejams:

<http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/4EE37F24A2221B90C2257D9B003EFC14?OpenDocument> [Sk. internetā 2018. gada 23. oktobrī].

Latvijas Republikas Saeimas Sociālo un darba lietu komisija (SDLK), 2014b. *Valsts drošības iestāžu amatpersonu izdienas pensiju likums. 25.11.2014.* Likumprojekts Nr. 59/Lp12.

[Tiešsaiste]. Pieejams:

<http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/F5572C0A65A9FECDC2257D9B003F0A6E?OpenDocument> [Sk. internetā 2018. gada 23. oktobrī].

Latvijas Republikas Saeimas Sociālo un darba lietu komisija (SDLK), 2015. *Speciālās izglītības skolotāju, sporta skolotāju un pirmsskolas skolotāju izdienas pensiju likums. 09.09.2015.*

Likumprojekts Nr. 202/Lp12. [Tiešsaiste]. Pieejams:

<https://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/FC33D358934D5DEAC2257DF1004F74FF?OpenDocument> [Sk. internetā 2018. gada 23. oktobrī].

Latvijas Republikas Saeimas Sociālo un darba lietu komisija (SDLK), 2016a. *Valsts probācijas dienesta ierēdņu un darbinieku izdienas pensiju likums. 28.04.2016.* Likumprojekts Nr. 568/Lp12.

[Tiešsaiste]. Pieejams:

<https://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/C3A37AFFA3D58F71C2257FA30037AC27?OpenDocument> [Sk. internetā 2018. gada 23. oktobrī].

Latvijas Republikas Saeimas Sociālo un darba lietu komisija (SDLK), 2016b. *Pašvaldības policijas darbinieku izdienas pensiju likums. 08.09.2016.* Likumprojekts Nr. 651/Lp12. [Tiešsaiste].

Pieejams:

<https://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/EA004B06921D96FCC225802800473D78?OpenDocument> [Sk. internetā 2018. gada 23. oktobrī].

Latvijas Republikas Satiksmes ministrija (SM), 2014. *Grozījumi Dzelzceļa likumā. 12.08.2014.*

Likumprojekts. [Tiešsaiste]. Pieejams:

<http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/647375AFDAA9B0E5C2257D64004935B5?OpenDocument> [Sk. internetā 2018. gada 14. oktobrī].

Latvijas Republikas Satiksmes ministrija (SM), 2015. *Ministru kabineta noteikumu projekta "Noteikumi par dzelzceļa speciālistu profesijām, kurās nodarbinātajiem tiek nodrošināta papildpensijas uzkrājumu veidošana privātajos pensiju fondos vai dzīvības apdrošināšanā ar līdzekļu uzkrāšanu" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). 24.04.2015.*

[Tiešsaiste]. Pieejams:

http://tap.mk.gov.lv/doc/2015_06/SAMAnot_240415_MKNotPROF.881.doc [Sk. internetā 2018. gada 14. oktobrī].

Latvijas Republikas Satversmes tiesa (ST), 2003. *Spridums lietā Nr. 2003-14-01. 04.12.2003.*

[Tiešsaiste]. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2003-14-01_Spridums.pdf [Sk. internetā 2018. gada 3. oktobrī].

Latvijas Republikas Satversmes tiesa (ST), 2007. *Spridums lietā Nr. 2006-13-0103. 04.01.2007.*

[Tiešsaiste]. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2006-13-0103_Spridums.pdf [Sk. internetā 2018. gada 3. oktobrī].

Latvijas Republikas Satversmes tiesa (ST), 2010a. *Spridums lietā Nr. 2009-11-01. 18.01.2010.*

[Tiešsaiste]. Pieejams:

<http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2009-11-01_Spriedums.pdf#search=> [Sk. internetā 2018. gada 3. oktobrī].

Latvijas Republikas Satversmes tiesa (ST), 2010b. *Spriedums lietā Nr. 2009-76-01.* 31.03.2010. [Tiešsaiste]. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2009-76-01_Spriedums.pdf> [Sk. internetā 2018. gada 3. oktobrī].

Latvijas Republikas Satversmes tiesa (ST), 2010c. *Spriedums lietā Nr. 2009-88-01.* 15.04.2010. [Tiešsaiste]. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2009-88-01_Spriedums.pdf> [Sk. internetā 2018. gada 3. oktobrī].

Latvijas Republikas Tieslietu ministrija (TM), 2017. *Likumprojekts "Ieslodzījuma vietu ārstniecības personu izdienas pensiju likums".* 27.03.2017. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40422242>> [Sk. internetā 2018. gada 8. novembrī].

Latvijas Republikas Valsts kontrole (VK), 2017. *Vai valsts politika pensiju sistēmas ilgtspējas nodrošināšanai ir efektīva? Revīzijas ziņojums.* Rīga: VK. [Tiešsaiste]. Pieejams: <http://www.lrvk.gov.lv/uploads//reviziju-zinojumi/2016/2.4.1-10_2016/20.p_revizijas-zinojums_publ_pensij.pdf> [Sk. internetā 2018. gada 27. augustā].

Latvijas Republikas Valsts kontrole (VK), 2018. *Aizejošā Ministru kabineta dāvanas izredzētajiem.* 24.10.2018. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<http://www.lrvk.gov.lv/aizejosa-ministru-kabineta-davanas-izredzetajiem/>> [Sk. internetā 2018. gada 8. novembrī].

Leal, C., 2006. *Civil Service Pension Schemes: An Overview of EU Member States.* Seminar on "Social Rights and Pensions for Civil Servants in some EU Member States". 9 November, 2006. Vilnius. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<http://docplayer.net/45138706-Civil-service-pension-schemes.html>> [Sk. internetā 2018. gada 13. novembrī].

Lee, R., E., Vonasek, J., 2011. *Police and Fire Pensions in Florida: A Historical Perspective and Cause for Future Concerns.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<http://cbr.sagepub.com/content/43/3/164>> [Sk. internetā 2018. gada 10. novembrī].

Library of the European Parliament (EP Library), 2017. *Occupational pensions. 'Second pillar' provision in the EU policy context.* 10.07.2013. [Tiešsaiste]. Pieejams: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130589/LDM_BRI\(2013\)130589_REV1_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130589/LDM_BRI(2013)130589_REV1_EN.pdf)> [Sk. internetā 2018. gada 12. oktobrī].

Morel, N., Palier, B., Palme, J. (eds.) 2012. *Towards a Social Investment Welfare State.* Bristol: Bristol University Press.

Mitchell, D., 2000. *Globalization and social cohesion: Risks and responsibilities.* The Year 2000 International Research Conference on Social Security. Social security in the global village. 25–27 September, 2000. Helsinki. [Tiešsaiste]. Pieejams: <http://praha.vupsv.cz/fulltext/hel_57.pdf> [Sk. internetā 2018. gada 16. septembrī].

Mutual Information System on Social Protection (MISSOC), 2018. *Comparative tables.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.missoc.org/missoc-database/comparative-tables/>> [Sk. internetā 2018. gada 16. septembrī].

Natali, D., Spasova, S., Vanhercke, B., 2016. *Retirement regimes for workers in arduous or hazardous jobs in Europe. A study of national policies 2016.* Brussels: European Commission. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e23e8180-9ac9-11e6-868c-01aa75ed71a1>> [Sk. internetā 2018. gada 16. augustā].

Navickė, J., 2015. Between a risk society and a welfare state: social risk resilience and vulnerability to poverty in Lithuania. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, 10, pp. 95–109. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.fsf.vu.lt/dokumentai/1-15.pdf>> [Sk. internetā 2018. gada 20. novembrī].

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2005. *Private Pensions: OECD Classification and Glossary.* Paris: OECD Publishing. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<http://www.oecd.org/finance/private-pensions/38356329.pdf>> [Sk. internetā 2018. gada 9. novembrī].

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2007. *Public Sector Pensions and the Challenge of an Ageing Public Service. OECD Working Papers on Public Governance 2007/2.* Paris: OECD Publishing. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.oecd.org/gov/pem/38199046.pdf>> [Sk. internetā 2018. gada 14. oktobrī].

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2016. *OECD Pensions Outlook 2016.* Paris: OECD Publishing. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/pens_outlook-2016-en.pdf?expires=1544107248&id=id&accname=oid051825&checksum=C1FD5032E04208319D59A6E15A88C676> [Sk. internetā 2018. gada 12. septembrī].

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2017. *Pensions at a Glance 2017: OECD and G20 Indicators.* Paris: OECD Publishing. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/pension_glance-2017-en.pdf?expires=1544525155&id=id&accname=guest&checksum=17F04312AC56DC89D137BA69D61F85A7> [Sk. internetā 2018. gada 25. septembrī].

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2018. *OECD Reviews of Pension Systems: Latvia.* Paris: OECD Publishing. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264289390-en.pdf?expires=1544616342&id=id&accname=guest&checksum=2A5C48F5ACF65B1BE375364E19CDAE27>> [Sk. internetā 2018. gada 9. novembrī].

Palacios, R., Whitehouse, E., 2006. *Civil-service Pension Schemes Around the World. SP Discussion Paper No. 0602.* Washington: World Bank. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<http://documents.worldbank.org/curated/en/546181468147557849/pdf/903400NWP0P1320B0x0385283B00PUBLIC0.pdf>> [Sk. internetā 2018. gada 10. novembrī].

Piggot, J., Woodland, A., 2016. *Economics of Population Ageing.* Amsterdam: North-Holland Elsevier.

Ponds, E., Severinson, C., Yermo, J., 2011. *Funding in Public Sector Pension Plans: International Evidence. OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions No. 8.* Paris: OECD Publishing. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<http://www.oecd.org/finance/private-pensions/47827915.pdf>> [Sk. internetā 2018. gada 16. oktobrī].

Prising, J., 2016. Four changes shaping the labour market. 19.01.2016. *World Economic Forum*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.weforum.org/agenda/2016/01/four-changes-shaping-the-labour-market/>> [Sk. internetā 2018. gada 22. oktobrī].

Procuradoria-Geral Distrital de Lisboa (PGDL), 2015. *Estatuto dos Militares das Forças Armadas*. 29.05.2015. No. 90. [Tiešsaiste]. Pieejams: <http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=2369&tabela=leis&so_miolo=>> [Sk. internetā 2019. gada 28. janvārī].

Rajevska, O. 2018. *Latvijas pensiju sistēmas iekļaujošā potenciāla izvērtējums. Sociālās politikas transformācijas līkloči*. Sociālās politikas transformācijas trajektorijas Latvijā pēckrīzes gados. Projekts 5.2.6. LU, RSU, ViA. Rīga: Zelta Rudens Printing.

Riigikogu of the Republic of Estonia (Riigikogu), 1992a. *Old-Age Pensions under Favourable Conditions Act*. 14.05.1992. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/520112017006/consolide>> [Sk. internetā 2018. gada 28. novembrī].

Riigikogu of the Republic of Estonia (Riigikogu), 1992b. *Superannuated Pensions Act*. 14.05.1992. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/520112017005/consolide>> [Sk. internetā 2018. gada 28. novembrī].

Rothenbacher, F., 2004. *The Welfare State of the Civil (or Public) Servants in Europe: A Comparison of the Pension Systems for Civil (or Public) Servants in France, Great Britain, and Germany*. Working Papers No. 74. Mannheim: Mannheim Centre for European Social Research (MZES). [Tiešsaiste]. Pieejams: <<http://www.mzes.uni-mannheim.de/publications/wp/wp-74.pdf>> [Sk. internetā 2018. gada 2. oktobrī].

Seimas of the Republic of Lithuania (Seimas), 1994. *Law on State Pensions*. 22.12.1994. No. I-730. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/8c8270919c3411e68adcda1bb2f432d1?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=22270b52-2280-41cf-884b-e4982267dd8e#part_6ee4c817374d44aa8b4788c37f1b908d> [Sk. internetā 2018. gada 29. novembrī].

Seimas of the Republic of Lithuania (Seimas), 2016. *The Law Amending Law No I-549 of the Republic of Lithuania on State Social Insurance Pensions*. 29.06.2016. No. XII-2512. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b79c4442bd4a11e6a3e9de0fc8d85cd8?jfwid=-ji9gt565y>> [Sk. internetā 2018. gada 29. novembrī].

Taylor-Gooby, P. (ed.) 2004. *New Risks, New Welfare: The Transformation of the European Welfare State*. Oxford: Oxford University Press.

Taylor-Gooby, P., 2011. Does risk society erode welfare state solidarity? *Policy & Politics*, 39(2), pp. 14–161. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.ingentaconnect.com/contentone/tpp/pap/2011/00000039/00000002/art00001>> [Sk. internetā 2018. g. 6. decembrī].

Valsts Sociālās Apdrošināšanas aģentūra (VSAA), 2018. Projekta 7.3.2.0/16/I/001 "Atbalsts ilgākam darba mūžam" kopsavilkums. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<http://www.nva.gov.lv/index.php?cid=2&mid=511&txt=4645>> [Sk. Internetā 2018. gada 5. septembrī].

Van der Veen, R., 2012. Risk and the Welfare State: Risk, Risk Perception and Solidarity. In: R. van der Veen, M. Yerkes, P. Achterberg, eds., *The Transformation of Solidarity: Changing Risks and the Future of the Welfare State*. Amsterdam: Amsterdam University Press, pp. 13–30. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://oopen.org/download?type=document&docid=408874>> [Sk. internetā 2018. gada 12. septembrī].

Van der Veen, R., Achterberg, P., Raven, J., 2012. Contested Solidarity: Risk Perception and the Changing Nature of Welfare State Solidarity. In: R. van der Veen, M. Yerkes, P. Achterberg, eds., *The Transformation of Solidarity: Changing Risks and the Future of the Welfare State*. Amsterdam: Amsterdam University Press, pp. 31–47. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://oopen.org/download?type=document&docid=408874>> [Sk. internetā 2018. gada 15. novembrī].

Whitehouse, E., 2016. *Pensions for Public-Sector Employees: Lessons from OECD Countries' Experience. Social Protection and Labor Discussion Paper No. 1612*. Washington: World Bank. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<http://documents.worldbank.org/curated/en/788701477305532992/pdf/109429-REVISED-PUBLIC-SPL-discussion-paper-1611.pdf>> [Sk. internetā 2018. gada 16. novembrī].

Zaidi, A., Whitehouse, E., 2009. *Should Pension Systems Recognise "Hazardous and Arduous Work"? OECD Social, Employment and Migration Working Papers No. 91*. Paris: OECD Publishing. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/221835736557.pdf?expires=1544108010&id=id&accname=guest&checksum=3DFEF9CB1A9893C83D4DB36B655BAD80>> [Sk. internetā 2018. gada 12. jūlijā].

ECPRD informācijas pieprasījumi

2007. *Social Guarantees granted to the Military. Request No. 684.*

2009a. *Special (professional) pensions for army forces, magistrates and diplomats. Request No. 1264.*

2009b. *Working hours per week, pay and pensions of police officers. Request No. 1156.*

2010a. *Early retirement (pension reforms and invalidity schemes). Request No. 1589.*

2010b. *Law(s) regarding the public system of pensions and other rights of social securities. Request No. 1534.*

2010c. *Reform of the pension funds. Request No. 1362.*

2011a. *Income-related or flat-rate social security schemes. Request No. 1877.*

2011b. *Law enforcement agents retirement and special services (policemen). Request No. 1756.*

- 2012a.** *Certain aspects of the statutory pension system. Request No. 2015.*
- 2012b.** *Comparison of developments in retirement provision in the Netherlands, Sweden, Switzerland and Germany. Request No. 2085.*
- 2012c.** *Current age of retirement for Public Service employees in EU countries. Request No. 1968.*
- 2012d.** *European pension systems. Request No. 1914.*
- 2012e.** *Pensions for Members of Parliaments, Members of Government and Secretary Generals. Request No. 1895.*
- 2012f.** *Police and military pension schemes. Request No. 1912.*
- 2012g.** *Regulations concerning farmers' social insurance and retirement age. Request No. 1899.*
- 2012h.** *Supplementary pension schemes for military personnel and civil servants. Request No. 1890.*
- 2013.** *Pensions of the Olympic Games and World champions and prize-winners. Request No. 2290.*
- 2014a.** *Flexible transitions to retirement in selected European countries. Request No. 2580.*
- 2014b.** *Flexible transitions to retirement in selected European countries. Request No. 2680.*
- 2014c.** *Full-Career Soldiers' Retirement Ages. Request No. 2681.*
- 2014d.** *Retirement age among construction workers. Request No. 2474.*
- 2015a.** *Occupational pension plans in selected European countries. Request No. 2767.*
- 2015b.** *Parliamentary pensions. Request No. 2890.*
- 2015c.** *Pensions, Pay Systems, Salaries and Certain Allowances of the Military. Request No. 2777.*
- 2016a.** *Benefits for volunteers after retirement. Request No. 3064.*
- 2016b.** *Remuneration of parliamentarians. Request No. 3125.*
- 2017a.** *Allowances to Members of national parliaments. Request No. 3488.*
- 2017b.** *Remuneration and pension provision for people employed in sheltered workshops. Request No. 3289.*
- 2017c.** *Retirement pension of Members of Armed Forces. Request No. 3394.*
- 2018a.** *Comparing retirement/occupational/service pension systems. Request No. 3873.*
- 2018b.** *Lawyer welfare system. Request No. 3709.*

2018c. *Maximum retirement age. Request No. 3831.*

Nepublicētie materiāli

Latvijas Republikas Aizsardzības ministrija (AM), 2018. [Elektroniska sarakste ar Aizsardzības ministrijas Sociālo lietu nodaļas vadītāju Andri Jaško, 26.11.2018.].

Latvijas Republikas Labklājības ministrija (LM), 2017. *Informatīvais ziņojums "Par izdienes pensiju politikas sakārtošanu"*. [Elektroniska sarakste ar Labklājības ministrijas Sociālās apdrošināšanas departamenta vecāko ekspertu Daci Trušinsku, 21.12.2017.].

Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra (VSAA), 2018. [Elektroniska sarakste ar Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras Statistikas daļas vadītāju Evitu Česku, 6.11.2018.–16.11.2018.].

Titullapas noformējumam izmantots attēls no interneta vietnes <https://pixabay.com/en/purse-purses-wallet-pay-shopping-232242/>

Pielikums

Pielikums Nr. 1. Speciālo pensiju veidi Eiropā.

Pielikums Nr. 2. Nosacījumi speciālo pensiju piešķiršanai Eiropā.

Pielikums Nr. 3. Vispārējais pensionēšanās vecums Eiropā un tā palielināšana.

Pielikums Nr. 4. Nosacījumi izdienas pensiju piešķiršanai Latvijā dažādām mērķgrupām un to aprēķina kārtība.

Pielikums Nr. 5. 2013. gada Labklājības ministrijas izstrādātajā koncepcijā "Par izdienas pensiju piešķiršanu" ietvertie turpmākās darbības varianti.

Pielikums Nr. 6. Tiesības, kādas ar MK 2018. gada 23. oktobra rīkojumu Nr. 553 atbalstītais ceturtais risinājumu variants paredz visām VID amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm; šo tiesību iegūšanas nosacījumi.

PIELIKUMS

Speciālo pensiju veidi Eiropā

Nozare, joma, nodarbošanās veids	Arodpensija	Tilta pensija	Priekšlaicīgā pensija	Papildu vai papildpensija
Transporta nozares darbinieki				
Transporta nozare kopumā	Apvienotā Karaliste, Portugāle		Melnkalne	
Civilā aviācija, gaisa satiksme		Lietuva, Polija	Francija, Horvātija, Igaunija, Itālija, Rumānija, Spānija	
Dzelzceļš, metro		Polija	Francija, Horvātija, Igaunija, Itālija, Rumānija, Spānija	
Sauszemes transports, smago vai bīstamo kravu pārvadājumi	Itālija	Polija	Francija, Horvātija, Igaunija	Rumānija
Jūrniecība, kuģniecība, ostu darbība	Itālija, Horvātija	Polija, Vācija	Igaunija, Islande, Spānija	Rumānija
Sabiedriskais transports		Polija	Horvātija, Igaunija, Itālija	
Smagos, bīstamos vai veselībai kaitīgos apstākļos strādājošie				
<i>Darba apstākļu raksturojums vai kritēriji:</i>				
Citstarp ilgstoši stresa apstākļos veikts darbs vai smags, monotons, nogurdinošs darbs	Somija			
Citstarp ar riska faktoriem saistīts darbs		Polija	Polija	
Citstarp nodarbošanās, kam raksturīga fiziskā un garīgā spriedze, piemēram, darbs maiņās, karstumā, aukstumā, ar ķīmikālijām; pienākumu veikšana var būt saistīta ar kaitējumu veselībai			Austrija	

Nozare, joma, nodarbošanās veids	Arodpensija	Tilta pensija	Priekšlaicīgā pensija	Papildu vai papildpensija
Citstarp darba vides riska faktoru ietekme var izraisīt arodslimību; darbs var apdraudēt strādājošo drošību un/vai kaitēt veselībai; darbs atomelektrostacijās, ar kodoldegvielu, radioaktīviem materiāliem, persona ir pakļauta radioloģiskam starojumam, darbs ar sprāgstvielām, munīciju u.c.				Rumānija
Kalnrūpniecībā, ogļu ieguvē un pazemē strādājošie	Itālija, Portugāle	Lietuva, Ungārija	Bulgārija, Čehija, Francija, Igaunija, Kipra, Maķedonija, Melnkalne, Polija, Spānija, Vācija	Rumānija, Vācija
Citstarp darbs kuģniecībā un zvejniecībā, gaisa satiksmes vadībā; deļotāji, ostu strādnieki un tradicionālie amatnieki	Portugāle			
Citstarp darbs ar azbestu, smags fizisks darbs vai darbs ar ķīmikālijām, darbs ar sprāgstvielām, pazemē u.c. kaitīgos apstākļos	Horvātija		Horvātija	
Citstarp saskare ar azbestu, darbs nakts maiņās, darbs pie konveijera, sabiedriskā transporta līdzekļu vadīšana, darbs šaurās telpās (piemēram, urbumos) vai saspiestā gaisa kamerās, ūdenslīdzēju darbi, darbs augstā temperatūrā, darbs ar azbesta materiāliem; stikla ražošana	Itālija			
Citstarp nogurdinošs darbs, piemēram, jūrnieki, zvejnieki un lauksaimniecībā nodarbinātie, tēraudrūpniecības darbinieki				Itālija
Smags un bīstams darbs		Slovēnija		

Nozare, joma, nodarbošanās veids	Arodpensija	Tilta pensija	Priekšlaicīgā pensija	Papildu vai papildpensija
Citstarp darbs bīstamos apstākļos vai lielā karstumā, civilās aviācijas personāls, civilās aviācijas inženieri un tehniskais personāls, Tālajos Ziemeļos strādājušie		Lietuva		
Smags un veselības kaitīgi nodarbošanās veids			Griekija	
Citstarp piloti, kravas automašīnu ar kravas ietilpību virs 12 tonnām vadītāji, metalurgi u.c.			Bulgārija	
Citstarp darbs, kas palielina arodslimību, saindēšanās vai citu veselības kaitējumu rašanās varbūtību, pūšamo instrumentu spēlētāji, dejotāji			Slovākija	
Citstarp smags un bīstams darbs; darbs, kura veicēju kontingentam raksturīgi augsti mirstības vai saslimstības rādītāji, gaisa satiksmes personāls, dzelzceļa strādnieki, aktieri, citi mākslinieki, profesionāli vēršu cīņu dalībnieki			Spānija	
Citstarp veselībai kaitīgs darbs un smagi darba apstākļi (piemēram, pazemes raktuvēs, ķīmiskajā un naftas pārstrādes rūpniecībā, degakmens pārstrādē)			Igaunija	
Citstarp maiņu darbs, darbs ekstremālā temperatūrā, troksnī u.c. Ar elektrības un gāzes ražošanu saistīto nozaru darbinieki, pazemes kanalizācijas tīklu darbinieki			Francija	
Citstarp darbs metalurģijas nozarē			Melnkalne	

Nozare, joma, nodarbošanās veids	Arodpensija	Tilta pensija	Priekšlaicīgā pensija	Papildu vai papildpensija
Būvniecības nozares darbinieki				
Būvniecības nozare kopumā	Apvienotā Karaliste, Portugāle			
Citstarp ar būvniecību saistītas profesijas; smagos, bīstamos vai veselībai kaitīgos apstākļos veicami pienākumi	Itālija	Austrija, Polija	Horvātija, Igaunija	Rumānija
Radošas darbības veidi				
Profesionālie vokālisti	Portugāle	Lietuva, Slovākija	Francija, Horvātija, Igaunija, Itālija, Polija, Rumānija, Spānija	
Profesionālie dejojāji (citstarp arī mūsdienu dejas un baleta mākslinieki)	Portugāle	Lietuva, Polija, Slovākija	Bulgārija, Francija, Horvātija, Igaunija, Itālija, Polija, Rumānija, Spānija	Ungārija
Cirka mākslinieki	Portugāle	Lietuva	Igaunija, Polija, Rumānija, Spānija	
Amatniecības meistari	Portugāle	Polija	Igaunija	Vācija
Orķestra mākslinieki, mūziķi	Portugāle	Lietuva, Slovākija	Dānija, Francija, Igaunija, Itālija, Polija, Rumānija	Vācija
Aktieri	Portugāle	Lietuva	Igaunija, Itālija, Polija, Rumānija	
Profesionālie sportisti	Itālija, Portugāle			
Mākslinieki un citas radošās personas, kurām piešķirta Nacionālā kultūras un mākslas balva				Lietuva
Fotogrāfi, filmu operatori			Polija	
Profesionāli vēršu cīņu dalībnieki un viņu palīgi			Spānija	

Nozare, joma, nodarbošanās veids	Arodpensija	Tilta pensija	Priekšlaicīgā pensija	Papildu vai papildpensija
Tiesneši un prokurori				
<i>Tiesneši</i>	Apvienotā Karaliste, Beļģija, Itālija, Polija, Portugāle, Vācija		Itālija	Lietuva, Rumānija
<i>Prokurori</i>	Apvienotā Karaliste, Itālija, Polija, Portugāle, Vācija		Itālija	Lietuva, Rumānija
Valsts drošības dienestos vai struktūrās nodarbinātie				
<i>Policisti</i>	Apvienotā Karaliste, Beļģija, Horvātija, Itālija, Malta, Portugāle, Šveice, Vācija	Čehija, Slovākija, Slovēnija, Ungārija	Austrija, Bulgārija, Dānija, Francija, Grieķija, Igaunija, Islande, Īrija, Kipra, Luksemburga, Maķedonija, Melnkalne, Norvēģija, Polija, Slovākija, Spānija	Čehija, Lietuva, Rumānija
<i>Ieslodzījuma vietu darbinieki</i>	Apvienotā Karaliste, Horvātija, Itālija, Portugāle, Vācija	Čehija, Slovākija	Austrija, Bulgārija, Francija, Igaunija, Īrija, Maķedonija, Polija, Slovākija	Čehija, Lietuva, Rumānija
<i>Militārpersonas</i>	Apvienotā Karaliste, Beļģija, Francija, Grieķija, Horvātija, Itālija, Malta, Portugāle, Šveice, Vācija	Čehija, Slovākija, Slovēnija, Ungārija	Apvienotā Karaliste, Austrija, Bulgārija, Dānija, Francija, Grieķija, Igaunija, Itālija, Īrija, Kipra, Luksemburga, Maķedonija, Melnkalne, Nīderlande, Norvēģija, Polija, Rumānija, Slovākija, Somija, Spānija	Čehija, Kipra, Lietuva, Rumānija
<i>Valsts drošības dienestu un izlūkdienestu darbinieki</i>	Apvienotā Karaliste, Beļģija, Horvātija, Itālija, Malta, Portugāle, Vācija	Čehija, Slovākija, Ungārija	Austrija, Bulgārija, Francija, Igaunija, Melnkalne, Polija, Slovākija	Čehija, Lietuva, Rumānija

Nozare, joma, nodarbošanās veids	Arodpensija	Tilta pensija	Priekšlaicīgā pensija	Papildu vai papildpensija
<i>Robežsardze</i>	Apvienotā Karaliste, Horvātija, Itālija, Portugāle, Vācija	Čehija, Slovākija	Austrija, Francija, Igaunija, Melnkalne, Polija, Slovākija, Somija	Lietuva, Rumānija
<i>Ugunsdzēsības un glābšanas dienestu darbinieki</i>	Apvienotā Karaliste, Itālija, Portugāle, Vācija	Polija, Ungārija	Austrija, Bulgārija, Dānija, Francija, Igaunija, Luksemburga, Nīderlande, Norvēģija Slovākija	Lietuva, Slovākija
<i>Ugunsdzēsības dienesta darbinieki</i>	Beļģija	Čehija	Horvātija, Īrija, Kipra, Spānija	Rumānija
Diplomātiskais un konsulārais dienests				
<i>Diplomātiskais dienests</i>	Apvienotā Karaliste, Beļģija, Itālija, Lietuva, Portugāle, Vācija		Itālija	Rumānija
<i>Konsulārais dienests</i>	Apvienotā Karaliste, Portugāle, Vācija			Rumānija
Muita				
-	Apvienotā Karaliste, Portugāle, Vācija	Čehija, Slovākija	Austrija, Francija, Horvātija, Polija, Slovākija	Lietuva, Rumānija
Pasta darbinieki				
-	Polija, Portugāle		Itālija	
Medicīniskais personāls				
Vispārējās medicīnas ārsti, kā arī ambulatorie speciālisti	Itālija			
Neatliekamās medicīniskās palīdzības darbinieki (citstarp neatliekamās medicīniskās palīdzības transportlīdzekļu vadītāji un sakaru dispečeri)		Polija	Austrija, Francija	

Nozare, joma, nodarbošanās veids	Arodpensija	Tilta pensija	Priekšlaicīgā pensija	Papildu vai papildpensija
Smagi slimo, cilvēku ar īpašām vajadzībām, ilgstoši gulošo slimnieku aprūpētāji, paliatīvās medicīnas darbinieki u.c. īpašos apstākļos strādājošie			Austrija	
Medicīniskais personāls, kas, pildot savus pienākumus, inficējies ar cilvēka imūndeficīta vīrusu; personāls, kas pakļauts jonizējošajam starojumam vai radioaktīvajām vielām; īpašos apstākļos strādājošie aprūpes darbinieki (piemēram, psihiatriskajās slimnīcās strādājošās medicīnas māsas)			Igaunija	
Medicīnas māsas, slimnieku uzraugi, aprūpētāji, vecmātes, sociālie darbinieki, pediatrijas māsas u.c.			Francija	
Izglītības darbinieki				
Pirmsskolas izglītības iestādēs strādājošie	Apvienotā Karaliste, Itālija, Portugāle	-	Igaunija, Kipra, Polija	
Vispārizglītojošajās iestādēs strādājošie	Apvienotā Karaliste, Itālija, Portugāle, Vācija	Bulgārija	Igaunija, Kipra, Polija	Austrija
Lauksaimniecībā nodarbinātie				
-	Apvienotā Karaliste, Austrija, Portugāle, Vācija		Polija, Spānija	Vācija
Prezidents, valdības locekļi, likumdevējs				
Valsts premjerministrs, ministri	Apvienotā Karaliste, Portugāle, Vācija			Lietuva
Premjerministrs	Spānija			
Valdības ministri				Spānija

Nozare, joma, nodarbošanās veids	Arodpensija	Tilta pensija	Priekšlaicīgā pensija	Papildu vai papildpensija
Valsts prezidents	Igaunija		Horvātija	Čehija, Lietuva, Slovākija
Pašvaldību vadība	Portugāle, Vācija			
Parlamenta deputāti	Apvienotā Karaliste, Itālija, Portugāle, Šveice, Vācija		Horvātija	Rumānija, Spānija
Augstākās valsts amatpersonas (parlamenta priekšsēdētājs)				Lietuva
Parlamenta deputāti, ja izpildīts nosacījums par vismaz divu gadu pilnvaru termiņu	Spānija			Spānija
Citas profesijas, nodarbošanās veidi, amati, nozares, tituli vai sasniegumi				
Juristi, farmaceiti un citās jomās pašnodarbinātie	Vācija			
Žurnālisti, komunikācijas un plašsaziņas līdzekļu jomā strādājošie	Vācija			
Zinātnieki				Lietuva
Prezidenta laulātais				Lietuva
Horvātijas Zinātņu un mākslas akadēmijas pastāvīgie locekļi, bijušie politiskie ieslodzītie, Nacionālās atbrīvošanas kara dalībnieki, Tēvzemes kara dalībnieki			Horvātija	Horvātija
Olimpisko un paraolimpisko spēļu, pasaules un Eiropas čempioni				Melnkalne, Polija, Portugāle, Slovākija, Slovēnija, Ungārija

Nosacījumi speciālo pensiju piešķiršanai Eiropā

Nodarbošanās veids	Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas perioda ilgums (gadi)	Komentārs	Valsts
Transporta nozares darbinieki				
Transporta nozare kopumā ¹²	55		Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no pensiju shēmas vai darba devēja nosacījumiem	Apvienotā Karaliste, Portugāle
	62	15 gadu darba stāžs	Stāža aprēķins – 12 darba mēneši tiek pielīdzināti 14 darba mēnešiem	Melnkalne
Civilā aviācija, gaisa satiksme	45–50		Ja izpildīts nosacījums par stāžu vai ir medicīniska rakstura apsvērumi, kas pamato nespēju turpināt darba pienākumu veikšanu	Francija
	50 – sievietēm; 55 – vīriešiem	15 gadi nostrādāti attiecīgajā nozarē vai profesijā		Polija
	13 gadi pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas, ja sasniegts vismaz 50 gadu vecums – sievietēm, 52 gadu vecums – vīriešiem	25 gadi nostrādāti attiecīgajā nozarē vai profesijā		Rumānija
	Nav noteikts	25 gadu stāžs salona apkalpei; pilotiem	Pensionējoties veselības stāvokļa dēļ, jābūt izpildītam nosacījumam par vismaz 20 gadu darba stāžu attiecīgajā nozarē vai profesijā	Igaunija
	1) Nav noteikts 2) Pieci gadi pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas	1) 42 gadi un trīs mēneši – sievietēm; 43 gadi un trīs mēneši – vīriešiem (stāžs)	1) Piemēro visiem gaisa transporta nozarē strādājošiem 2) Piemēro darbiniekiem, kas reģistrēti t.s. lidojuma fondā	Itālija

¹² Specifiskas speciālo pensiju saņēmēju mērķgrupas netika izdalītas.

Nodarbošanās veids	Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas perioda ilgums (gadi)	Komentārs	Valsts
	65 gadi; var tikt noteikts zemāks sliekšnis	15 gadu darba stāžs	Pensionēšanās vecums tiek samazināts atkarībā no iemaksu veikšanas perioda ilguma, rēķinot pēc algoritma: 12 darba mēneši tiek pielīdzināti 15, 16 vai 18 mēnešiem atkarībā no nodarbošanās veida	Horvātija
	Nav noteikts, bet ne mazāks kā 52 gadi	15 gadu darba stāžs	Pensionēšanās vecums tiek samazināts atkarībā no darba stāža attiecīgajā nozarē vai profesijā. Stāžu aprēķina, piemērojot likumā noteikto koeficientu atbilstoši nodarbošanās veidam	Spānija
	5–10 gadi pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas		Smagos vai bīstamos apstākļos strādājošajiem	Lietuva
Sauszemes transports	50 – lokomotīves vadītājiem, 55 – dzelzceļa darbiniekiem		Ja izpildītas prasības attiecībā uz stāžu vai medicīnisku apsvērumu dēļ turpināt darba pienākumu veikšanu nav iespējams	Francija
	1) 61 gads un septiņi mēneši 2) 67 gadi kopš 2019. gada	1) 35 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods 2) 20 gadu darba stāžs	1) Ja sasniegta nepieciešamā kvota – vecuma un sociālā apdrošinājuma gadu kopsumma (min. 97,6 gadi) 2) Piemēro dzelzceļa un metro darbiniekiem	Itālija
	50 – sievietēm; 55 – vīriešiem	15 gadi nostrādāti attiecīgajā nozarē vai profesijā	Pamatojoties uz arodslimību speciālista slēdzienu par personas nespēju turpināt darbu	Polija
	Nav noteikts, bet ne mazāks kā 52 gadi	15 gadu darba stāžs	Pensionēšanās vecums tiek samazināts atkarībā no darba stāža attiecīgajā nozarē vai profesijā. Stāžu aprēķina, piemērojot likumā noteikto koeficientu atbilstoši nodarbošanās veidam	Spānija
	10–5 gadi pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas	10–12 gadi un seši mēneši nostrādāti attiecīgajā nozarē vai profesijā un kopējais darba stāžs ir vismaz 20–25 gadi		Piemēro kaitīgos vai smagos apstākļos strādājošajām personām

Nodarbošanās veids	Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas perioda ilgums (gadi)	Komentārs	Valsts
	13 gadi pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas, bet ne mazāks kā 50 gadi – sievietēm, 52 gadi – vīriešiem	25 gadi nostrādāti attiecīgajā nozarē vai profesijā		Rumānija
	65 gadi; var tikt noteikts zemāks sliekšnis	15 gadu darba stāžs	Pensionēšanās vecums tiek samazināts atkarībā no iemaksu veikšanas perioda ilguma. Aprēķina algoritms: 12 darba mēneši tiek pielīdzināti 15, 16 vai 18 mēnešiem atkarībā no nodarbošanās veida. Piemēro arī smago kravas transportlīdzekļu, kuru pieļaujamā tonnāža ir 7,5 tonnas vai lielāka, vadītājiem. Pensionēšanās vecums tiek samazināts atkarībā no iemaksu veikšanas perioda ilguma. Aprēķina algoritms: 12 darba mēneši tiek pielīdzināti 15 mēnešiem	Horvātija
	61 gads un septiņi mēneši	35 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Piemēro, ja sasniegta noteiktā kvota – vecuma un sociālā apdrošinājuma gadu kopsumma vismaz 97,6 gadi	Itālija
	55		Piemēro tiem, kuru darbs saistīts ar augstu risku vai pastiprinātu nogurumu	Francija
	13 gadi pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas, bet ne mazāks kā 50 gadi – sievietēm, 52 gadi – vīriešiem	25 gadi nostrādāti attiecīgajā nozarē vai profesijā	Piemēro mežizstrādes tehnikas operatoriem	Rumānija
	10–5 gadi pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas	10–12 gadi un seši mēneši nostrādāti attiecīgajā nozarē vai profesijā un kopējais darba stāžs ir vismaz 20–25 gadi	Piemēro kravu pārvadātājiem, kuri strādā smagos vai bīstamos apstākļos (piemēram, saskarsme ar radioaktīviem materiāliem)	Igaunija

Nodarbošanās veids	Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas perioda ilgums (gadi)	Komentārs	Valsts
Jūrniecība, kuģniecība, ostu darbība	56	20 gadi nostrādāti attiecīgajā nozarē vai profesijā		Vācija
	Nav noteikts, bet ne mazāks kā 52 gadi	15 gadu darba stāžs	Pensionēšanās vecums tiek samazināts atkarībā no darba stāža attiecīgajā nozarē vai profesijā saskaņā ar likumā noteiktu koeficientu	Spānija
	59 gadi no 2019. gada	20 gadu darba stāžs		Itālija
	55	15 gadu darba stāžs	Piemēro noteiktu veidu jūras, upes, zvejas kuģu darbiniekiem, arī ostu darbiniekiem, kas strādā īpašos apstākļos vai īpašā veidā	Polija
	Nav noteikts	25 gadi nostrādāti attiecīgajā nozarē vai profesijā	Piemēro jūrnikiem, kas strādā uz noteiktu veidu kuģiem, upju un zvejas flotes kuģu apkalpei	Igaunija
	10–5 gadi pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas	10–12 gadi un seši mēneši nostrādāti attiecīgajā nozarē vai profesijā, ja kopējais darba stāžs ir vismaz 20–25 gadi	Piemēro vairākiem ar jūras un upju transportu saistītiem nodarbošanās veidiem	Igaunija
	13 gadi pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas, bet ne mazāks kā 50 gadi – sievietēm, 52 gadi – vīriešiem	25 gadi nostrādāti attiecīgajā nozarē vai profesijā		Rumānija
	60	15 gadu darba stāžs	Piemēro starptautiskajos un iekšējos reisos kursējošu kuģu apkalpei	Horvātija
	60		Piemēro jūrnikiem	Islande

Nodarbošanās veids	Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas perioda ilgums (gadi)	Komentārs	Valsts
	55 – sievietēm; 60 – vīriešiem	15 gadi nostrādāti attiecīgajā nozarē vai profesijā un vismaz 20 gadus (sievietēm) vai 25 gadus (vīriešiem) ilgs iemaksu veikšanas periods	Piemēro noteiktās nozarēs vai profesijās strādājošajiem, kuri gan pirms 1999. gada 1. janvāra, gan pēc 2008. gada 31. decembra veikuši darbu īpašos apstākļos	Polija
Sabiedriskais transports	65 gadi; var tikt noteikts zemāks sliekšnis	15 gadu darba stāžs	Pensionēšanās vecums tiek samazināts atkarībā no iemaksu veikšanas perioda ilguma. Aprēķina algoritms: 12 darba mēneši tiek pielīdzināti 14 mēnešiem. Piemēro tālsatiksmes pasažieru autobusu un pilsētas sabiedriskā transporta (tramvaju un autobusu) vadītājiem	Horvātija
	1) Nav noteikts 2) Pieci gadi pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas	Stāžs 42 gadi un trīs mēneši – sievietēm; 43 gadi un trīs mēneši – vīriešiem	1) Piemēro visiem sabiedriskā transporta nozarē strādājošiem 2) Piemēro autobusu, tramvaju un trolejbusu vadītājiem	Itālija
	Pieci gadi pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas	25 gadi nostrādāti attiecīgajā nozarē vai profesijā	Piemēro autobusu (izņemot mikroautobusus), tramvaju un trolejbusu vadītājiem pilsētās, kur iedzīvotāju skaits pārsniedz 40000	Igaunija

Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Būvniecības nozares darbinieki			
55		Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no pensiju shēmas vai darba devēja noteikumiem	Apvienotā Karaliste, Portugāle
58	Vismaz 10 gadi nostrādāti attiecīgajā nozarē vai profesijā	Piemēro darbiniekiem, kuri strādājuši smagos, bīstamos vai veselībai kaitīgos apstākļos	Austrija
55 – sievietēm; 60 – vīriešiem	15 gadi nostrādāti attiecīgajā nozarē vai profesijā un vismaz 20 gadus (sievietēm), 25 gadus (vīriešiem) ilgs iemaksu veikšanas periods	Piemēro noteiktās profesijās strādājošajiem, kuri gan pirms 1999. gada 1. janvāra, gan pēc 2008. gada 31. decembra veikuši darbu īpašos apstākļos	Polija
63	30 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Piemēro, ja sasniegta noteiktā kvota – vecuma un sociālās apdrošināšanas periodu kopsumma (gados)	Itālija
65; var tikt samazināts	15 gadu darba stāžs	Pensionēšanās vecums tiek samazināts atkarībā no iemaksu veikšanas perioda ilguma. Aprēķina algoritms: 12 darba mēneši tiek pielīdzināti 14 vai 15 mēnešiem atkarībā no nodarbošanās veida	Horvātija
Pieci gadi pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas	12 gadi un seši mēneši nostrādāti attiecīgajā profesijā, ja kopējais darba stāžs ir vismaz 25 gadi	Piemēro personām, kas strādā ar būvdarbiem saistītās darbavietās vai veic tāda veida darbu, kas atbilst raksturojumam "smags un bīstams"	Igaunija
13 gadi pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanās, bet ne mazāks kā 50 gadi – sievietēm, 52 gadi – vīriešiem	25 gadi nostrādāti attiecīgajā profesijā	Piemēro būvniekiem, kas darbu veic pazemē	Rumānija

Nodarbošanās veids	Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Radošo jomu darbinieki un izpildītājmākslinieki (mākslinieki)				
Radošo jomu darbinieki un izpildītājmākslinieki kopumā¹³	62 gadu darba stāžs	15 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods; aprēķins ar paaugstinātu koeficientu	Iemaksu veikšanas periods tiek aprēķināts ar paaugstinātu koeficientu, piemēram, vienu apdrošināšanas gadu (12 mēneši) pielīdzinot 14 mēnešiem	Melnkalne
	55 gadu darba stāžs		Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no privātā pensionēšanas fonda noteikumiem	Apvienotā Karaliste
Profesionālie vokālisti	55 gadu darba stāžs	15 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no darba līguma noteikumiem	Portugāle
	Nav noteikts	20 gadi nostrādāti attiecīgajā profesijā; kora dziedātājiem – vismaz 30 gadu stāžs		Lietuva
	Nav noteikts	25 gadi nostrādāti attiecīgajā profesijā	Piemēro personām, kas strādājušas nacionāla vai reģionāla līmeņa iestādēs/organizācijās	Slovākija
	40–60, atkarībā no kategorijas	atkarībā no kategorijas	Piemēro saskaņā ar Parīzes Operas darbinieku pensiju shēmu	Francija
	Var tikt noteikts zemāks sliekšnis	15 gadi nostrādāti attiecīgajā profesijā	Pensionēšanās vecums tiek samazināts atkarībā no iemaksu veikšanas perioda ilguma. Aprēķina algoritms: 12 nostrādātie mēneši tiek pielīdzināti 18 mēnešiem	Horvātija
	Nav noteikts	20 gadu stāžs attiecīgajā profesijā		Igaunija
	58 gadi un septiņi mēneši – sievietēm; 61 gads un septiņi mēneši – vīriešiem	20 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods		Itālija

¹³ Specifiskas speciālo pensiju saņēmēju mērķgrupas netika izdalītas.

Nodarbošanās veids	Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
	Solistiem: 45 – sievietēm, 50 – vīriešiem; kora dziedātājiem: 50 – sievietēm, 55 – vīriešiem	15 gadi nostrādāti attiecīgajā profesijā un vismaz 20 gadus (sievietēm) vai 25 gadus (vīriešiem) ilgs iemaksu veikšanas periods		Polija
	15 gadi pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas	20 gadi nostrādāti attiecīgajā profesijā		Rumānija
	60 gadu darba stāžs	21 gads nostrādāts attiecīgajā profesijā, no tiem pēdējie astoņi gadi pirms pensionēšanās nostrādāti attiecīgajā darbavietā		Spānija
Profesionālie dejotāji (citstarp arī mūsdienu deju un baleta mākslinieki)	1) 45 2) 55 gadu darba stāžs	1) 10 gadu stāžs, ja attiecīgajā darbā strādāta pilna slodze; 20 – ja nepilna slodze 2) 15 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no darba līguma noteikumiem	Portugāle
	Nav noteikts	18 gadu stāžs attiecīgajā profesijā		Lietuva
	Nav noteikts	22 gadu stāžs attiecīgajā profesijā	Piemēro personām, kas strādājušas nacionāla vai reģionāla līmeņa institūcijās	Slovākija
	40–60 gadi atkarībā no kategorijas	Atkarībā no kategorijas	Piemēro saskaņā ar Parīzes Operas darbinieku pensiju shēmu	Francija

Nodarbošanās veids	Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
	65 gadi; var tikt noteikts zemāks sliekšnis	15	Pensionēšanās vecums tiek samazināts atkarībā no iemaksu veikšanas perioda ilguma. Aprēķina algoritms: 12 darba mēneši tiek pielīdzināti 18 mēnešiem	Horvātija
	Nav noteikts	20 gadu stāžs attiecīgajā profesijā		Igaunija
	46 gadi un septiņi mēneši	20 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Piemēro arī horeogrāfiem un horeogrāfu palīgiem	Itālija
	1) Nav noteikts 2) 40 – sievietēm; 45 – vīriešiem	15 gadi nostrādāti attiecīgajā profesijā un 20 gadus (sievietēm) vai 25 gadus (vīriešiem) ilgs iemaksu veikšanas periods	1) Piemēro tilta pensiju tiem, kuri līdz 2008. gada 31. decembrim sasnieguši pensionēšanās vecumu, strādājot īpašos apstākļos vai īpašā statusā 2) Iespēja pensionēties priekšlaicīgi	Polija
	15 gadi pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas	20 gadi nostrādāti attiecīgajā profesijā		Rumānija
	60 gadu darba stāžs	21 gada darba stāžs attiecīgajā profesijā, no tiem pēdējie astoņi gadi pirms pensionēšanās nostrādāti tieši attiecīgajā darbavietā		Spānija
	Nav noteikts	25 gadu darba stāžs attiecīgajā profesijā	Tiesības saņemt mūža pabalstu	Ungārija
	45 gadu darba stāžs	26 gadu darba stāžs attiecīgajā profesijā		Bulgārija

Nodarbošanās veids	Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Cirka mākslinieki	55 gadu darba stāžs	15 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no darba līguma noteikumiem	Portugāle
	Nav noteikts	18 gadu darba stāžs attiecīgajā profesijā		Lietuva
	Nav noteikts	20 gadu darba stāžs attiecīgajā profesijā		Igaunija
	40–50 gadi sievietēm; 45–55 gadi vīriešiem	15 gadi nostrādāti attiecīgajā profesijā un vismaz 20 gadus (sievietēm), 25 gadus (vīriešiem) ilgs iemaksu veikšanas periods	Pensionēšanās vecums tiek noteikts atkarībā no darba specifikas	Polija
	15 gadi pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas	20 gadi nostrādāti attiecīgajā profesijā		Rumānija
	60 gadu darba stāžs	21 gada darba stāžs attiecīgajā profesijā, no tiem pēdējie astoņi gadi pirms pensionēšanās nostrādāti tieši attiecīgajā nodarbošanās veidā	Piemēro trapeces māksliniekiem	Spānija
Amatniecības meistari	55 gadu darba stāžs	15 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no darba līguma noteikumiem	Portugāle
	10–pieci gadi pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas	10–12 gadi un seši mēneši nostrādāti attiecīgajā profesijā, ja kopējais darba stāžs ir vismaz 20–25 gadi	Piemēro darbiniekiem, kuru darbs tiek raksturots kā smags vai bīstams	Igaunija
	55 – sievietēm; 60 – vīriešiem	15 gadi nostrādāti attiecīgajā profesijā un vismaz 20 gadus (sievietēm), 25 gadus (vīriešiem) ilgs iemaksu veikšanas periods	Piemēro tiem, kuri gan pirms 1999. gada 1. janvāra, gan pēc 2008. gada 31. decembra veikuši darbu specifiskos apstākļos	Polija
			Papildpensija uz koplīguma pamata; nosacījumi mēdz būt atšķirīgi	Vācija

Nodarbošanās veids	Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Orķestra mākslinieki, mūziķi	55	15 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no darba līguma noteikumiem	Portugāle
	Nav noteikts	30 gadu darba stāžs attiecīgajā profesijā (pūšamo instrumentu spēlētājiem – 25 gadi)		Lietuva
	Nav noteikts	25 gadu darba stāžs attiecīgajā profesijā	Piemēro personām, kas strādājušas nacionāla vai reģionāla līmeņa institūcijās	Slovākija
	40–60 gadi atkarībā no amata kategorijas	Atkarībā no amata kategorijas	Piemēro saskaņā ar Parīzes Operas darbinieku pensiju shēmu	Francija
	Nav noteikts	25 gadu darba stāžs attiecīgajā profesijā		Igaunija
	58 gadi un septiņi mēneši – sievietēm; 61 gads un septiņi mēneši – vīriešiem	20 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Piemēro arī orķestra diriģentiem	Itālija
	Pūšamo instrumentu mūziķi: 45 – sievietēm; 50 – vīriešiem; stīgu, sitamo instrumentu un taustiņinstrumentu mūziķi: 55 – sievietēm; 60 – vīriešiem	15 gadu darba stāžs attiecīgajā profesijā un vismaz 20 gadus (sievietēm), 25 gadus (vīriešiem) ilgs iemaksu veikšanas periods	Piemēro tiem, kuri gan pirms 1999. gada 1. janvāra, gan pēc 2008. gada 31. decembra veikuši darbu specifiskos apstākļos	Polija
	15 gadi pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas	20 gadi nostrādāti attiecīgajā profesijā	Piemēro pūšamo instrumentu mūziķiem	Rumānija
	Vispārējais pensionēšanās vecums	20 gadi nostrādāti attiecīgajā profesijā	Līdz ar tiesībām uz vispārējo vecuma pensiju persona iegūst arī tiesības uz papildpensiju	Vācija
65 gadi; var tikt noteikts zemāks sliexsnis		Piemēro pūšamo instrumentu mūziķiem	Dānija	

Nodarbošanās veids	Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Aktieri	55	15 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no darba līguma noteikumiem	Portugāle
	Nav noteikts	30 gadu stāžs profesijā		Lietuva
	Nav noteikts	25 gadu stāžs attiecīgajā profesijā		Igaunija
	58 gadi un septiņi mēneši – sievietēm; 61 gads un septiņi mēneši – vīriešiem	20 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Piemēro citstarp operetes māksliniekiem, varietē māksliniekiem, diskžokejiem, režisoriem, kaskadieriem u.c.	Itālija
	Leļļu teātra aktieri: 50 – sievietēm; 55 – vīriešiem; aktieri, diriģenti: 55 gadi – piemēro tikai sievietēm	15 gadu stāžs attiecīgajā profesijā un vismaz 20 gadus (sievietēm), 25 gadus (vīriešiem) ilgs iemaksu veikšanas periods		Polija
	15 gadi pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas	20 gadu stāžs attiecīgajā profesijā	Piemēro arī kaskadieriem	Rumānija
Vēršu cīņu dalībnieki profesionāļi	58–65 gadi		Piemēro priekšlaicīgās pensionēšanās tiesības atkarībā no profila (toreadori, matadori u. c.)	Spānija

Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Tiesneši			
55		Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no tiesnešu pensiju shēmas, kas ietilpst sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju pensiju sistēmā	Apvienotā Karaliste
Nav noteikts	25 gadu darba stāžs profesijā, no tiem pēdējie pieci gadi pirms pensionēšanās nostrādāti attiecīgajā amatā	Specifiski pensionēšanās nosacījumi	Portugāle
Vispārējais pensionēšanās vecums	Divu gadu stāžs noteiktos amatos	Papildpensija pienākas Augstākās tiesas priekšsēdētājam un Konstitucionālās tiesas priekšsēdētājam, attiecīgajai personai sasniedzot vispārējo pensionēšanās vecumu vai ja tā tiek atzīta par darbnespējīgu vai daļēji darbnespējīgu (darbspējas zaudētas vismaz par 60 %)	Lietuva
Vispārējais pensionēšanās vecums	Piecu gadu stāžs noteiktos amatos	Papildpensija pienākas personām, kuras pildījušas attiecīgā amata pienākumus Konstitucionālajā tiesā, Augstākajā tiesā, Apelācijas tiesā, Augstākajā Administratīvajā tiesā un citās vispārējās jurisdikcijas un specializētajās tiesās, kā arī jebkurā starptautiskajā tiesā pēc valsts deleģējuma	Lietuva
Nav noteikts	Vismaz 30 gadu stāžs attiecīgajā profesijā	Speciālā tiesnešu pensija pienākas tiem, kuri strādājuši līdz 2013. gada 1. jūlijam	Igaunija
1) 67 2) Nav noteikts	1) 20 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods 2) Stāžs: 42 gadi un trīs mēneši – sievietēm; 43 gadi un trīs mēneši – vīriešiem		Itālija
60 – sievietēm; 65 – vīriešiem	20 gadi – sievietēm; 25 gadi – vīriešiem		Polija
Nav noteikts	25 gadu darba stāžs	Piemēro noteiktām kategorijām	Rumānija
		Kā ierēdņiem piemēro speciālo pensiju shēmas, kas neietilpst vispārējās vecuma pensijas shēmā. Šādu shēmu nosacījumi federālajā līmenī un vairākās federālajās zemēs mēdz būt atšķirīgi	Vācija
60			Beļģija

Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Prokurori			
55		Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no civildienesta ierēdņu pensiju shēmas, kas ietilpst sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju pensiju sistēmā	Apvienotā Karaliste
55		Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no darba līguma noteikumiem	Portugāle
Nav noteikts	20 gadi amatā		Lietuva
Nav noteikts	25 gadi amatā		Igaunija
1) 67 2) Nav noteikts	1) 20 gadus veiktas iemaksas 2) Stāžs: 42 gadi un trīs mēneši – sievietēm; 43 gadi un trīs mēneši – vīriešiem		Itālija
60 – sievietēm; 65 – vīriešiem	Stāžs: 20 gadi – sievietēm; 25 gadi – vīriešiem		Polija
Nav noteikts	25 gadi amatā		Rumānija
		Kā ierēdņiem paredzētas speciālo pensiju shēmas, kas neietilpst vispārējās vecuma pensijas shēmā. Šādu shēmu nosacījumi federālajā līmenī un vairākās federālajās zemēs mēdz būt atšķirīgi.	Vācija

Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Policisti			
55	2–35 gadi dienestā	Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no pensiju shēmas	Apvienotā Karaliste
Atkarībā no dienesta pakāpes	25 gadi dienestā		Lietuva
Nav noteikts	Vairāk nekā 25 gadi dienestā	Ja izpildīts nosacījums par 10–25 gadu stāžu, pirmspensijas vecumā ir tiesības uz pensijas pabalstu periodā no viena gada līdz trim gadiem	Slovākija
52–62 gadi atkarībā no dienesta pakāpes vai amata	27 gadu darba stāžs		Francija
Nav noteikts	30 gadu stāžs, no tiem vismaz 15 gadus pildot tādus pienākumus, par kuru pildīšanu stāžu aprēķina ar paaugstinātu koeficientu	Arodpensija tiek piešķirta, pamatojoties uz atbildīgā ministra lēmumu	Horvātija
1) Nav noteikts 2) 55 3) Pieci gadi pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas	1) 25 gadi dienestā 2) 20 gadi dienestā, no tiem pēdējie pieci gadi pirms pensionēšanās attiecīgajā struktūrā 3) 25 gadu darba stāžs, no tiem vismaz 12 gadi un seši mēneši dienestā		Igaunija
58 gadi un divi mēneši	20 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Atšķirīgi pensionēšanās nosacījumi militārajai policijai (Karabinieru korpuss, Muitas un nodokļu policija) un civilajai policijai (Valsts policija, Valsts mezsaimniecības korpuss un labošanas iestāžu policija)	Itālija
Nav noteikts	15 gadi dienestā kādā no valsts drošības struktūrām		Polija
1) Nav noteikts, bet ne mazāks par 45 gadiem 2) 60	1) 15 gadi dienestā 2) 25 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods un 15 gadi dienestā, tostarp militārajā	1) Daļēja apmēra arodpensija, ja dienesta laiks ir beidzies 2) Samazinātas prasības: 20 gadus veiktas iemaksas, no tiem 10 gadi nodienēti kādā no drošības spēku struktūrām – policijā, militārajā vai drošības dienestā ar īpašu ierēdņa statusu	Rumānija

Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Policisti			
59	35 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods		Spānija
Nav noteikts	25 gadi dienestā	Tiesības saņemt pabalstu personām, kas pensionējušās pirms 2012. gada	Ungārija
53 gadi un divi mēneši	27 gadu darba stāžs, no tā divas trešdaļas regulārajā militārajā dienestā	Kopš 2018. gada 1. janvāra pensijas vecums tiek paaugstināts par diviem mēnešiem kalendāra gadā, līdz sasniegs 55 gadus	Bulgārija
60–65 gadi (atbilstoši katrā federālajā zemē spēkā esošajam regulējumam)		Kā ierēdņiem tiek piemērotas speciālo pensiju shēmas, kas neietilpst vispārējās vecuma pensijas shēmā; šādu shēmu nosacījumi federālajā līmenī un vairākās federālajās zemēs mēdz būt atšķirīgi	Vācija
63			Dānija
48	40 gadus ilgs kopējais stāžs, kurā ieskaita dienesta stāžu, 12 nodienētos mēnešus pielīdzinot 15 mēnešiem		Slovēnija
Nav noteikts	25 gadi dienestā		Malta
57–65 gadi		Pašvaldību, kantonu un federālajā līmenī pastāv specifiski pensionēšanās nosacījumi	Šveice
Nav noteikts	15 gadus ilgs dienests valsts drošības spēkos	Drošības spēku struktūras ir: policija, ieslodzījuma vietu pārvalde, ugunsdzēsības dienests, muitas administrācija, drošības spēku vispārējā inspekcija, drošības informācijas dienests, ārējo sakaru un informācijas birojs, tiesu apsardze, robezsardze	Čehija
60	42 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Piemēro, ja vismaz 10 gadi pēdējo 20 gadu laikā pirms pensionēšanās nostrādāti darbā, kas raksturojams kā smags un bīstams, citstarp stresa dēļ	Austrija
Nav noteikts	24 gadi un seši mēneši dienestā		Grieķija

Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Policisti			
65	35 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods		Islande
55			Īrija
Atkarībā no dienesta pakāpes		Pensionēšanās vecums – 60 gadi līdz seržanta pakāpei, 61 gads, sākot no inspektora pakāpes	Kipra
55	30 gadi dienestā		Luksemburga
50 – sievietēm; 55 – vīriešiem	25 gadu darba stāžs, no tiem 15 gadi dienestā	Stāža aprēķina algoritms: 12 mēneši tiek pielīdzināti 15, 16 vai 18 mēnešiem (atkarībā no dienesta veida vai pakāpes)	Maķedonija
50	20 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods. No tiem 10 gadi dienestā, par kuru apdrošināšanas stāžs tiek aprēķināts ar paaugstinātu koeficientu	Iemaksu veikšanas periods tiek aprēķināts ar paaugstinātu koeficientu, piemēram, vienu apdrošināšanas gadu (12 mēneši) pielīdzinot 14 mēnešiem	Melnkalne
60		Iespējams pensionēties priekšlaicīgi no 57, 58 vai 59 gadu vecuma, ja vecuma un stāža kopsumma ir 85 gadi	Norvēģija

Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Ieslodzījuma vietu darbinieki			
55	2–35 gadi dienestā	Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no civildienesta sabiedrisko pakalpojumu sektora pensiju shēmas	Apvienotā Karaliste
55	15 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods		Portugāle
Atkarībā no dienesta pakāpes	25 gadi dienestā		Lietuva
Nav noteikts	Vairāk nekā 25 gadi dienestā	Ja izpildīts nosacījums par 10–25 gadu stāžu, pirmspensijas vecumā ir tiesības uz pensijas pabalstu, ko izmaksā no viena gada līdz trim gadiem	Slovākija
52–67 gadi atkarībā no dienesta pakāpes vai amata	27 gadu darba stāžs		Francija
Nav noteikts	30 gadu darba stāžs, no tiem vismaz 15 gadus pildīti pienākumi, kuru pildītājiem stāžu aprēķina ar paaugstinātu koeficientu	Arodpensija tiek piešķirta, pamatojoties uz nozares ministra lēmumu	Horvātija
1) Nav noteikts 2) Pieci gadi pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas	1) 25 gadi dienestā 2) 25 gadu darba stāžs, no tiem vismaz 12 gadi un seši mēneši nodienēti drošības spēkos		Igaunija
58 gadi un divi mēneši	20 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Piemēro militārās policijas personālam; pensionēšanās nosacījumi militārajai un civilajai policijai ir atšķirīgi	Itālija
Nav noteikts	15 gadi dienestā kādā no valsts drošības struktūrām		Polija

Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Ieslodzījuma vietu darbinieki			
1) Nav noteikts, bet ne mazāks kā 45 gadi 2) 60	1) 15 gadi dienestā 2) 25 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods un 15 gadi militārajā dienestā	1) Daļēja apmēra arodpensija, ja dienesta laiks ir beidzies 2) Samazinātas prasības: 20 gadus ilgs sociālās apdrošināšanas periods, no tiem 10 gadi nodienēti kādā no drošības spēku struktūrām – policijā, militārajā vai drošības dienestā ar īpašu ierēdņa statusu	Rumānija
53 gadi un divi mēneši	27 gadu darba stāžs, no tā divas trešdaļas regulārajā militārajā dienestā	Kopš 2018. gada 1. janvāra pensijas vecums tiek paaugstināts par diviem mēnešiem kalendāra gadā, līdz sasniegs 55 gadus	Bulgārija
Nav noteikts	15 gadu dienests drošības spēkos	Arodpensija tiek izmaksāta līdz vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanai; pēc tam tiek maksāta tikai lielākā – vecuma pensija vai arodpensija. Drošības spēku struktūras ir: policija, ieslodzījuma vietu pārvalde, ugunsdzēsības dienests, muitas administrācija, drošības spēku vispārējā inspekcija, drošības informācijas dienests, ārējo sakaru un informācijas birojs, tiesu apsardze, robežsardze	Čehija
60	42 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Piemēro, ja vismaz 10 gadi pēdējo 20 gadu laikā pirms pensionēšanās nostrādāti darbā, kas tiek raksturots kā smags un bīstams, citstarp stresa dēļ	Austrija
55			Īrija
50 – sievietēm; 55 – vīriešiem	25 gadu darba stāžs, no tiem 15 gadi dienestā	Stāža aprēķina algoritms: 12 mēneši tiek pielīdzināti 15, 16 vai 18 mēnešiem atbilstoši dienesta veidam vai pakāpei	Maķedonija
60–65 gadi (atbilstoši katrā federālajā zemē spēkā esošajam regulējumam)		Kā ierēdņiem piemēro speciālo pensiju shēmas, kas neietilpst vispārējās vecuma pensijas shēmā; šādu shēmu nosacījumi federālajā līmenī un vairākās federālajās zemēs mēdz būt atšķirīgi	Vācija

Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Militārais personāls			
40–55	20 gadi dienestā bez pārtraukuma	Piemēro tikai aktīvā dienesta militārpersonām. Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no bruņoto spēku pensiju shēmas noteikumiem	Apvienotā Karaliste
1) Sasniedzot attiecīgajai dienesta kategorijai paredzēto vecuma ierobežojumu 2) 55	1) 40 gadi dienestā 2) 15 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Specifiski pensionēšanās nosacījumi	Portugāle
Atkarībā no dienesta pakāpes	25 gadi dienestā		Lietuva
Nav noteikts	Vairāk nekā 25 gadi dienestā	Ja izpildīts nosacījums par 10–25 gadu stāžu, pirmspensijas vecumā ir tiesības uz pensijas pabalstu, ko izmaksā no viena gada līdz trim gadiem	Slovākija
52–67 gadi atkarībā no dienesta pakāpes vai amata	27 gadi dienestā virsniekiem; 17 gadi – personām ar citām dienesta pakāpēm		Francija
Nav noteikts	30 gadu stāžs, no tiem vismaz 15 gadus pildīti pienākumi, kuru veicējiem stāžu aprēķina ar paaugstinātu koeficientu	Arodpensija tiek piešķirta, pamatojoties uz atbildīgā ministra lēmumu. Ja personas ieguldījums bruņoto spēku darbā novērtēts kā īpaši nozīmīgs, kā arī cita specifiska iemesla dēļ stāžu var ņemt vērā	Horvātija
50	20 gadi dienestā	Aizsardzības spēku komandierim un aizsardzības spēku komandiera vietniekam ir tiesības saņemt militāro pensiju pēc atbrīvošanas no amata neatkarīgi no aktīvā dienesta perioda, vecuma, pilnvaru termiņa	Igaunija
1) 58 gadi un divi mēneši 2) Nav noteikts	1) 20 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods 2) stāžs 42 gadi un trīs mēneši – sievietēm; 43 gadi un trīs mēneši – vīriešiem	1) Pensionēšanās vecuma ierobežojumi virsniekiem ir atšķirīgi 2) Piemēro visām militārpersonām	Itālija
Nav noteikts	15 gadi dienestā		Polija

Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Militārais personāls			
1) Nav noteikts, bet ne mazāks kā 45 gadi 2) 60	1) 15 gadi dienestā 2) 25 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods un 15 gadi militārajā dienestā	1) Daļēja apmēra arodpensija, ja dienesta laiks ir beidzies 2) Samazinātas prasības: 20 gadu apdrošināšanas periods, no tiem 10 gadi nodienēti kādā no drošības spēku struktūrām – policijā, militārajā vai drošības dienestā ar īpašu ierēdņa statusu	Rumānija
1) 45 2) 60 3) 65	1) 18 gadi profesionālajā dienestā 2) 30 gadi civildienesta ierēdņa statusā 2) 15 gadi civildienesta ierēdņa statusā		Spānija
1) Nav noteikts 2) 65	1) 25 gadi dienestā 2) 20 gadi dienestā	1) Tiesības saņemt pabalstu ir personām, kas pensionējušās pirms 2012. gada 2) Vispārējie pensionēšanās nosacījumi	Ungārija
53 gadi un divi mēneši	27 gadu stāžs, no tā divas trešdaļas regulārajā militārajā dienestā	Kopš 2018. gada 1. janvāra pensijas vecums tiek paaugstināts par diviem mēnešiem kalendāra gadā, līdz sasniegs 55 gadus	Bulgārija
Agrāka pensionēšanās atkarībā no dienesta pakāpes un dienesta ilguma		Piemēro militārpersonu pensiju shēmu, kas neietilpst vispārējā vecuma pensijas shēmā	Vācija
60			Dānija
48	40 gadu kopējais stāžs, kurā ieskaita dienesta stāžu, 12 nodienētos mēnešus pielīdzinot 15 mēnešiem		Slovēnija
56	37,5 gadi dienestā	Augstāks pensionēšanās vecums noteikts ģenerālmajoriem un ģenerālleitnantiem – attiecīgi 59 gadi un 61 gads	Beļģija
Nav noteikts	25 gadi dienestā		Malta
57–65		Pensionēšanās nosacījumi pašvaldību, kantonu un federālajā līmenī ir atšķirīgi	Šveice
Nav noteikts	15 gadus ilgs dienests drošības spēkos	Arodpensija tiek izmaksāta līdz vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanai; pēc tam tiek maksāta tikai lielākā – vecuma pensija vai arodpensija	Čehija

Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Militārais personāls			
60	42 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Ja vismaz 10 gadi pēdējo 20 gadu laikā pirms pensionēšanās nostrādāti darbā, kas raksturojams kā smags un bīstams, citstarp stresa dēļ	Austrija
1) 60 2) 67	1) 40 gadi dienestā 2) 15 gadi dienestā	1) Tiesības uz pensiju tiek iegūtas, izpildoties vienam no šādiem nosacījumiem: vai nu sasniegts noteiktais vecums, vai arī uzkrāts noteiktais dienesta periods 2) Tiesības saņemt arodpensiju	Grieķija
1) 60 2) 58		1) Arodpensija tiek izmaksāta līdz 65 gadu vecuma sasniegšanai, kad rodas tiesības saņemt vispārējo vecuma pensiju 2) Piemēro, ja persona dienējusi misijās ārvalstīs	Nīderlande
55			Īrija
1) 45 1) 65		1) Priekšlaicīgas pensionēšanās tiesības ir atkarīgas no dienesta pakāpes vai amata 2) Tiesības uz papildu pensiju	Kipra
55	10 gadi dienestā		Luksemburga
50 – sievietēm; 55 – vīriešiem	25 gadu darba stāžs, no tiem 15 gadi dienestā	Stāža aprēķina algoritms: 12 mēneši tiek pielīdzināti 15, 16 vai 18 mēnešiem atbilstoši dienesta veidam vai pakāpei	Maķedonija
50	20 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods. No tā 10 gadi dienestā, par kuru apdrošināšanas stāžs tiek aprēķināts ar paaugstinātu koeficientu	Iemaksu veikšanas periods tiek aprēķināts ar paaugstinātu koeficientu, piemēram, vienu apdrošināšanas gadu (12 mēneši) pielīdzinot 14 mēnešiem	Melnkalne
60		Pamatojoties uz individuālo darba līgumu, virsnieki var pensionēties, sasniedzot 57 gadu vecumu	Norvēģija
Priekšlaicīga pensionēšanās		Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no aizsardzības spēku pensiju shēmas	Somija

Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Valsts drošības iestāžu un izlūkdienestu darbinieki			
55	15 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no darba līguma noteikumiem	Portugāle
Atkarībā no dienesta pakāpes	25 gadi dienestā		Lietuva
Nav noteikts	Vairāk nekā 25 gadi dienestā	Ja izpildīts nosacījums par 10–25 gadu stāžu, pirmspensijas vecumā ir tiesības uz pensijas pabalstu periodā no viena gada līdz trim gadiem	Slovākija
52–67 gadi atkarībā no dienesta pakāpes vai amata	27 gadu darba stāžs		Francija
Nav noteikts	30 gadu stāžs, no tiem vismaz 15 gadus pildīti tādi pienākumi, kuru veicējiem stāžu aprēķina ar paaugstinātu koeficientu	Arodpensija tiek piešķirta, pamatojoties uz nozares ministra lēmumu	Horvātija
1) Nav noteikts 2) 55 3) Pieci gadi pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas	1) 25 gadi dienestā 2) 20 gadi dienestā, no tiem pieci gadi nodienēti tieši pirms pensionēšanās 3) 25 gadu darba stāžs, no tiem vismaz 12 gadi un seši mēneši nodienēti drošības spēkos		Igaunija
58 gadi un divi mēneši	20 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods		Itālija
Nav noteikts	15 gadi dienestā kādā no valsts drošības struktūrām		Polija
1) Nav noteikts, bet ne mazāks kā 45 gadi 2) 60	1) 15 gadi dienestā 2) 25 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods un 15 gadi militārajā dienestā	1) Daļēja apmēra arodpensija, ja dienesta laiks ir beidzies 2) Samazinātas prasības: 20 gadus ilgs sociālās apdrošināšanas periods, no tiem 10 gadi nodienēti kādā no drošības spēku struktūrām – policijā, militārajā vai drošības dienestā ar īpašu ierēdņa statusu	Rumānija

Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Valsts drošības iestāžu un izlūkdienestu darbinieki			
1) Nav noteikts 2) 65	1) 25 gadi dienestā 2) 20 gadi dienestā	1) Tiesības saņemt pabalstu personām, kas pensionējušās pirms 2012. gada 2) Vispārējie pensionēšanās nosacījumi	Ungārija
53 gadi un divi mēneši	27 gadu darba stāžs, no tā divas trešdaļas regulārajā dienestā	Kopš 2018. gada 1. janvāra pensijas vecums tiek paaugstināts par diviem mēnešiem kalendāra gadā, līdz sasniegs 55 gadus	Bulgārija
54, 56, 58 vai 60 gadi	37,5 gadi dienestā		Beļģija
Nav noteikts	25 gadi dienestā		Malta
Nav noteikts	15 gadi nodienēti drošības spēkos	Arodpensija tiek izmaksāta līdz vispārējās pensionēšanās vecuma sasniegšanai; pēc tam tiek maksāta tikai lielākā – vecuma pensija vai arodpensija	Čehija
60	42 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Ja vismaz 10 gadi pēdējo 20 gadu laikā pirms pensionēšanās nostrādāti darbā, kas raksturojams kā smags un bīstams, citstarp stresa dēļ	Austrija
50	20 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods, no tiem 10 gadi dienestā, par kuru apdrošināšanas stāžs tiek aprēķināts ar paaugstinātu koeficientu	Iemaksu veikšanas periods tiek aprēķināts ar paaugstinātu koeficientu, piemēram, vienu apdrošināšanas gadu (12 mēneši) pielīdzinot 14 mēnešiem	Melnkalne
60–65 gadi (atbilstoši katrā federālajā zemē spēkā esošajam regulējumam)		Kā ierēdņiem piemēro speciālo pensiju shēmas, kas neietilpst vispārējās vecuma pensijas shēmā; šādu shēmu nosacījumi federālajā līmenī un vairākās federālajās zemēs mēdz būt atšķirīgi	Vācija

Minimālais pensionēšanās vecums	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Robežsardze			
55	Divus gadus ilgs nepārtraukts darbs dienestā	Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no civildienesta sabiedrisko pakalpojumu sektora pensiju shēmas	Apvienotā Karaliste
1) Sasniedz attiecīgajai dienesta kategorijai paredzēto vecuma ierobežojumu 2) 55	1) 36 gadi dienestā 2) 15 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Specifiski pensionēšanās nosacījumi	Portugāle
Atkarībā no dienesta pakāpes	25 gadi dienestā		Lietuva
Nav noteikts	Dienesta laiks beidzies, stāžs lielāks nekā 25 gadi	Ja izpildīts nosacījums par 10–25 gadu stāžu, pirmspensijas vecumā ir tiesības uz pensijas pabalstu periodā no viena gada līdz trim gadiem	Slovākija
Nav noteikts	30 gadu stāžs, no tiem vismaz 15 gadus pildīti pienākumi, kuru veicējiem stāžu aprēķina ar paaugstinātu koeficientu	Arodpensija tiek piešķirta, pamatojoties uz nozares ministra lēmumu	Horvātija
1) Nav noteikts 2) 55 3) Pieci gadi pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas	1) 25 gadi dienestā 2) 20 gadi dienestā, no tiem pēdējie pieci gadi pirms pensionēšanās tieši attiecīgajā amatā 3) 25 gadu darba stāžs, no tiem vismaz 12 gadi un seši mēneši nodienēti drošības spēkos		Igaunija
58 gadi un divi mēneši	20 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Pensionēšanās vecuma ierobežojumi augstas dienesta pakāpes virsniekiem ir specifiski	Itālija
Nav noteikts	15 gadi dienestā		Polija
1) Nav noteikts, bet ne mazāks kā 45 gadi 2) 60	1) 15 gadi dienestā 2) 25 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods un 15 gadi nodienēti drošības spēkos	1) Daļēja apmēra arodpensija, ja dienesta laiks ir beidzies 2) Samazinātas prasības: 20 gadus ilgs sociālās apdrošināšanas periods, no tiem 10 gadi nodienēti kādā no drošības spēku struktūrām – policijā, militārajā vai drošības dienestā ar īpašu ierēdņa statusu	Rumānija

Minimālais pensionēšanās vecums	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Robežsardze			
53 gadi un divi mēneši	27 gadu darba stāžs, no tā divas trešdaļas regulārajā dienestā	Kopš 2018. gada 1. janvāra pensijas vecums tiek paaugstināts par diviem mēnešiem kalendāra gadā, līdz sasniegs 55 gadus	Bulgārija
60–65 gadi (atbilstoši katrā federālajā zemē spēkā esošajam regulējumam)		Kā ierēdņiem piemēro speciālo pensiju shēmas, kas neietilpst vispārējā vecuma pensijas shēmā; šādu shēmu nosacījumi federālajā līmenī un vairākās federālajās zemēs mēdz būt atšķirīgi	Vācija
Nav noteikts	15 gadu dienests drošības spēkos	Arodpensija tiek izmaksāta līdz vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanai; pēc tam tiek maksāta tikai lielākā – vecuma pensija vai arodpensija. Drošības spēku struktūras ir: policija, ieslodzījuma vietu pārvalde, ugunsdzēsības dienests, muitas administrācija, drošības spēku vispārējā inspekcija, drošības informācijas dienests, ārējo sakaru un informācijas birojs, tiesu apsardze, robežsardze	Čehija
60	42 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Ja vismaz 10 gadus pēdējo 20 gadu laikā pirms pensionēšanās ir strādāts apstākļos, kas raksturoti kā smagi vai bīstami, citstarp stresa dēļ	Austrija
52–67 gadi atkarībā no dienesta pakāpes vai amata	27 gadi dienestā – virsniekiem un 17 gadi – pārējām militārpersonām		Francija
50	20 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods. No tiem 10 gadi dienestā, par kuru stāžs tiek aprēķināts ar paaugstinātu koeficientu	Iemaksu veikšanas periods tiek aprēķināts ar paaugstinātu koeficientu, piemēram, vienu apdrošināšanas gadu (12 mēneši) pielīdzinot 14 mēnešiem	Melnkalne
Priekšlaicīga pensionēšanās		Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no aizsardzības spēku pensiju shēmas	Somija

Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Muitas dienests			
55	Divus gadus ilgs nepārtraukts darbs dienestā	Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no civildienesta sabiedrisko pakalpojumu sektora pensiju shēmas	Apvienotā Karaliste
55	15 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no darba līguma	Portugāle
Atkarībā no dienesta pakāpes	25 gadi dienestā		Lietuva
Nav noteikts	Dienesta laiks beidzies, stāžs lielāks nekā 25 gadi	Ja izpildīts nosacījums par 10–25 gadu stāžu, pirmspensijas vecumā ir tiesības uz pensijas pabalstu periodā no viena gada līdz trim gadiem	Slovākija
52–67 gadi atkarībā no dienesta pakāpes vai amata	27 gadu darba stāžs		Francija
65 gadi; var tikt samazināts	15 gadu darba stāžs	Pensionēšanās vecums tiek samazināts atkarībā no iemaksu veikšanas perioda ilguma. Aprēķina algoritms: 12 darba mēneši tiek pielīdzināti 14 mēnešiem	Horvātija
1) Nav noteikts 2) 55	1) 15 gadi muitas dienestā amatpersonas statusā 2) 15 gadi muitas dienestā, pēdējos piecos dienesta gados pildīti specifiski pienākumi		Polija
1) Nav noteikts, bet ne mazāks kā 45 gadi 2) 60	1) 15 gadi dienestā 2) 25 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods un 15 gadi nodienēti drošības spēkos	1) Daļēja apmēra arodpensija, ja dienesta laiks ir beidzies 2) Samazinātas prasības: 20 gadus ilgs sociālās apdrošināšanas periods, no tiem 10 gadi nodienēti kādā no drošības spēku struktūrām – policijā, militārajā vai drošības dienestā ar īpašu ierēdņa statusu	Rumānija
60–65 gadi (atbilstoši katrā federālajā zemē spēkā esošajam regulējumam)		Kā ierēdņiem piemēro speciālo pensiju shēmas, kas neietilpst vispārējās vecuma pensijas shēmā; šādu shēmu nosacījumi federālajā līmenī un vairākās federālajās zemēs mēdz būt atšķirīgi	Vācija

Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Muitas dienests			
Nav noteikts	15 gadu dienests drošības spēkos	Drošības spēku struktūras ir: policija, ieslodzījuma vietu pārvalde, ugunsdzēsības dienests, muitas administrācija, drošības spēku vispārējā inspekcija, drošības informācijas dienests, ārējo sakaru un informācijas birojs, tiesu apsardze, robežsardze	Čehija
60	42 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Ja vismaz 10 gadi pēdējo 20 gadu laikā pirms pensionēšanās nostrādāti darbā, kas raksturojams kā smags un bīstams, citstarp stresa dēļ	Austrija

Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Ugunsdzēsības un glābšanas dienesti			
55	Divus gadus ilgs nepārtraukts darbs dienestā	Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no ugunsdzēsības dienestu un pašvaldību darbinieku pensiju shēmām	Apvienotā Karaliste
55	15 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no darba līguma	Portugāle
Atkarībā no dienesta pakāpes	25 gadi dienestā		Lietuva
Nav noteikts	Dienesta termiņš beidzies, stāžs lielāks nekā 25 gadi	Ja izpildīts nosacījums par 10–25 gadu stāžu, pirmspensijas vecumā ir tiesības uz pensijas pabalstu periodā no viena gada līdz trim gadiem	Slovākija
55			Francija
1) Nav noteikts 2) 55 3) Pieci gadi pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas	1) 25 gadi dienestā 2) 20 gadi dienestā, no tiem pēdējie pieci gadi pirms pensionēšanās tieši attiecīgajā struktūrā 3) 25 gadu darba stāžs, no tiem vismaz 12 gadi un seši mēneši drošības spēkos		Igaunija
58 gadi un divi mēneši	20 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Pensionēšanās vecuma ierobežojumi augstas dienesta pakāpes virsniekiem ir specifiski	Itālija
55 – sievietēm; 60 – vīriešiem	15 gadi attiecīgajā profesijā un vismaz 20 gadus (sievietēm), 25 gadus (vīriešiem) ilgs iemaksu veikšanas periods	Piemēro tiem, kuri gan pirms 1999. gada 1. janvāra, gan pēc 2008. gada 31. decembra veikuši darbu specifiskos apstākļos	Polija
1) Nav noteikts 2) 65	1) 25 gadi dienestā 2) 20 gadi dienestā	1) Tiesības saņemt pabalstu personām, kas pensionējušās pirms 2012. gada 2) Vispārējie pensionēšanās nosacījumi	Ungārija

Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Ugunsdzēsības un glābšanas dienesti			
53 gadi un divi mēneši	27 gadu darba stāžs, no tā divas trešdaļas regulārajā militārajā dienestā	Kopš 2018. gada 1. janvāra pensijas vecums tiek paaugstināts par diviem mēnešiem kalendāra gadā, līdz sasniegs 55 gadus	Bulgārija
60–65 gadi (atbilstoši katrā federālajā zemē spēkā esošajam regulējumam)		Kā ierēdņiem piemēro speciālo pensiju shēmas, kas neietilpst vispārējā vecuma pensijas shēmā; šādu shēmu nosacījumi vairākās federālajās zemēs mēdz būt atšķirīgi	Vācija
65 gadi; var tikt samazināts			Dānija
60	42 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Ja vismaz 10 gadi pēdējo 20 gadu laikā pirms pensionēšanās nostrādāti darbā, kas raksturojams kā smags un bīstams, citstarp stresa dēļ	Austrija
1) 55 2) 60	Nav noteikts	2) Ja veselības stāvoklis ļauj turpināt dienestu	Luksemburga
60		Pensionēšanās vecums noteikts koplīgumos	Nīderlande
60			Norvēģija

Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Ugunsdzēsības dienests			
65 gadi; var tikt samazināts	15 gadi dienestā	Pensionēšanās vecums tiek samazināts atkarībā no iemaksu veikšanas perioda ilguma. Aprēķina algoritms: 12 darba mēneši tiek pielīdzināti 18 mēnešiem Piemēro arī brīvprātīgajiem ugunsdzēsējiem, kuru veiktie pienākumi ir līdzvērtīgi profesionālo ugunsdzēsēju pienākumiem	Horvātija
1) Nav noteikts, bet ne mazāks kā 45 gadi 2) 60	1) 15 gadi dienestā 2) 25 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods un 15 gadi militārajā dienestā	1) Daļēja apmēra arodpensija, ja dienesta laiks ir beidzies 2) Samazinātas prasības: 20 gadus ilgs sociālās apdrošināšanas periods, no tiem 10 gadi kādā no drošības spēku dienestiem – policijā, militārajā vai drošības dienestā ar īpašu ierēdņa statusu	Rumānija
59	35 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Ugunsdzēsējiem valsts pārvaldes institūciju dienestā	Spānija
54, 56, 58 vai 60	37,5 gadi dienestā		Beļģija
55			Īrija
Nav noteikts	15 gadu dienests drošības spēkos	Arodpensija tiek izmaksāta līdz vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanai; pēc tam tiek maksāta tikai lielākā – vecuma pensija vai arodpensija. Drošības spēku struktūras ir: policija, ieslodzījuma vietu pārvalde, ugunsdzēsības dienests, muitas administrācija, drošības spēku vispārējā inspekcija, drošības informācijas dienests, ārējo sakaru un informācijas birojs, robezsardze	Čehija
60–61 atkarībā no dienesta pakāpes			Kipra

Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Diplomātiskais dienests			
55	2–35 gadi dienestā	Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no civildienesta pensiju shēmas, kas ietilpst sabiedrisko pakalpojumu sektora pensiju sistēmā	Apvienotā Karaliste
55	15 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Specifiski pensionēšanās nosacījumi	Portugāle
1) 63 2) Nav noteikts	1) 20 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods 2) 42 gadi un trīs mēneši – sievietēm; 43 gadi un trīs mēneši – vīriešiem		Itālija
Nav noteikts	15 gadi – sievietēm, 20 gadi – vīriešiem nostrādāti diplomātiskajā dienestā	Specifiski pensionēšanās nosacījumi	Rumānija
		Kā ierēdņiem piemēro speciālo pensiju shēmas, kas neietilpst vispārējā vecuma pensijas shēmā. Šādu shēmu nosacījumi federālajā līmenī un vairākās federālajās zemēs mēdz būt atšķirīgi	Vācija
60	45 gadu darba stāžs		Beļģija
Nav noteikts		Specifiski pensionēšanās nosacījumi saskaņā ar diplomātiskā dienesta likumu	Lietuva
Konsulārais dienests			
55	Divus gadus ilgs nepārtraukts darbs dienestā	Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no civildienesta pensiju shēmas, kas ietilpst sabiedrisko pakalpojumu sektora pensiju sistēmā	Apvienotā Karaliste
55	15 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Specifiski pensionēšanās nosacījumi	Portugāle
Nav noteikts	15 gadi – sievietēm, 20 gadi – vīriešiem nostrādāti diplomātiskajā dienestā	Specifiski pensionēšanās nosacījumi	Rumānija
		Kā ierēdņiem piemēro speciālo pensiju shēmas, kas neietilpst vispārējā vecuma pensijas shēmā. Šādu shēmu nosacījumi federālajā līmenī un vairākās federālajās zemēs mēdz būt atšķirīgi	Vācija

Nodarbošanās veids	Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Medicīnas personāls				
Medicīnas nozares darbinieki kopumā ¹⁴	55		Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no nacionālās veselības sistēmas pensiju shēmas, kas ir sabiedrisko pakalpojumu sektora pensiju shēma	Apvienotā Karaliste
	55	15 gadus veiktas iemaksas	Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no darba līguma noteikumiem	Portugāle
			Pastāv ārstu pensiju shēmas, kuru pamatā ir attiecīgo federālo zemju (<i>Länder</i>) likumi un kuras neietilpst vispārējā vecuma pensijas shēmā	Vācija
	62	15 gadu darba stāžs	Darba stāžu aprēķina, 12 mēnešus pielīdzinot 14 mēnešiem smagā vai veselībai kaitīgā darbā	Melnkalne
Vispārējās medicīnas ārsti, kā arī ambulatorie speciālisti	1) Nav noteikts 2) 62 3) 65	1) 30 gadu darba stāžs un 42 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods 2) 30 gadu darba stāžs un 35 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods 3) 20 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods		Itālija
Neatliekamās medicīniskās palīdzības darbinieki, medicīnas māsas, slimnieku kopēji, aprūpētāji, vecmātes, sociālie darbinieki, pediatrijas māsas u.c. slimnīcās un aprūpes dienestos strādājošie	55			Francija

¹⁴ Specifiskas speciālo pensiju mērķgrupas netika izdalītas.

Nodarbošanās veids	Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Medicīnas personāls				
Neatliekamās medicīniskās palīdzības darbinieki (tostarp neatliekamās medicīniskās palīdzības transportlīdzekļu vadītāji un sakaru dispečeri)	55 – sievietēm; 60 – vīriešiem	15 gadi attiecīgajā profesijā un vismaz 20 gadus (sievietēm), 25 gadus (vīriešiem) ilgs iemaksu veikšanas periods	Piemēro tiem, kuri gan pirms 1999. gada 1. janvāra, gan pēc 2008. gada 31. decembra veikuši darbu specifiskos apstākļos	Polija
Neatliekamās medicīniskās palīdzības darbinieki (tostarp neatliekamās medicīniskās palīdzības transportlīdzekļu vadītāji un sakaru dispečeri)	60	42 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Piemēro, ja vismaz 10 gadi pēdējo 20 gadu laikā pirms pensionēšanās nostrādāti darbā, kas raksturojams kā smags un bīstams, citstarp stresa dēļ	Austrija
Smagi slimo, cilvēku ar īpašām vajadzībām, ilgstoši gulošo slimnieku aprūpes darbinieki, paliatīvās medicīnas darbinieki u.c. specifiskos apstākļos strādājošie	60	45 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Ja vismaz 10 gadi pēdējo 20 gadu laikā pirms pensionēšanās nostrādāti darbā, kas raksturojams kā smags un bīstams, citstarp stresa dēļ	Austrija
Medicīniskais personāls, kas pakļauts jonizējošajam starojumam vai radioaktīvām vielām; īpašos apstākļos strādājošie aprūpes darbinieki (piemēram, medicīnas māsas psihiatriskajās slimnīcās)	1) 10/5 gadi pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas 2) Nav noteikts	1) 10/12 gadi un seši mēneši attiecīgajā profesijā un vismaz 20/25 gadu kopējais darba stāžs 2) Nav noteikts	1) Piemēro noteiktām amatu kategorijām, kas ietvertas smago vai bīstamo darbu sarakstā 2) Piemēro personām, kas, pildot darba pienākumus, inficējušās ar cilvēka imūndeficīta vīrusu	Igaunija

Nodarbošanās veids	Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Izglītības darbinieki				
Pirmsskolas izglītības iestādēs	55		Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no pedagogu pensiju shēmas, kas ir sabiedrisko pakalpojumu sektora pensiju shēma	Apvienotā Karaliste
	55	30 gadi profesijā	Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no īpaša regulējuma	Portugāle
	Nav noteikts	25 gadi profesijā, no tiem 15 gadi nostrādāti iekļaujošās izglītības jomā	Ja strādāts personām ar īpašām vajadzībām paredzētās izglītības iestādēs, ārstniecības iestādēs, brīvības atņemšanas iestāžu skolās, bērnu namos; mājniecībā	Igaunija
	67	20 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods		Itālija
	Nav noteikts	30 gadu darba stāžs, no tiem 20 gadi pedagoga darbā	Piemēro, pamatojoties uz Skolotāju hartu, personām, kas dzimušas 1949.–1968. gadā	Polija
	60			Kipra
Vispārizglītojošās iestādēs	55	15 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no pedagogu pensiju shēmas, kas ir sabiedrisko pakalpojumu sektora pensiju shēma	Apvienotā Karaliste
	55	15 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no īpaša regulējuma	Portugāle
	Nav noteikts	25 gadi profesijā, no tiem 15 gadi nostrādāti iekļaujošās izglītības jomā	Ja strādāts personām ar īpašām vajadzībām paredzētās izglītības iestādēs, slimnīcu izglītības iestādēs, brīvības atņemšanas iestāžu skolās, bērnu namos, vadītas aizvietojošās mācības mājās	Igaunija
	67	20 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods		Itālija

Nodarbošanās veids	Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Izglītības darbinieki				
	Nav noteikts	30 gadu darba stāžs, no tiem 20 gadi pedagoga darbā	Piemēro, pamatojoties uz Skolotāju hartu, personām, kas dzimušas 1949.–1968. gadā	Polija
	63			Kipra
	Vispārējās pensionēšanās vecums – federālajām amatpersonām; 55 gadi – federālajiem līgumdarbiniekiem		Pastāv federālo ierēdņu (gan pastāvīgi, gan uz līguma pamata strādājošo skolotāju) arodpensiju shēma tiem, kas dzimuši kopš 1955. gada 1. janvāra	Austrija
	57 gadi un 10 mēneši – sievietēm; 60 gadi un 10 mēneši – vīriešiem		Līdz vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanai arodpensija tiek maksāta no īpaša skolotāju pensiju fonda kā tilta pensija Vecums tiks pakāpeniski paaugstināts, līdz 2030. gadā sasniegs 62 gadus gan vīriešiem, gan sievietēm	Bulgārija
	60 – 65 gadi (atbilstoši katrā federālajā zemē spēkā esošajam regulējumam)		Kā ierēdņiem piemēro speciālo pensiju shēmas, kas neietilpst vispārējā vecuma pensijas shēmā; šādu shēmu nosacījumi vairākās federālajās zemēs mēdz būt atšķirīgi	Vācija
	55		Piemēro jauniešu audzinātājiem specializētajās iestādēs	Francija

Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Pasta darbinieki			
55		Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no privātā sektora pensiju shēmas noteikumiem	Apvienotā Karaliste
55	15 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no darba līguma noteikumiem	Portugāle
Nav noteikts	Darba stāžs 42 gadi un trīs mēneši – sievietēm; 43 gadi un trīs mēneši – vīriešiem		Itālija

Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Lauksaimnieki			
55		Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no privātā sektora un darba devēja izveidotās pensiju shēmas	Apvienotā Karaliste
55	15 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no darba līguma noteikumiem	Portugāle
1) 55 – sievietēm; 60 – vīriešiem 2) 60 – sievietēm; 65 – vīriešiem	1) 30 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods 2) 25 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Piemēro, ja pārtraukts darbs lauksaimniecības nozarē. Tas attiecas uz lauksaimniekiem, zemnieku saimniecībās strādājošiem māsaimniecības locekļiem un lauksaimnieku palīgiem	Polija
Nav noteikts	35 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods un darbs lauksaimniecības nozarē vismaz sešus gadus no 10 gadu perioda tieši pirms pensionēšanās		Spānija
60 – sievietēm; 65 – vīriešiem	15 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods pēdējo 30 gadu laikā pirms pensionēšanās	Pastāv lauksaimnieku pensiju shēma	Austrija
		Pastāv īpaša lauksaimniecības darbinieku pensiju shēma, kas nodrošina pensiju ārpus vispārējās vecuma pensijas shēmas	Vācija

Nodarbošanās veidi	Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Valsts, civildienesta, pašvaldību darbinieki				
Valsts ierēdņi	Nav noteikts	30 gadu stāžs civildienestā		Rumānija
Valsts ierēdņi	60	30 gadu stāžs civildienestā		Spānija
Valsts ierēdņi	60	35 gadus ilgs ar darbu valsts sektorā saistītu iemaksu veikšanas periods		Islande
Civildienesta ierēdņi un valsts amatpersonas	65		Tiesības uz papildu pensiju no 65 gadu vecuma iegūst civildienesta ierēdņi vai valsts amatpersonas, taču ierēdnis var arī brīvprātīgi pensionēties, izpildot nosacījumu par piecu gadu darba stāžu, bet ne agrāk kā 45 gadu vecumā	Kipra
Valsts un pašvaldību darbinieki	55 gadi un trīs mēneši			Somija
Juristi, farmaceiti un citi pašnodarbinātie			Pastāv īpašas no vispārējās vecuma pensijas shēmas atšķirīgas pensiju shēmas dažādās profesijās strādājošajiem. Šo shēmu nosacījumi federālajā līmenī un vairākās federālajās zemēs (<i>Länder</i>) mēdz būt atšķirīgi	Vācija
Citi				
Žurnālisti; komunikācijas jomā un plašsaziņas līdzekļos strādājošie			Pastāv īpaša preses fonda pensiju shēma, kas neietilpst vispārējā vecuma pensijas shēmā	Vācija
Fotogrāfi, filmu operatori	55 – sievietēm; 60 – vīriešiem	15 gadi nostrādāti attiecīgajā profesijā un vismaz 20 gadus (sievietēm), 25 gadus (vīriešiem) ilgs iemaksu veikšanas periods		Polija

Nodarbošanās veidi	Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Zinātnieki ar akadēmisko grādu vai amatu	Vispārējais pensionēšanās vecums	Vismaz 10 gadi pēc doktora grāda iegūšanas vai pēc habilitētā doktora statusa iegūšanas	Tiesības uz papildu pensiju persona iegūst, ja sasniegusi vispārējo pensionēšanās vecumu vai atzīta par pilnīgi vai daļēji darbnespējīgu (darbspējas zaudētas par 60 vai vairāk procentiem)	Lietuva
Horvātijas Zinātņu un mākslas akadēmijas pastāvīgie locekļi, bijušie politiskie ieslodzītie, Nacionālās atbrīvošanas kara dalībnieki, Tēvzemes kara dalībnieki, atsevišķas amatpersonas			Tiesības saņemt piemaksu pie pensijas saskaņā ar īpašiem noteikumiem	Horvātija
Olimpisko un paraolimpisko spēļu, pasaules un Eiropas čempioni	57	15 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no īpaša regulējuma	Portugāle
Olimpisko un paraolimpisko spēļu, pasaules un Eiropas čempioni	35		Tiesības saņemt piemaksu pie vecuma pensijas	Ungārija
Olimpisko un paraolimpisko spēļu, pasaules un Eiropas čempioni			Tiesības saņemt piemaksu pie vecuma pensijas	Slovēnija, Slovākija
Olimpisko un paraolimpisko spēļu medaļu ieguvēji	40		Tiesības saņemt ikmēneša izmaksu 600 <i>euro</i> apmērā	Polija

Nodarbošanās veidi	Minimālais pensionēšanās vecums (gadi)	Minimālais nepieciešamais stāžs / iemaksu veikšanas periods (gadi)	Komentārs	Valsts
Olimpisko un paraolimpisko medaļu ieguvēji un personas, kas uzrādījušas augstus sasniegumus			Mūža ikmēneša piemaksu piešķir augstus rezultātus uzrādījušiem sportistiem un treneriem	Melnkalne
Profesionālie sportisti	55	15 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods	Pensionēšanās nosacījumi atkarīgi no darba līguma noteikumiem	Portugāle
Profesionālie sportisti	50 gadi un septiņi mēneši – sievietēm; 53 gadi un septiņi mēneši – vīriešiem	20 gadus ilgs iemaksu veikšanas periods		Itālija

Vispārējais pensionēšanās vecums Eiropā un tā paaugstināšana

Valsts	Vispārējais pensionēšanās vecums (gadi) 2018. gada beigās	Normatīvajos aktos noteiktais/plānotais pensionēšanās vecums
Apvienotā Karaliste	65	Līdz 2020. gada oktobrim tiks paaugstināts līdz 66; no 2026. līdz 2028. gadam pieaugs līdz 67, bet starp 2037. un 2039. gadu – līdz 68.
Austrija	65 – vīriešiem un 60 – sievietēm	Pensionēšanās vecumu sievietēm plānots pakāpeniski paaugstināt līdz 65 gadiem laikā no 2024. gada līdz 2033. gadam.
Beļģija	65	Noteikts: 66 gadi laikā no 2025. gada 1. februāra līdz 2030. gada 31. janvārim; 67 gadi pēc 2030. gada 1. februāra.
Bulgārija	No 2018. gada 1. janvāra 64 gadi un viens mēnesis; sievietēm – 61 gads un divi mēneši.	Pakāpeniski tiks paaugstināts, līdz sasniegs 65 gadus visiem.
Čehija	63 gadi un četri mēneši – vīriešiem; sievietēm – atkarībā no pieaugušo bērnu skaita no 58 gadiem un astoņiem mēnešiem līdz 62 gadiem un astoņiem mēnešiem.	Pakāpeniski tiks paaugstināts līdz 65 gadiem visiem. Turpmāk pensionēšanās vecuma pārskatīšana tiks balstīta uz paredzamā dzīves ilguma izmaiņu analīzes rezultātiem.
Dānija	Vecums, kurā tiek piešķirta valsts pensija (<i>Folkepension</i> , kas atkarīga no pastāvīgās uzturēšanās perioda valstī), ir atkarīgs no dzimšanas gada; ar izpeļņu saistītā pensijas daļa (<i>arbejdsmarkedets tillægspension</i>) piešķirama no 65 gadu vecuma.	Vecumu, no kura piešķirama vecuma pensija, pārskata ik pēc pieciem gadiem, balstoties uz paredzamā dzīves ilguma izmaiņu analīzes rezultātiem. Ar izpeļņu saistīto pensiju var sākt saņemt vēlāk, bet ne vēlāk kā 75 gadu vecumā. Pensionēšanās vecums laikā no 2019. gada līdz 2022. gadam tiks pakāpeniski paaugstināts no 65 līdz 67 gadiem un līdz 68 gadiem 2030. gadā.
Francija	Vispārējā pensiju shēmā 60–65 gadi atkarībā no dzimšanas gada. Pastāv papildu pensiju shēmas darbiniekiem (<i>ARRCO</i>) un vadītājiem (<i>AGIRC</i>): no 65 līdz 67 gadiem atkarībā no dzimšanas gada.	Vispārējā pensiju shēmā 62–67 gadi atkarībā no dzimšanas gada. Pensionēšanās vecums ir atkarīgs no perioda, kurā persona veikusi sociālās apdrošināšanas iemaksas.
Grieķija	67 gadi (ja sociālās apdrošināšanas iemaksu veikšanas periods ir vismaz 15 gadi); 62 gadi (ja sociālās apdrošināšanas iemaksu veikšanas periods ir vismaz 40 gadi).	–
Horvātija	65 – vīriešiem un 62 – sievietēm	Plānots pakāpeniski paaugstināt visiem līdz 67 gadiem 2038. gadā.
Igaunija	63 gadi un seši mēneši	Pakāpeniski paaugstinās (atkarībā no dzimšanas gada), līdz sasniegs 65 gadu vecumu 2026. gadā.

Valsts	Vispārējais pensionēšanās vecums (gadi) 2018. gada beigās	Normatīvajos aktos noteiktais/plānotais pensionēšanās vecums
Islande	Valsts pensija (<i>lífeyrir almannatrygginga</i> , kas atkarīga no pastāvīgās uzturēšanās perioda valstī) pienākas no 67 gadiem; ar izpeļņu saistītā pensijas daļa (<i>lögbundnir lífeyrissjóðir</i>): 65–70 gadi.	–
Itālija	66 gadi un septiņi mēneši	Pakāpeniski tiek paaugstināts, balstoties uz paredzamā dzīves ilguma izmaiņu analīzes rezultātiem. No 2021. gada janvāra būs 67 gadi; līdz 2050. gadam sasniegs 69 gadus un deviņus mēnešus. Pensionēšanos iespējams atlikt līdz 70 gadu un triju mēnešu vecumam.
Īrija	Valsts pensija no 66 gadiem	Tiks paaugstināts līdz 67 gadiem 2021. gadā un 68 gadiem 2028. gadā.
Kipra	65	Tiks pārskatīts reizi piecos gados, sākot no 2023. gada un balstoties uz paredzamā dzīves ilguma 2018.–2023. gadu periodā izmaiņu analīzes rezultātiem.
Lietuva	62 gadi un četri mēneši – sievietēm; 63 gadi un astoņi mēneši – vīriešiem	Pakāpeniski tiks paaugstināts, līdz sasniegs 65 gadus 2026. gadā.
Luksemburga	65	–
Maķedonija	64 – vīriešiem un 62 – sievietēm	–
Malta	62	Tiek pakāpeniski paaugstināts, līdz sasniegs 65 gadus.
Melnkalne	67	–
Nīderlande	Valsts (1.līmeņa – AOW) pensija pienākas no 66 gadiem	Vecums, no kura piešķirama valsts (1.līmeņa – AOW) pensija, tiek pakāpeniski paaugstināts, līdz sasniegs 67 gadus 2021. gadā. 2022. gadā pieaugs līdz 67 gadiem un trim mēnešiem. Tiks ņemti vērā paredzamā dzīves ilguma izmaiņu analīzes rezultāti.
Norvēģija	Elastīga pieeja, iespēja pensionēties vecumā no 62 līdz 75 gadiem	Maksimālais pensionēšanās vecums konkrētās nozarēs ir reglamentēts attiecīgās nozares tarifu līgumos.
Polija	65 – vīriešiem un 60 – sievietēm	–
Portugāle	66 gadi un četri mēneši	Kopš 2019. gada 66 gadi un pieci mēneši. Turpmāk tiks pārskatīts, balstoties uz vidējā dzīves ilguma analīzes rezultātiem.
Rumānija	65 – vīriešiem; 60 gadi un deviņi mēneši – sievietēm	Tiek pakāpeniski paaugstināts, līdz sasniegs 63 gadus 2030. gadā.
Slovākija	Vecuma pensija (<i>Starobný dôchodok</i>): 62 gadi un 139 dienas	Pakāpeniski tiks paaugstināts, balstoties uz vidējā dzīves ilguma analīzes rezultātiem.
Slovēnija	64	No 2020. gada visiem tiks paaugstināts līdz 65 gadiem.

Valsts	Vispārējais pensionēšanās vecums (gadi) 2018. gada beigās	Normatīvajos aktos noteiktais/plānotais pensionēšanās vecums
Somija	Vecums, no kura pienākas pensijas, kas atkarīgas no ienākumiem (<i>Työeläke</i>), ir atkarīgs no dzimšanas gada. Piemēram, personas, kas dzimušas 1954. gadā vai agrāk, ir tiesīgas pensionēties no 63 gadu vecuma. Tiesības saņemt nacionālo pensiju (<i>Kansaneläke</i>) un garantijas pensiju (<i>Takuueläke</i>) persona iegūst 65 gadu vecumā.	Tiek pakāpeniski paaugstināts, līdz 2027. gadā sasniegs 65 gadus visiem. Pēc tam tiks paaugstināts, balstoties uz vidējā dzīves ilguma analīzes rezultātiem.
Spānija	65 gadi (ja izpildīts nosacījums par 36 gadiem un sešus mēnešus ilgu sociālās apdrošināšanas iemaksu veikšanas periodu); 65 gadi un seši mēneši (ja šis nosacījums nav izpildīts)	Pakāpeniski tiek paaugstināts, līdz sasniegs 67 gadus 2027. gadā.
Šveice	65 – vīriešiem un 64 – sievietēm	–
Ungārija	Atkarīgs no dzimšanas gada: minimālais – 62 gadi tiem, kuri dzimuši pirms 1952. gada	Pakāpeniski tiek paaugstināts, līdz sasniegs 65 gadus 2021. gadā.
Vācija	65	Pakāpeniski tiek paaugstināts, līdz sasniegs 67 gadus. Pirmie, kam tiks piemērots nosacījums par 67 gadiem, būs 1964. gadā dzimušie.
Zviedrija	Elastīga pieeja, iespēja pensionēties vecumā no 61 gada līdz 67 gadiem (ar izpeļņu saistītās pensijas) un no 61 gada līdz 65 gadiem (garantētās pensijas personām ar zemiem ienākumiem)	Tiek diskutēts par iespēju paaugstināt līdz pat 69 gadiem 2023. gadā.

Nosacījumi izdienas pensiju piešķiršanai Latvijā dažādām mērķgrupām un to aprēķina kārtība

Nodarbošanās veids (profesijas, amati)	Nosacījumi (vecums, izdienas stāžs u.c. nosacījumi) izdienas pensijas piešķiršanai	Izdienas pensijas aprēķins	Budžets	Tiesību akti
Transporta darbinieki un citu tautsaimniecības nozaru darbinieki:	Personām, kuras līdz 1999. gada 1. janvārim nostrādājušas attiecīgajās profesijās ne mazāk kā trīs ceturtdaļas no apdrošināšanas stāža, kas saskaņā ar nolikumu "Par izdienas pensijām" nepieciešams attiecīgās izdienas pensijas piešķiršanai, saglabājas tiesības uz izdienas pensiju, ja ir ievēroti pārējie minētajā nolikumā noteiktie nosacījumi.			
aviācijas darbinieki	<p>Lidotāji un tiem pielīdzinātie darbinieki:</p> <ul style="list-style-type: none"> darba stāžs šajos amatos: vīriešiem – 25 gadi, sievietēm – 20 gadi VAI kuri atbrīvoti no darba veselības stāvokļa dēļ, ja darba stāžs šajos amatos: vīriešiem – 20 gadi; sievietēm – 15 gadi. <p>Darbinieki ar dispečera apliecību (diplomu), kuri vada gaisa kuģu lidojumus, stjuarti:</p> <ul style="list-style-type: none"> vīriešiem no 50 gadu vecuma, ja kopējais darba stāžs 20 gadi un no tiem 10 gadi nostrādāti attiecīgajā profesijā; sievietēm no 45 gadu vecuma, ja kopējais darba stāžs 15 gadi un no tiem 7 gadi un 6 mēneši nostrādāti attiecīgajā profesijā VAI kuri veselības stāvokļa dēļ atbrīvoti no gaisa kuģu lidojumu tiešās vadības darba un no stjuarta darba: <ul style="list-style-type: none"> vīriešiem no 50 gadu vecuma, ja nostrādājuši šajā amatā 8 gadus un kopējais darba stāžs ir 20 gadi; sievietēm no 45 gadu vecuma, ja nostrādājušas šajā amatā 5 gadus un 6 mēnešus, un kopējais darba stāžs – 15 gadi. <p>Inženiertehniskie darbinieki:</p>	<u>Aprēķina atbilstoši likumam Par valsts pensijām.</u>	<u>Valsts pensiju speciālais budžets</u>	<p>Nolikums par izdienas pensijām (spēkā no 26.03.1992.)</p> <p>Par valsts pensijām (spēkā no 01.01.1996.)</p>

Nodarbošanās veids (profesijas, amati)	Nosacījumi (vecums, izdienas stāžs u.c. nosacījumi) izdienas pensijas piešķiršanai	Izdienas pensijas aprēķins	Budžets	Tiesību akti
	<ul style="list-style-type: none"> vīriešiem no 55 gadu vecuma, ja kopējais darba stāžs 25 gadi un 20 gadi no tiem nostrādāti šajos amatos; sievietēm no 50 vecuma, ja kopējais darba stāžs 20 gadi un 15 gadi no tiem nostrādāti šajos amatos. 			
dzelzeļa darbinieki	<p>Lokomotīvu brigāžu un citu atsevišķu kategoriju darbinieki, kuri tieši saistīti ar pārvadājumu organizēšanu un kustības drošības garantēšanu dzelzeļa transportā:</p> <ul style="list-style-type: none"> vīriešiem no 55 gadu vecuma, ja kopējais darba stāžs 25 gadi un 12 gadi un 6 mēneši no tiem nostrādāti attiecīgajās profesijās; sievietēm no 50 gadu vecuma, ja kopējais darba stāžs 20 gadi un 10 gadi no tiem nostrādāti attiecīgajās profesijās. 	<u>Aprēķina atbilstoši likumam Par valsts pensijām.</u>	<u>Valsts pensiju speciālais budžets</u>	
jūras, upju un zivju rūpniecības flotes darbinieki	<p>Jūras, upju un zivju rūpniecības flotes (izņemot kuģus, kuri pastāvīgi strādā ostas akvatorijā, kā arī palīgdienesta, izbraukuma, piepilsētas un pilsētas satiksmes kuģus) jūrnieki:</p> <ul style="list-style-type: none"> vīriešiem no 55 gadu vecuma, ja kopējais darba stāžs 25 gadi un 12 gadi un 6 mēneši no tiem nostrādāti minētajā profesijā; sievietēm no 50 gadu vecuma, ja kopējais darba stāžs 20 gadi un 10 gadi no tiem nostrādāti minētajā profesijā. <p>Darbinieki uz atsevišķu veidu kuģiem (ķīmisko vielu, gāzes, naftas pārvadāšanas kuģiem u.c.):</p> <ul style="list-style-type: none"> vīriešiem, ja uz šiem kuģiem attiecīgās profesijās un amatos nostrādāti 25 gadi; 	<u>Aprēķina atbilstoši likumam Par valsts pensijām.</u>	<u>Valsts pensiju speciālais budžets</u>	

Nodarbošanās veids (profesijas, amati)	Nosacījumi (vecums, izdienas stāžs u.c. nosacījumi) izdienas pensijas piešķiršanai	Izdienas pensijas aprēķins	Budžets	Tiesību akti
	<ul style="list-style-type: none"> sievietēm, ja uz šiem kuģiem attiecīgās profesijās un amatos nostrādāti 20 gadi. 			
sabiedriskā transporta vadītāji	Pasažieru transporta (autobusu, trolejbusu, tramvaju) vadītāji pilsētās, kurās iedzīvotāju skaits nav mazāks par 40 tūkstošiem: <ul style="list-style-type: none"> vīriešiem no 55 gadu vecuma, ja kopējais darba stāžs 25 gadi un 20 gadi no tiem ir nostrādāti minētajos darbos; sievietēm no 50 gadu vecuma, ja kopējais darba stāžs 20 gadi un 15 gadi no tiem ir nostrādāti minētajos darbos. 	<u>Aprēķina atbilstoši likumam Par valsts pensijām.</u>	<u>Valsts pensiju speciālais budžets</u>	Nolikums par izdienas pensijām (spēkā no 26.03.1992.) Par valsts pensijām (spēkā no 01.01.1996.)
teātra, cirka un citu māksliniecisko kolektīvu darbinieki	Baleta mākslinieki, profesionālo kolektīvu dejotāji un profesionālie deju izpildītāji, aktrises travestē, cirka un koncertorganizāciju mākslinieki, kuru radošais darbs ir saistīts ar fizisku slodzi, kaskadieri: * radošā darba stāžs šajās profesijā 20 gadi.	<u>Aprēķina atbilstoši likumam Par valsts pensijām.</u>	<u>Valsts pensiju speciālais budžets</u>	Nolikums par izdienas pensijām (spēkā no 26.03.1992.) Par valsts pensijām (spēkā no 01.01.1996.)
operas un baleta teātru, muzikālo un muzikāli dramatisko teātru, koncertorganizāciju, radio un televīzijas vokālistiem	Profesionālo koru kolektīvu mākslinieki, mākslinieki, kuri spēlē pūšamos instrumentus profesionālos teātros un kolektīvos, kā arī individuālie izpildītāji (solisti): * 25 gadu darba stāžs šajās profesijās.	<u>Aprēķina atbilstoši likumam Par valsts pensijām.</u>	<u>Valsts pensiju speciālais budžets</u>	Nolikums par izdienas pensijām (spēkā no 26.03.1992.) Par valsts pensijām (spēkā no 01.01.1996.)

Nodarbošanās veids (profesijas, amati)	Nosacījumi (vecums, izdienas stāžs u.c. nosacījumi) izdienas pensijas piešķiršanai	Izdienas pensijas aprēķins	Budžets	Tiesību akti
solistiem (abu dzimumu)				
Militārpersonas	<ul style="list-style-type: none"> • 20 gadu izdienas stāžs, ja 15 gadi nodienēti, tai skaitā obligātajā aktīvajā militārajā dienestā Latvijas Republikas bruņotajos spēkos VAI • dienests uzsākts līdz 2004. gada 31. decembrim un nodienēti 15 gadi, tai skaitā obligātajā aktīvajā militārajā dienestā Latvijas Republikas bruņotajos spēkos, VAI • dienests uzsākts pēc 2005. gada 1. janvāra un nepārtraukti nodienēti 15 gadi, tai skaitā obligātajā aktīvajā militārajā dienestā Latvijas Republikas bruņotajos spēkos, un militārpersona atvaļināta: <ul style="list-style-type: none"> a) sasniedzot aktīvā militārā dienesta pildīšanai noteikto maksimālo vecumu, b) slimības vai veselības stāvokļa dēļ, c) karavīru skaita samazināšanas vai vienības (apakšvienības) likvidēšanas vai reorganizēšanas dēļ, d) jo izbeidzies uz noteiktu laiku noslēgtā dienesta līguma termiņš. 	<p>Aprēķina no mēneša dienesta atalgojuma un piešķirto naudas balvu vidējās summas par pēdējiem 5 gadiem pirms atvaļināšanas no dienesta:</p> <p>1) par 20 izdienas stāža gadiem – 40% apmērā un par katru izdienas stāža gadu virs 20 gadiem palielina par 2%;</p> <p>2) par 20 izdienas stāža gadiem – 55% apmērā un par katru izdienas stāža gadu virs 20 gadiem palielina par 2%, ja militārpersona atvaļināta:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) sasniedzot aktīvā militārā dienesta pildīšanai noteikto maksimālo vecumu, b) slimības vai veselības stāvokļa dēļ, c) karavīru skaita samazināšanas vai vienības (apakšvienības) likvidēšanas vai reorganizēšanas dēļ, d) beidzies aktīvā dienesta līguma termiņš (ja līgumu nepagarina) un nodienēti, tai skaitā obligātajā aktīvajā militārajā dienestā Latvijas Republikas bruņotajos spēkos, ne mazāk kā 25 gadi. <p>3) par katru gadu, kas pietrūkst līdz 20 gadu izdienas stāžam, samazina izdienas pensiju par 2%, ja nodienēti 15 gadi, tai skaitā obligātajā aktīvajā militārajā dienestā Latvijas Republikas bruņotajos spēkos, un militārpersona atvaļināta:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) sasniedzot aktīvā militārā dienesta pildīšanai noteikto maksimālo vecumu, b) slimības vai veselības stāvokļa dēļ, 	<p><u>Valsts pamatbudžets</u> <u>Aizsardzības ministrija</u></p>	<p><u>Militārpersonu izdienas pensiju likums (spēkā no 15.04.1998.)</u></p>

Nodarbošanās veids (profesijas, amati)	Nosacījumi (vecums, izdienas stāžs u.c. nosacījumi) izdienas pensijas piešķiršanai	Izdienas pensijas aprēķins	Budžets	Tiesību akti
		<p>c) karavīru skaita samazināšanas vai vienības (apakšvienības) likvidēšanas vai reorganizēšanas dēļ,</p> <p>d) jo izbeidzies uz noteiktu laiku noslēgtā dienesta līguma termiņš.</p>		
Iekšlietu ministrijas sistēmas darbinieki ar speciālajām dienesta pakāpēm	<p>Iekšlietu ministrijas sistēmas darbinieki ar speciālajām dienesta pakāpēm (t.sk. Valsts policijas, Valsts robežsardzes, Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta) un leslodzījuma vietu pārvaldes darbinieki ar speciālajām dienesta pakāpēm:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 50 gadu vecums un 20 gadu izdienas stāžs VAI • neatkarīgi no vecuma atbrīvoti no dienesta veselības stāvokļa vai darbinieku skaita samazināšanas dēļ, un izdienas stāžs ir 20 gadi, VAI • 50 gadu vecums un 25 gadu kopējais apdrošināšanas stāžs, no tiem 12 gadi un 6 mēneši nodienēti Iekšlietu ministrijas sistēmā. 	<p>Aprēķina no vidējās mēneša darba samaksas par pēdējiem 5 gadiem pirms atbrīvošanas no dienesta:</p> <p>1) sasniedzot 50 gadu vecumu – 55 % apmērā un par katru izdienas stāža gadu virs 20 gadiem palielina par 2%;</p> <p>2) ja atbrīvoti no dienesta veselības stāvokļa vai darbinieku skaita samazināšanas dēļ – 40% apmērā un par katru izdienas stāža gadu virs 20 gadiem palielina par 2%;</p> <p>3) ja dienesta laiks Iekšlietu ministrijas sistēmā pārsniedz 12 gadus un 6 mēnešus – 40% apmērā un par katru izdienas stāža gadu virs 12 gadiem un 6 mēnešiem palielina par 1,5%.</p>	<p><u>Valsts pamatbudžets</u> <u>Labklājības ministrija</u></p>	<p><u>Par izdienas pensijām Iekšlietu ministrijas sistēmas darbiniekiem ar speciālajām dienesta pakāpēm</u> (spēkā no 30.04.1998.)</p>
Prokurori	<ul style="list-style-type: none"> • 50 gadu vecums un 20 gadu izdienas stāžs, no kuriem pēdējie 10 gadi nostrādāti prokurora amatā VAI • neatkarīgi no vecuma atbrīvots no amata veselības stāvokļa dēļ, jo tas neļauj turpināt prokurora darbu, un izdienas stāžs ir 20 gadi VAI 	<p>Aprēķina no vidējās mēneša darba samaksas par pēdējiem 5 gadiem pirms atbrīvošanas no prokurora amata:</p> <p>1) prokuroram sasniedzot 50 gadu vecumu, un ģenerālprokuroram neatkarīgi no vecuma - 55 % apmērā un par katru izdienas stāža gadu virs 20 gadiem palielina par 2%;</p>	<p><u>Valsts pamatbudžets</u> <u>Labklājības ministrija</u></p>	<p><u>Prokuroru izdienas pensiju likums</u> (spēkā no 01.01.2000.)</p>

Nodarbošanās veids (profesijas, amati)	Nosacījumi (vecums, izdienas stāžs u.c. nosacījumi) izdienas pensijas piešķiršanai	Izdienas pensijas aprēķins	Budžets	Tiesību akti
	<ul style="list-style-type: none"> prokuroram, kurš Iekšlietu ministrijas Izmeklēšanas departamenta 1995. gada reorganizācijas rezultātā pārgājis strādāt uz prokuratūru un kuram līdz Iekšlietu ministrijas darbinieka izdienas pensijas saņemšanai bija palikuši ne vairāk kā 5 gadi pēc izdienas pensijas piešķiršanai nepieciešamā laika nostrādāšanas prokurora amatā VAI ģenerālprokuroram - neatkarīgi no vecuma, ja ir 20 gadu izdienas stāžs, no kuriem 3 pēdējie gadi nostrādāti ģenerālprokurora amatā. 	2) prokuroram, kurš neatkarīgi no vecuma atbrīvots no amata veselības stāvokļa dēļ - 40% apmērā un par katru izdienas stāža gadu virs 20 gadiem palielina par 2%.		
Valsts un pašvaldību profesionālo orķestru, koru, koncertorganizāciju, teātru un cirka mākslinieki:				
solisti vokālisti un koru mākslinieki	Solisti vokālisti: * pēc nostrādātiem 20 gadiem VAI * 10 gadus strādājušas attiecīgajā profesijā un ir darba attiecībās šajā profesijā, sasniedzot 45 gadus. Koru mākslinieki: * pēc nostrādātiem 25 gadiem VAI * 10 gadus strādājušas attiecīgajā profesijā un ir darba attiecībās šajā profesijā, sasniedzot 50 gadus.	<u>Aprēķina no mēneša vidējās darba samaksas par pēdējiem 3 gadiem, kas nostrādāti attiecīgajā profesijā:</u> 1) 55% apmērā; 2) 45% apmērā. <u>Aprēķina no mēneša vidējās darba samaksas par pēdējiem 3 gadiem, kas nostrādāti attiecīgajā profesijā:</u> 1) 55% apmērā; 2) 45% apmērā.	<u>Valsts pamatbudžets</u> <u>Labklājības ministrija</u>	<u>Valsts un pašvaldību profesionālo orķestru, koru, koncertorganizāciju, teātru un cirka mākslinieku izdienas pensiju un baleta mākslinieku pabalsta par radošo darbu likums (spēkā no 01.01.2005.)</u>
baleta mākslinieki	* pēc nostrādātiem 18 gadiem VAI * 10 gadus strādājušas attiecīgajā profesijā un ir darba attiecībās šajā profesijā, sasniedzot 38 gadus.	<u>Aprēķina no mēneša vidējās darba samaksas par pēdējiem 3 gadiem, kas nostrādāti attiecīgajā profesijā:</u> 1) 55% apmērā; 2) 45% apmērā.	<u>Valsts pamatbudžets</u> <u>Labklājības ministrija</u>	<u>Valsts un pašvaldību profesionālo orķestru, koru, koncertorganizāciju</u>

Nodarbošanās veids (profesijas, amati)	Nosacījumi (vecums, izdienas stāžs u.c. nosacījumi) izdienas pensijas piešķiršanai	Izdienas pensijas aprēķins	Budžets	Tiesību akti
cirka mākslinieki	<ul style="list-style-type: none"> * pēc nostrādātiem 20 gadiem VAI * 10 gadus strādājušas attiecīgajā profesijā un ir darba attiecībās šajā profesijā, sasniedzot 38 gadus. 	<p>Aprēķina no mēneša vidējās darba samaksas par pēdējiem 3 gadiem, kas nostrādāti attiecīgajā profesijā:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) 55% apmērā; 2) 45% apmērā. 	<p>Valsts pamatbudžets Labklājības ministrija</p>	<p>u, teātru un cirka mākslinieku izdienas pensiju un baleta mākslinieku pabalsta par radošo darbu likums (spēkā no 01.01.2005.)</p>
orķestru mākslinieki	<ul style="list-style-type: none"> * pēc nostrādātiem 25 gadiem VAI * 10 gadus strādājušas attiecīgajā profesijā un ir darba attiecībās šajā profesijā, sasniedzot 50 gadus. 	<p>Aprēķina no mēneša vidējās darba samaksas par pēdējiem 3 gadiem, kas nostrādāti attiecīgajā profesijā:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) 55% apmērā; 2) 45% apmērā. 	<p>Valsts pamatbudžets Labklājības ministrija</p>	
aktieri	<p>Leļļu teātru aktieri:</p> <ul style="list-style-type: none"> * pēc nostrādātiem 25 gadiem VAI * 10 gadus strādājušas attiecīgajā profesijā un ir darba attiecībās šajā profesijā, sasniedzot 50 gadus. <p>Teātru aktieri:</p> <ul style="list-style-type: none"> * pēc nostrādātiem 30 gadiem VAI * 10 gadus strādājušas attiecīgajā profesijā un ir darba attiecībās šajā profesijā, sasniedzot 55 gadus. 	<p>Aprēķina no mēneša vidējās darba samaksas par pēdējiem 3 gadiem, kas nostrādāti attiecīgajā profesijā:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) 55% apmērā; 2) 45% apmērā. <p>Aprēķina no mēneša vidējās darba samaksas par pēdējiem 3 gadiem, kas nostrādāti attiecīgajā profesijā:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) 55% apmērā; 2) 45% apmērā. 	<p>Valsts pamatbudžets Labklājības ministrija</p>	
Tiesneši	<ul style="list-style-type: none"> • 20 gadu izdienas stāžs, no kuriem pēdējie 10 gadi nostrādāti tiesneša un tiesībsarga amatā un ir sasniegts vecuma pensijas piešķiršanai noteiktais vecums, ja persona ir atbrīvota no tiesneša vai tiesībsarga amata pēc pašas vēlēšanās vai no tiesneša amata sakarā ar amata pildīšanai likumā noteiktā maksimālā vecuma sasniegšanu VAI • pēc vecuma pensijas piešķiršanai noteiktā vecuma sasniegšanas personai, kura 	<p>Aprēķina no vidējās mēneša darba samaksas par pēdējiem 5 gadiem pirms atbrīvošanas no tiesneša amata:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) 65% apmērā un par katru izdienas stāža gadu virs 20 gadiem palielina par 2%; 2) ja neatkarīgi no vecuma atbrīvots no amata veselības stāvokļa dēļ - 40% apmērā un par katru izdienas stāža gadu virs 20 gadiem palielina par 2%. 	<p>Valsts pamatbudžets Labklājības ministrija</p>	<p>Tiesnešu izdienas pensiju likums (spēkā no 21.07.2006.)</p>

Nodarbošanās veids (profesijas, amati)	Nosacījumi (vecums, izdienas stāžs u.c. nosacījumi) izdienas pensijas piešķiršanai	Izdienas pensijas aprēķins	Budžets	Tiesību akti
	<p>Satversmes tiesas tiesneša amatā nostrādājusi visu likumā noteikto pilnvaru termiņu un kopējais izdienas stāžs ir 20 gadi VAI</p> <ul style="list-style-type: none"> neatkarīgi no vecuma atbrīvota no tiesneša vai tiesībsarga amata veselības stāvokļa dēļ un izdienas stāžs ir 20 gadi, no kuriem pēdējie 3 gadi nostrādāti tiesneša un tiesībsarga amatā. 			
Diplomāti	<ul style="list-style-type: none"> 55 gadu vecums un 20 gadu izdienas stāžs VAI neatkarīgi no vecuma atbrīvots no amata veselības stāvokļa dēļ, ierēdņa amata likvidācijas vai ierēdņu skaita samazināšanas dēļ un izdienas stāžs ir 20 gadi VAI līdz 2012. gada 31. decembrim sasniedzis 60 gadu vecumu vai vecuma pensijas piešķiršanai noteikto vecumu un kopējais apdrošināšanas stāžs ir 35 gadi, no kuriem 15 pēdējie gadi nostrādāti diplomātiskajā un konsulārajā dienestā. 	<p>Aprēķina no vidējās mēneša darba samaksas par pēdējiem 3 gadiem pirms atbrīvošanas no diplomātiskā un konsulārā dienesta amata:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) 65% apmērā un par katru izdienas stāža gadu virs 20 gadiem palielina par 2%; 2) 40% apmērā un par katru izdienas stāža gadu virs 20 gadiem palielina par 2%; 3) 80% apmērā. 	<p><u>Valsts pamatbudžets</u> <u>Labklājības ministrija</u></p>	<p><u>Diplomātu izdienas pensiju likums (spēkā no 01.01.2007.)</u></p>
Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja amatpersonas	<ul style="list-style-type: none"> 50 gadu vecums, 20 gadu izdienas stāžs, no kuriem pēdējie 10 gadi nostrādāti KNAB amatpersonas statusā VAI neatkarīgi no vecuma atbrīvota no amata veselības stāvokļa vai darbinieku skaita samazināšanas dēļ un izdienas stāžs ir 20 gadi VAI KNAB priekšniekam, ja sasniedzis 50 gadu vecumu un izdienas stāžs ir 20 gadi, no kuriem pēdējie 5 gadi nostrādāti KNAB priekšnieka amatā. 	<p>Aprēķina no vidējās mēneša darba samaksas par pēdējiem 5 gadiem pirms atbrīvošanas no darba:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) 55% apmērā un par katru izdienas stāža gadu virs 20 gadiem palielina par 2%; 2) ja neatkarīgi no vecuma atbrīvota no amata veselības stāvokļa vai darbinieku skaita samazināšanas dēļ, piešķir 40% apmērā un par katru izdienas stāža gadu virs 20 gadiem palielina par 2%; 	<p>Valsts pamatbudžets <u>Labklājības ministrija</u></p>	<p><u>Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja amatpersonu izdienas pensiju likums (spēkā no 01.01.2009.)</u></p>

Nodarbošanās veids (profesijas, amati)	Nosacījumi (vecums, izdienas stāžs u.c. nosacījumi) izdienas pensijas piešķiršanai	Izdienas pensijas aprēķins	Budžets	Tiesību akti
Valsts drošības iestāžu amatpersonas	<p>Satversmes aizsardzības biroja, Militārās izlūkošanas un drošības dienesta un Valsts drošības dienesta amatpersonas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 50 gadu vecums, 20 gadu izdienas stāžs, no kuriem pēdējie 5 gadi amatpersonas statusā VAI • neatkarīgi no vecuma atvaļināta no dienesta vai atbrīvota no darba veselības stāvokļa dēļ, vai darbinieku skaita samazināšanas dēļ, un izdienas stāžs ir 20 gadi VAI • 50 gadu vecums, kopējais apdrošināšanas stāžs 25 gadi, no kuriem 12 gadi un 6 mēneši amatpersonas statusā. 	<p>Aprēķina no vidējās mēneša darba samaksas par pēdējiem 5 gadiem pirms atvaļināšanas no dienesta vai atbrīvošanas no darba:</p> <p>1) 55% apmērā un par katru izdienas stāža gadu virs 20 gadiem palielina par 2%;</p> <p>2) 40% apmērā un par katru izdienas stāža gadu virs 20 gadiem palielina par 2%;</p> <p>3) 40% apmērā un par katru izdienas stāža gadu virs 12 gadiem 6 mēnešiem palielina par 1,5%.</p>	<p>Valsts pamatbudžets</p> <p>1) Satversmes aizsardzības biroja un Militārās izlūkošanas un drošības dienesta amatpersonām — no valsts pamatbudžeta līdzekļiem, kas piešķirti attiecīgajai valsts drošības iestādei;</p> <p>2) Valsts drošības dienesta amatpersonām — no valsts pamatbudžeta līdzekļiem, kas piešķirti Labklājības ministrijai.</p>	<p>Valsts drošības iestāžu amatpersonu izdienas pensiju likums (spēkā no 17.06.2015.)</p>
Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienesta darbinieki	<ul style="list-style-type: none"> • 55 gadu vecums, 20 gadu izdienas stāžs, no kuriem pēdējie 5 gadi nostrādāti dienestā VAI • neatkarīgi no vecuma atbrīvots no dienesta veselības stāvokļa dēļ un izdienas stāžs ir 20 gadi. 	<p>Aprēķina no vidējās mēneša darba samaksas par pēdējiem 5 gadiem pirms atbrīvošanas no darba šajā dienestā:</p> <p>1) 65% apmērā un par katru izdienas stāža gadu virs 20 gadiem palielina par 2%;</p> <p>2) 40% apmērā un par katru izdienas stāža gadu virs 20 gadiem palielina par 2%.</p>	<p>Valsts pamatbudžets Labklājības ministrija</p>	<p>Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienesta neatliekamās medicīniskās palīdzības nodrošināšanā iesaistīto darbinieku</p>

Nodarbošanās veids (profesijas, amati)	Nosacījumi (vecums, izdienas stāžs u.c. nosacījumi) izdienas pensijas piešķiršanai	Izdienas pensijas aprēķins	Budžets	Tiesību akti
Iniciatīvas izdienas pensijas saņēmēju loka paplašināšanai				
Pirmsskolas izglītības skolotāji, speciālās izglītības skolotāji un sporta skolotāji	<ul style="list-style-type: none"> 60 gadu vecums, 30 gadu izdienas stāžs. 	Aprēķina no vidējās mēneša darba samaksas par pēdējiem 10 attiecīgajā amatā nostrādātajiem gadiem 80% apmērā.	Valsts pamatbudžets	Likumprojekts Speciālās izglītības skolotāju, sporta skolotāju un pirmsskolas skolotāju izdienas pensiju likums (17.09.2015. izskatīts Saeimā pirmajā lasījumā)
Valsts probācijas dienesta ierēdņi un darbinieki	<ul style="list-style-type: none"> 50 gadu vecums, 20 gadu izdienas stāžs, no kuriem 15 gadi nostrādāti Valsts probācijas dienestā VAI neatkarīgi no vecuma atbrīvots no darba veselības stāvokļa dēļ vai darbinieku skaita samazināšanas dēļ, un izdienas stāžs ir 20 gadi. 	Aprēķina no vidējās mēneša darba samaksas par pēdējiem 5 gadiem pirms atbrīvošanas no darba šajā dienestā: 1) 55% apmērā un par katru izdienas stāža gadu virs 20 gadiem palielina par 2%; 2) 40% apmērā un par katru izdienas stāža gadu virs 20 gadiem palielina par 2%.	Valsts pamatbudžets Labklājības ministrija	Likumprojekts Valsts probācijas dienesta ierēdņu un darbinieku izdienas pensiju likums (02.05.2016. Saeimas Prezidijs noteic Sociālo un darba lietu komisiju par atbildīgo)

Nodarbošanās veids (profesijas, amati)	Nosacījumi (vecums, izdienas stāžs u.c. nosacījumi) izdienas pensijas piešķiršanai	Izdienas pensijas aprēķins	Budžets	Tiesību akti
Pašvaldības policijas darbinieki	<ul style="list-style-type: none"> • 50 gadu vecums, 20 gadu izdienas stāžs VAI • neatkarīgi no vecuma atbrīvots no darba veselības stāvokļa dēļ vai darbinieku skaita samazināšanas dēļ, un izdienas stāžs ir 20 gadi VAI • 50 gadu vecums, 25 gadu kopējais apdrošināšanas stāžs, no kuriem 12 gadi un 6 mēneši nostrādāti pildot darbinieka pienākumus. 	<p>Aprēķina no vidējās mēneša darba samaksas par pēdējiem 5 gadiem pirms atbrīvošanas no pašvaldības policijas darbinieka pienākumu pildīšanas:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) 55% apmērā un par katru izdienas stāža gadu virs 20 gadiem palielina par 2%; 2) 40% apmērā un par katru izdienas stāža gadu virs 20 gadiem palielina par 2%; 3) 40% apmērā un par katru izdienas stāža gadu virs 12 gadiem 6 mēnešiem palielina par 1,5%. 	Valsts pamatbudžets Labklājības ministrija	Likumprojekts Pašvaldības policijas darbinieku izdienas pensiju likums (12.09.2016. Saeimas Prezidijs noteic Sociālo un darba lietu komisiju par atbildīgo)
Ieslodzījuma vietu ārstniecības personas	<ul style="list-style-type: none"> • 55 gadu vecums, 20 gadu izdienas stāžs, no kuriem pēdējie 15 gadi nostrādāti ieslodzījuma vietas ārstniecības iestādē VAI • neatkarīgi no vecuma atbrīvota no darba veselības stāvokļa dēļ vai darbinieku skaita samazināšanas dēļ, un izdienas stāžs ir 20 gadi, no kuriem pēdējie 15 gadi nostrādāti ieslodzījuma vietas ārstniecības iestādē. 	<p>Aprēķina no vidējās mēneša darba samaksas par pēdējiem 5 gadiem pirms atbrīvošanas no darba:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) 65% apmērā un par katru izdienas stāža gadu virs 20 gadiem palielina par 2%; 2) 40% apmērā un par katru izdienas stāža gadu virs 20 gadiem palielina par 2%. 	Valsts pamatbudžets Labklājības ministrija.	Likumprojekts Ieslodzījuma vietu ārstniecības personu izdienas pensiju likums (30.03.2017. izsludināts Valsts sekretāru sanāksmē).

2013. gada Labklājības ministrijas izstrādātajā koncepcijā “Par izdienas pensiju piešķiršanu” ietvertie turpmākās darbības varianti:

1) Pirmais variants paredz saglabāt pašreizējo uz izdienas pensiju tiesīgo personu loku, no 2016. gada 1. janvāra ieviešot šādas izmaiņas¹⁵:

Pakāpeniski – ar katru gadu par sešiem mēnešiem – paaugstināt vecumu, no kura var pieprasīt izdienas pensiju (tas neattiecas uz militārpersonām un tiesnešiem):

- Izdienas pensiju 10 gadus pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas var pieprasīt valsts drošības iestāžu amatpersonas un valsts amatpersonas ar speciālajām dienesta pakāpēm (izņemot militārpersonas, kurām tiesības uz izdienas pensiju ir atkarīgas tikai no dienesta laika), ja dienests saistīts ar valsts iekšējo/ārējo drošību un dienestā iesaistītajām personām valsts noteikusi speciālas veselības stāvokļa, fiziskās sagatavotības un psiholoģisko īpašību pārbaudes, kas tiek veiktas regulāri visu dienesta laiku.
- Izdienas pensiju piecus gadus pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas var pieprasīt personas, kuras strādā ar valsts iekšējo/ārējo drošību saistītās valsts iestādēs, pakļautas psihoemocionāliem riskiem un kuru darbs saistīts ar speciāliem ierobežojumiem darbavietā.

1. Paaugstināt minimālo nepieciešamo izdienas stāžu līdz 25 gadiem un tajā ieskaitīt 50 % no citās iestādēs, komercsabiedrībās un organizācijās nostrādātā laika, ja darbā/dienestā, kas dod tiesības uz izdienas pensiju, amatpersona nostrādājusi vismaz 15 gadus.
2. Izdienas stāžā ieskaitāms tas darbs/dienests, kas dod tiesības uz izdienas pensiju, proti, ja persona mainījusi darbavietas un ja darbs tajās dod tiesības uz izdienas pensiju, tad izdienas stāžā tiek ieskaitīti visi attiecīgie nodarbinātības periodi.
3. Analoga darba periodus izdienas stāžā ieskaitīt vienādā apmērā visām uz izdienas pensiju tiesīgo personu kategorijām.
4. Noteikt pensijas apmēru – 55 % no vidējās mēneša darba samaksas par pēdējiem pieciem gadiem pirms pensijas pieprasīšanas (tiesnešiem – 65 %) – un par katru izdienas stāža gadu virs minimālā izdienas stāža to palielināt par 2 % no darba/dienesta atalgojuma. Minimālais izdienas pensijas apmērs nedrīkst būt mazāks par valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēru, bet maksimālais nedrīkst pārsniegt 80 % no vidējās mēneša darba samaksas.
5. Izdienas pensijas izmaksu pārtraukt, ja tās saņēmējs uzsāk vai turpina darbu (dienestu) amatā, kas dod tiesības uz izdienas pensiju.
6. No izdienas pensiju tiesību loka izslēgt amatus, kas saistīti ar atbalsta funkciju veikšanu (lietvedība, grāmatvedība, nodrošinājuma daļa u. tml.).
7. Kultūras darbinieki tiesības uz izdienas pensiju (speciālo valsts pensiju) iegūst tikai pēc izdienas stāžam nepieciešamo gadu nostrādāšanas attiecīgajā profesijā, t. i., baleta mākslinieki – pēc 18, solisti vokālisti un cirka mākslinieki – pēc 20, bet teātru aktieri – pēc 30 attiecīgajā profesijā nostrādātiem gadiem.

---

¹⁵ Risinājuma variantā norādītas tikai plānotās izmaiņas, tas nozīmē, ka pārējie izdienas pensiju nodrošināšanas kritēriji saglabājas nemainīgi

8. Tiesnešu un kultūras darbinieku izdienas pensijas turpmāk saukt par tiesnešu speciālo valsts pensiju un kultūras darbinieku speciālo valsts pensiju.
9. Katrs resors (izņemot Aizsardzības ministriju un Satversmes aizsardzības biroju), sākot ar 2015. gada valsts budžeta bāzes izdevumu sagatavošanas procesu, nodrošina to, ka LM tiek sniegta informācija par resora izdienas pensiju saņēmējiem, plānoto izdienas pensiju saņēmēju skaitu, kā arī izdienas pensiju izmaksai nepieciešamo finanšu apjomu.

Kā apakšvariants izvērtējama iespēja vecumu, no kura var pieprasīt izdienas pensiju, paaugstināt katru gadu par trim mēnešiem.

2) Otrais variants – paplašināt esošo izdienas pensiju saņēmēju loku, iekļaujot tajā visas to personu kategorijas, kuru darbs saistīts ar valsts iekšējo un/vai ārējo drošību, un šādas izmaiņas ieviest, sākot no 2016. gada 1. janvāra¹⁶:

Uz pašreizējo izdienas pensiju saņēmēju loku attiecas koncepcijas pirmā variantā 1.–9.punktā noteiktās izmaiņas.

Papildināt uz izdienas pensiju tiesīgo personu loku ar šādām kategorijām:

- VID Finanšu policijas pārvaldes darbinieki;
- VID Muitas pārvaldes darbinieki;
- VID Muitas kriminālpārvaldes darbinieki;

Minēto iestāžu amatpersonām, pretendējot uz dienesta turpināšanu, ir obligātas veselības pārbaudes, kā arī fiziskās un psiholoģiskās sagatavotības pārbaudes. Ja tiks ieviestas regulāras, visu dienesta laiku veicamas fiziskās un psiholoģiskās sagatavotības pārbaudes, kādas jāiziet Iekšlietu ministrijas un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonām atbilstoši Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likumam, tad izdienas pensijas būs piešķiramas ar tādiem pašiem nosacījumiem kā Iekšlietu ministrijas struktūrās strādājošajiem;

- Militārās izlūkošanas un drošības dienesta (turpmāk arī – MIDD) darbinieki:

MIDD darbiniekiem izdienas pensijas nodrošināmas atbilstoši valsts drošības iestāžu (SAB, Drošības Policijas¹⁷) darbiniekiem paredzētajiem izdienas pensiju piešķiršanas nosacījumiem. Uz visām valsts drošības iestāžu amatpersonām attiecināms izdienas pensiju regulējums būtu jānosaka vienā un tajā pašā likumā.

Katrs resors (izņemot Aizsardzības ministriju un Satversmes aizsardzības biroju), sākot ar 2015. gada valsts budžeta bāzes izdevumu sagatavošanas procesu, nodrošina to, ka LM tiek sniegta informācija par resora izdienas pensiju saņēmējiem, plānoto izdienas pensiju saņēmēju skaitu, kā arī izdienas pensiju izmaksai nepieciešamo finanšu apjomu ([LM, 2013](#)).

LM piedāvātais otrais variants daļēji ir īstenots, piešķirot izdienas pensijas MIDD darbiniekiem saskaņā ar 2015. gada 14. maijā pieņemto Valsts drošības iestāžu amatpersonu izdienas pensiju likumu. Kas attiecas uz VID darbinieku izdienas pensijām, MK 2018. gada 23. oktobra sēdē izskatīja konceptuālo ziņojumu "Par 3. pensiju līmeņa iemaksu veikšanu un izdienas pensiju piešķiršanu Valsts ieņēmumu dienesta amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm" un pieņēma iesniegto rīkojuma projektu ([MK, 2018](#)).

Savukārt LM piedāvātās izmaiņas, kas paredzētas pirmajā variantā, nav ieviestas.

---

¹⁶ Risinājuma variantā norādītas tikai plānotās izmaiņas; tas nozīmē, ka pārējie nosacījumi izdienas pensiju piešķiršanai saglabājas nemainīgi.

¹⁷ Kopš 2019. gada 1. janvāra pārdēvēta par Valsts drošības dienestu.

Tiesības, kādas ar MK 2018. gada 23. oktobra rīkojumu Nr. 553 atbalstītais ceturtais risinājumu variants paredz visām VID amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm; šo tiesību iegūšanas nosacījumi

Personām līdz 39 gadu vecumam, kuras dienestā strādājušas ilgāk par pieciem gadiem, – tiesības uz trešā pensiju līmeņa iemaksām mainīgas procentu likmes apmērā atbilstoši nodarbinātības ilgumam VID. Šādas iemaksas veicamas līdz 55 gadu vecumam.

Nodarbinātības ilgums VID, gadi	Iemaksātie procenti no mēnešalgas
5	1
6–10	3
11–15	5
16–20	8
21 un vairāk	10

Personām no 40 līdz 54 gadu vecumam paredzētas tiesības izvēlēties vienu no diviem piedāvātajiem variantiem:

a. Ja nodarbinātība dienestā ir ilgāka par pieciem gadiem, – iemaksas trešajā pensiju līmenī proporcionāli nodarbinātības ilgumam VID līdz 65 gadu vecuma sasniegšanai.

Nodarbinātības ilgums VID, gadi	Iemaksātie procenti no mēnešalgas
5	1
6–10	3
11–15	5
16–20	8
21 un vairāk	10

b. Ja izdienas stāžs nav mazāks par 20 gadiem, – izdienas pensija 55 % apmērā no vidējās mēneša darba samaksas par pēdējiem pieciem gadiem pirms atbrīvošanas no amata un par katru izdienas stāža gadu virs 20 gadiem izdienas pensijas apmēra palielināšanās par 2 % no vidējās mēneša darba samaksas.

Ja VID amatpersonas ar speciālajām dienesta pakāpēm izvēlēsies saņemt izdienas pensiju, valsts civildienesta attiecības ar šīm personām tiks izbeigtas. Savukārt VID amatpersonas ar speciālajām dienesta pakāpēm, kuras izvēlēsies trešā pensiju līmeņa iemaksas, varēs turpināt civildienesta attiecības VID bez ierobežojumiem.

Šis risinājums paredz trešā pensiju līmeņa iemaksu veikšanu par visām VID Muitas pārvaldē, VID Nodokļu un muitas policijas pārvaldē un VID Iekšējās drošības pārvaldē strādājošām amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm, kuras VID ir nodarbinātas ne mazāk kā piecus gadus. Par konceptuālā ziņojuma īstenošanu atbildīgā institūcija ir Finanšu ministrija ([MK, 2018](#)).

Pētījums ir izstrādāts pēc Saeimas Prezidija un Frakciju padomes pieprasījuma.

Pētījuma tēmu pieteikusi Saeimas Sociālo un darba lietu komisija.

Saeimas Analītiskais dienests ir Saeimas pētnieciskā struktūrvienība, kas veic pētniecisko darbu parlamenta vajadzībām. Tas sniedz likumdevējam atbalstu lēmumu pieņemšanas procesā, normatīvā regulējuma pilnveidē un kontrolē pār izpildvaru.

Šis pētījums ir izstrādāts, lai apzinātu un raksturotu Eiropas valstu praksi tiesību uz speciālo pensiju noteikšanā.